

Mari Jose Lasa, nazioarteko berriemailea:
"Egun krisian ez dagoela dioen ezkerria, ez da ezkerria"

larrun 113

ARGIA

ARGIA

Txillardegi:

"Euskararen etorkizuna
garantizatuta dagoela diote
erdaldunek, baina guri ez
digute ziria sartuko"

2007ko irailaren 30a | LXX. urtea | 2.104 zenbakia | 3,60 euro

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

Irakasle jubilatuak Ikastolen biografoak

Ixiar Egiguren

Josu Txapartegi

Nekane Arin

Azalean

- ▶ eguzkia eta ilargiari dagozkionak
- ▶ santutegia
- ▶ gizon-emakumezkoen euskal izenak
- ▶ itsasgora eta itsasbeherak

Atzealdean

- ▶ egunari lotutako gertaera interesgarri eta bitxiak
- ▶ txisteak
- ▶ sudokuak

24 Soldaduska kontuak
Etorri omen da sarjentua formar denak zuzen omen ditu g...
-Bere...

18 1643ko Urtarrilaren 4an
Sir Isaac Newton zientzialaria jaio zen
Isaac Newton zientzialari, fisikari, filosofo, alkimista eta matematikari ingele- sa izan zen. Bere liburu ezagunena *Philosophiae naturalis principia mathematica* izan zen. Liburu honetan deskribatu zuen Gravitazio Unibertsalaren legea eta meka- nika klasikoaren oinarriak ezarri. Urtarraren mugimendua eta...

Ebatzi honako Sudokua:

		8	5		6		1	3
3	1				6	4	5	
6		7			4		9	
9			1	2	3			
	3	2	9	7	5		6	1
	7			4		3		
5		1	2				9	8
7		4		5	1	2	3	
2	8	3			9	1	5	7

ARGIA egutegia 2008

egutegia | 2008

ARGIA

1

Urte Berri
asteartea

7,50 €

ARGIA egutegia 2008 salgai dagoeneko

Aurten **mahai egutegi**
bertsioan ere bai

eskaerak

☎ 943 371 545 · denda@argia.com · www.argia.com/denda

ARGIA

www.argia.com

Gaiak

- 20 Diabetesa. Berdintasunaren bidean.** Ander Altuna.

Iritziak

- 23 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
24 Angel Erro. Ttakun (h)errenka.
25 Luparekin. Bego Vicario. Izotza ez denean nahikoa hotz.
26 Aitor Zabaleta. Nortasun galduak.
Igor Estankona. Benetako Amerika (I).
27 Xabier Etxaniz Erle. Euskal herritarrek eroso gaude.
Joxemari Ostolaza. Normala.

Erdiko kaiera

- 29 Tinieblas Gonzalez.** "Inork ikusten ez duen ikusle ororentzako zine gehiegi dago". Unai Brea.
33 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Jon Torner.
37 Abarrak. Gorka Bereziartua eta Mikel Garcia.
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
40 Ihesi. Zeanuri: Arratiako bihotzean, Erroten Ibilbidea. Gorka Azkarate.
44 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 47 Mikel Irujo.** "Imazi galdera: zer da zehazki abertzaleok diskurtsoa berritzea?". Mikel Asurmendi.
50 Herri nortasunen arteko lankidetzaren berria. Lierni Alkorta.
54 Bero-beroan. Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.
56 Net Hurbil: Haitiren zorraz "Bébé-Doc" en altxorrean daude. Pello Zubiria.

6 | Ikastolen iragana eta oraina | Urko Apaolaza

Ikastolen lehen urteetan parte hartu zuen irakasle belaunaldi bat jubilatzen hasi da. Hamarnaka urte egin dituzte irakas-kuntzan eta badute zer kontatua. Nekane Arin, Ixiar Egiguren eta Josu Txapartegirekin izan gara, ikastolen historiari errebasoa egin eta gaur egungo pedagogiari buruz duten iritzia jakiteko.

5 | Deabruaren abokatua: Irati Anda

Sustrai Colina

28 | Bertso berriak

Iratxe Ibarra

58 | Azkena

Karmelo Landa

14 | Mari Jose Lasa | Miel A. Elustondo

Kazetaritza ikasketak egin bazituen ere, Libanon bizi den emakume honek analistatzat du bere burua. Eta analisi sakona egin digu, globalizazioaz, diasporaz, etorkinez, nazioarteko politikaz, hizkuntzaz eta kulturaz.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizaguirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Nere Armendariz, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña, Alai Zubimendi. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta, Lore Agirrezabal, Naiara Irureta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Uruñia. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagailua Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

MIHILUZE mahai jolasa

33€

**ARGIAren
harpidedunek
%15eko
deskontua**

Eskaerak

943 37 15 45

denda@argia.com

www.argia.com/denda

**Jolas ezazu
telebistako
programan bezala**
eta erakutsi benetan
MIHILUZEa zarela

Ba al dakizu nola esaten den
leloa Ultzaman?

Bixkor-bixkorra al zara galderak
erantzuten?

Mihiluzea zarela baina ez zara inoiz
telebistako programan parte hartzera
ausartu?

“Euskal Herrian rokodromo on bat falta da”

Irati Anda | Gora begira ez dago mugarik

Superman-en gisako bizitza bikoitza du, Gasteiz eta Eibarren (Gipuzkoa) artean, rokodromoa eta harkaitzaren artean. Entrenatzen ikusi dugunoi hegan doala iruditu zaigu, baina ezin liteke Superman izan; bertigo pixka bat omen dauka.

SUSTRAI COLINA

Argazia: Dani Blanco

Natura garaituko duzuela pentsatzea ere...

Ibaia beti doa bere bidetik, eta bere bidetik atera nahi duzunean, berdin da zenbat urtera baina berriz bueltatuko da. Badago natura gainditzeko nahi hori, baina natura indartsuagoa dela jakinda.

Horregatik izorratzen duzue?

Ezetz uste dut, baina egia da rokodromoetan hezi eta hazi diren eskalatzaile berriek ez daukatela guk daukagun kontzientzia hori. Paper bat bota eta norbaitek jasoko duela pentsatzen dute.

Eliteko kirolariak diziplinatuak zirela uste nuen...

Gu gara gure entrenamendua prestatu eta aurrera eramaten dugunak. Badakigu zer egiten dugun, baina guk egin behar dugu. Hori da niretzat gogorrena, inork ez nau hor egotera behartzen.

Eskerrak buru-gogorra zaren!

Bai, gainera eskaladan gehiagotan galtzen da irabazi baino. Bide bat eskaltzeko proiektua daukazunean, bost edo sei aldiz eroriko zara eta behin kateatuko duzu.

Medioek ez dizutela erortzeagatik deitzen, alegia.

Ez nago dei horren zain. Niretzako eta nire ingurukoentzako irabazten dut. Bestela ez nuke hain gogor lan egingo, ezingo nuke hainbeste motibazio bideratu.

Txapelketak ez al daude ikuskizunera bideratuta?

Txapelketa txapelketa da bai eskaladan, bai tenisean, bai edonon, eta eskalatzaileak jakin egin behar du ikuskizun hori ematen. Saltzeko ikuskizuna behar du, ikuslegoa egon dadin, dirua mugitu dadin...

Baina eskalada ez al zen lagunak, natura...

Txapelketan egozentrismo handia dago. Ez dakit zenbat pertsonen aurrera atera behar duzu daukazun onena ematera. Umila eta kikiltzen den horietakoa bazara beldurra ematen du.

Niri babesle bila ibiltzeak emango lidake beldurra!

Aurpegi latza behar da norbaitengana joan eta publizitate truke zerbaite eskatzeko. Norengana joan, zer eskatu, zenbat.... Mundu bat da. Gu saiatzen gara gurea egiten, baina oso zaila da.

Espainiako selekzioan aritzea bezain zaila?

Hori da daukagun errealitatea, eta errealitatea bizi egin behar da, ezin da ukatu. Nik badakit zer sentitzen dudun, zer pentsatzen dudun, eta horrek balio dit niri.

Kirol ibilbidearen osteko errealitatea ere bizi beharko da...

Nire ilusioa rokodromo on batean lan egitea izango litzateke. Tamalez, Euskal Herrian rokodromo on bat falta da. ■

Ikastolen iragana eta oraina

Erraietatik begira

Duela gutxi jubilatuta dira. Eta jubilazioa onartu dute. Ikastolak irakatsi omen die horrelako gauzak ametitzen. Hainbat hamarkadatan irakasle jardun eta gero begirada sakona dute, eta haien ikasle izan garenon bihotz zola arakatzen dute kolpe batean.

Esperientzia horretaz baliaturik, ikastolaren iraganaz eta orainaz hitz egin dute: zer goldatu zen, zer aldatu den, zer jasoko den.

URKO APAOLAZA

Argazkiak: Dani Blanco

GAUR EGUNGO ikastolen erraiak frankismoaren putzu lohituan daude sarturik. Buztinezko mundu hartatik sortu ziren eta XXI. mendera igaro, zuntz optikoaren txirristan. Asko aldatu dira gauzak 40 urte horietan, ibilbide luzea egin dute ikastolek: eztabaida gogorak jasan, barrena biziberritzen duten ekitaldiak antolatu, erabaki zailak hartu... Milaka ikasle, guraso eta irakasle izan dira ikastolen taupada bakoitzaren odol emaila. Baina lokatza ur gazi bihurtu zuten irakasleak jubilatzen hasi dira orain, belaunaldi berriari paso ematen.

1960ko hamarkada hasieran sortu ziren lehenengo ikastola modernoak, heterogeneoak oso, egoera ezberdinetan haziak. Gero, diktaduraren kontrako giroa orokortu zenean, ikastolen mugimenduak beste dimentsio bat hartu zuen. Euskarara berreskuratzeko motibazioak batu zituen guztiak, gizarte berri bat eraikitzeko gogoak. 1970. urtean 100 ikastola inguru zeuden jadanik eta hamar urte geroago 240 bat. Baliabide eskasiari, diktadurarik gabeko hezkuntza librearen ilusioa gainjarri zitzaion, hori zuten pizgarri orduko irakasleek.

Hernaniko Erriogoardako irakaslearekin

Bere aitona Hernanira (Gipuzkoa) etorri zen lanpostu eta soldata hobeago bat eskaini ziotenean, erri-goarda zen. Ixiar Egigurenen etxera sartzean goizeko eguzki izpiek besarkatu gaituzte. Telefonoa hartu du ikastolara deitzeko, eskatu genizkion argazki zahar horiek lortu nahi ditu:

“Bai bai, joango naiz bisitan –esan dio lankide ohiari– lasaiago zaudetenean”. Ikasturte hasiera da eta Langile ikastolan lanpetuta dabilta, seguru *Erriogoardako* irakaslea gogoan izango dutela. Egiguren aurtan jubilatuta da guztiz, 40 urtez irakaskuntzan ibili eta gero. Lanbide horretan bokazioz sartu zen, nahiz eta hasieran bere aitari irakasle izateko ideia hori asko ez gustatu; frankismoko maistrak imajinatzen zituen hark, eta ez ikastolako andereñoak.

Egurrezko mahaiaren bueltan lehenengo aterata den izena Elvira Zipitria izan da. “Zuk ezagutu zenuen, ezta?” galdetu diogu. “Bai, Donostiako etxera gonbidatu ninduten magisteritza egiten ari nintzela, lurrean eserita egoten ginen”. Elvira Zipitriak sortu zuen ikastolen aitzindari izan zen lehen etxe-eskola.

Agian, lege zaharrean oinarrituta zegoen eskola hori, baina Egigurenen esanetan Elvira oso aurrerakoa zen, kanpoan ibilia.

Hain zuzen, bera ere kanpoan ibili da, Liman (Peru), eta nabari da betirako geratu zaiola Andeetako herriaren arrastoa. Allende-ren urte kutsakorrek, hezkuntza erreforma, eskola berri baten sorrera... Jakina, Hernanira itzuli

zenean guzti hura ikastolan aplikatzeko aukera izan zuen: “Pentsa zer izan zen, momentu hartan atrebitzea eskola publiko frankista batetik beste eskola diferente bat egitea, euskaraz erabat”, dio irakasleak. Freinet pedagogo ospetsuaren liburua hartu eta ulertzen zutena egin behar izaten zuten, eta horretaz gain lokalak egokitu,

“Seme-alabak nahi ditugu berdinak,
ezberdintasunak bertigoia ematen
digulako, eta horrela ez dugu ezer
ekartzen, antzuak geratzen gara”

IXIAR EGIGUREN

Ixiar Egiguren

1945ean jaio zen Hernanin. Magisteritza ikasi ondoren Madrilera joan zen pedagogia ikasketak egitera. Liman bizi izan zen bost urtez, irakasle lanetan. 1975ean itzuli zen Euskal Herrira eta Hernaniko Langile ikastolan hasi zen lanean. 40 urte eman ditu irakaskuntzan. “Asmo bat genuen: eskola euskaldun eta herrikoia egitea, eta termino horien azpian jar ezazu nahi duzun guztia”.

edo dirua bildu. “Lehengoan batek esan zidan: ‘*Ya nos hacías trabajar eh! Con una hormigonera!*’. Dena zen posible”. Bere hitzetatik asmatu dugu bitarteko faltarentzako erremediorik onena zein zuten: imajinazioa, “eta ilusio izugarria!”, gaineratu du Egigurenek.

Sistema berria, ezezaguna eta legalizatu gabea zen hura, eta normala zen gurasoek errezelok izatea haurrak ikastolara eramateko garaian. Baina irakaslearen ustez gurasoak berak ziren beste guraso taldeak konbentzitzen lehenak eta horrek bidea asko erraztu zuen. Dena den, aitortzen du hasieran hutsune handiak izan zituztela programa eta edukietan: “Hasierako ikasleek ordaindu zuten hori, baina hala ere elegante ateratzen dira bizitzaren aurrean”, dio.

Hurrengo “errenkarnaziorako” utzitakoak

Lehengo ikasleak gaurko pertsona heldu ikusten dituenan poza sentitzen du Ixiar Egigurenek, poza eta “lasaitasuna”. “Eta alderantziz? Ikasle batekin asmatu ez duzula sentitzen baduzu?”, bota diogu. Isilik gelditu da denbora luzez, begirada lausotu zaio: “Ikasi dut hori ere onartzen, batzuetan asmatzen da eta bestetan ez. Baina ni genetikoki optimista izan naiz beti”, azaldu du gero irribarre batekin.

Urteek ez dute barkatzen, ikasleak hazi egiten dira eta guraso bihurtu. Berdina al da lehengo eta gaurko gurasoen jarrera? Berdinak kezak? Gizartea aldatu den bezala, aldatu dira portaerak: “Hasierako ikasle haiek, klase ondoren ikastolan geratzen ziren, ez zuten presarik amaitzeko. Orain, batek musika, besteak dantza, ortodontzia jartzea... Hori izugarri kanbiatu da”, dio berak. Baina ez da erraza ikastolen hasierako izaera berezi hura mantentzea, “koordinada zehatz batzuk eman ziren hori posible egiteko, garai pribilegiatua bizi izan genuen”.

Ixiar Egigurenek argi du etorkizuneko ikastolak irakasleen prestakuntza “humanoa” landu behar duela: ikasleak zer behar duen ezagutu, jakin zergatik diren ezberdinak, eta ezberdintasun horiek onartu. “Denok ateratzen gara serieran. Gurasoak sufritzen hasten dira hortzekin, horri atera zaiola eta nireari ez... Nahi ditugu berdinak, ezberdintasunak bertigoa sortzen digulako eta horrela ez dugu ekarpenik egiten, antzuak geratzen gara”. Pertsona bakoitzak bere gaitasunak garatuko dituen eskola berri bat nahi-ko luke hernaniarrak, baina hori beste irakasle belaunaldientzat utzi du: “Nire hurrengo errenkarnazioan egingo dut”.

Gustura ari gara irakaslearekin hizketan, baina goiza aurrera doa eta jubilatua dagoen arren bere zereginak baditu. “Informatika ikasi nahi nuke, oraindik asko geratzen zait”, dio. *Erriogordatik* ateratzen garen eguzkia goian dago. Zarautzera (Gipuzkoa) abiatzeko ordua da, han dugu hurrengo zita.

Josu Txapartegi, irakasle “antzerkizalea”

Ikastolen historian eztabaida mingarriak bada, hori izan da publikazioarena. Euskal eskola publikoaren auzia diktaduraren amaieratik hasi zen mamitzen eta 80ko hamarkadan hartu zuen indarra –Eusko Jaurlaritzak eskumen autonomikoak bereganatu zituenen–. Ikastolen sare berezia hezkuntza publikora egokitzeak ideia

kontrajarriak sortu zituen abertzaleen artean eta 1993an ikastolek publiko edo pribatu aukeratu behar izan zutenen barne-zatiketa nabarmena ikusi ahal izan zen. Zarauzko Salbatore Mitxelena ikastolak bigarren aukeraren alde egin zuen.

“Pribatua ez! Ikastola ez da pribatua izan, jaio zen herritarren bihotzetik, estatuaren inposaketari herritar batzuek emandako erantzuna izan

zen eta horri pribatu deitzeak mina ematen dit”. Garbi hitz egin digu Josu Txapartegik, ondo uler dezagun, nabari da irakasle izan dela. Bere ustez ezkerreko marxisten akatsa izan da pentsatzea gobernu publikotik datorrena defendagarria dela eta herritarrengandik datorrena pribatua, baztertu beharrekoa: “Chiapasen Mexikoko hezkuntza

“Oteizak esan zuen euskara
salbatuko dela euskara sortu zuen
euskal gizakia berreskuratzean.
Horixe da curriculum”

JOSU TXAPARTEGI

eredua aztertu zutenean, esan zuten: ‘Fuera! Guk sortuko dugu gure eskola’, indigenek sortutako eskola horri deituko diot nik pribatu?”.

Josu Txapartegi, *Txapas*, euskararen alde lan egiteagatik hasi zen ikastolan, duela 30 urte. Azkeneko 10 urteetan musika irakasle izan da egun erdiz –beste egun erdia maisu–; Tolosako (Gipuzkoa) Sakramentinoen komentuan ikasi zuen pianoa zertxobait jotzen, Salvador Garmendiaren eskutik. Lehenengo aldiz mutiko bat pianoa jotzen ikusi zuenean ez zuen ulertzen: “Nola jo liteke gauza bat eskuin eskuarekin eta ezkerrarekin bestea?”. Musika Plazako Arrano elkartera igo gara lasaigo egoteko. Bizitza konprometitua izan du *Txapas*ek eta aurreneko sorpresa elkarteko paretan zintzilik aurkitu dugu: Amnistaren aldeko kantuen partitura originala (*Kalera kalera...*). Berak idatzi zituen letrak 1976an eta Imanol Urbietak konposatu zuen musika. Baina orduan egilearen izena sekretu bat zen, “ezin genuen esan kantua zeinena zen, bel-durragatik”, dio ahotsa jaitsiz, sekretua hautsi nahi ez balu bezala.

Kafe usain eta aulki hutsen artean hasi gara berriketan. Orduko gabeziez, ikastolan sartu zeneko giroaz, metodologiaz eta gurasoen jokabideaz... Esandako guztien artean arrazoi bat atera da garaile: “Umeari ematen diozun ezagutzen hamarretik zortzi, bizitzaren

Goian: Ixiar Egiguren eta beste irakasle batzuk Limara egindako bidaia-ongietorria, beren ikasleen partetik. Eskuinean: mendi irteera lehenengo ikasleekin.

25 Gabriel Aresti urte! ospatzen! euskaltegia*

San Bizente 2 - 4. solairua - 48001 - Bilbo - Tel: 94 423 75 91 Elkarlan

* Kafe Antzokian

- Irailak 26, asteazkena / Doako Sarrera
26 **GABRIEL ARESTIRI**
GORAZARRE - 11:00 / 20:00
Xabier Monasterioren hitzaldia
- Irailak 28, ostirala / Sarrera 12€
Zenbat Gararen Lagunak 6€
28 **JUAN CARLOS PEREZ - 22:00**
kontzertua
- Irailak 30, igandea / Sarrera 5€ / Laguntxoak doan
30 **TXAN MAGOA - 17:30**

- Urriak 4, osteguna / Aurre, 6€ / Txart. 8€
Zenbat Gararen Laguna 4€
4 **SEXTY SEXERS +**
WILLIS DRUMMOND - 22:00
- Urriak 5, ostirala / Sarrera gonbidapen bitartez
5 **LEHENGO ETA ORAINGO**
IKASLEEN JAIA - 19:30
ongi etorria, luntxa,
erromeria...
- Urrian zehar
ARGAZKI ETA BIDEO
ERAKUSKETAK

matrikula zabalik!

Ordutegi eta ikastaro berriak - Eskaintza bereziak - Gazteak
Neguko barnetegiak - 4.maila - Tailerrak - Autoikaskuntza

WWW.GABRIELARESTI.COM

Ikastolen iragana eta oraina

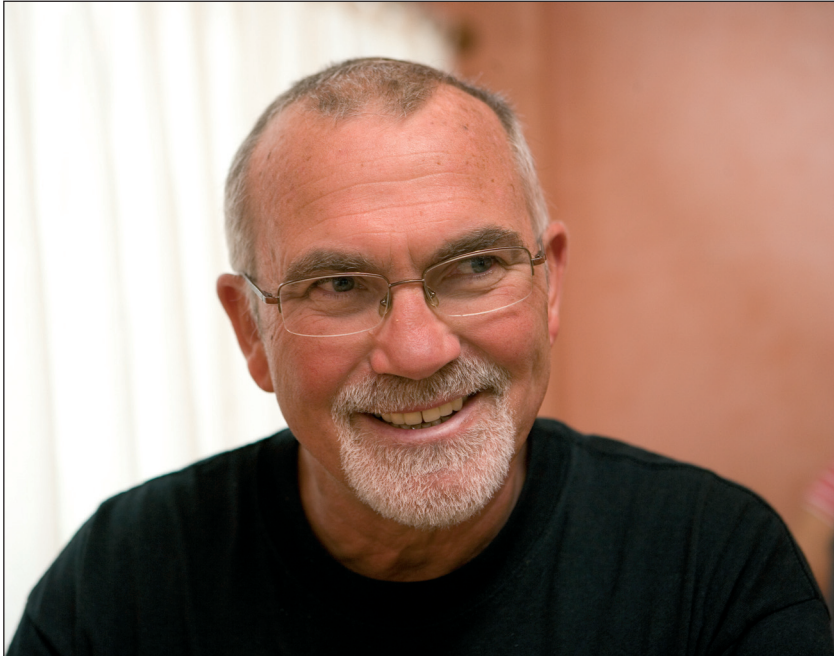
aurrean nola bizi ikasteko da”. Hala ere, Txapartegiren ustez ikastolek ezagutza zientifikoa, edukietan, gabezia handia dute gaur egun: “13 urteko haur batek ikusten du telebistan ondo egindako programa bat eta ordu laurdenan ikasten du irakasle batek hamar ordutan azalduko diona baino gehiago”. Ikastolen zereginak beste dimentsio bat hartu du zaraiztarren iritziz, soziologikoa, agian; jendarte txiki baten antzekoa izango omen da etorkizunean ikastola, haurrek beren bizimodua antolatzeko gune bat.

Curriculum: enegarren erronka

1996an ikastolek euskal curriculum sortzeko erabakia hartu zutenetik ur asko pasa da zubi azpitik. Pixkanaka, gero eta erakunde gehiago sartu da tartean, hasieratik jakina baitzen ekimenak herri osoarena behar zuela izan, ez soilik ikastolena. Pasa da beraz urte mordoska lehen urratsa eman zenetik. Hala ere, hunkitu egiten du ikusteak Txapas bezalako irakasle zaildu bati nola irekitzen zaizkion begiak curriculumaz hitz egitean. Gauza garrantzitsua izan behar du bederen.

“Nik orain biloba bat daukat, Garazi; eskolara sartuko da laster eta 17 urterekin atera, ibilbide horretan mundua nondik begiratuko duen funtsezkoa da”, dio aitonak. Frankismoan, euskara errekuaratzea zen helburua, baina hori ez dela nahikoa konturatu da Txapartegi, Oteizak ireki zizkion begiak: “Berak zioen euskara salbatuko dela euskara sortu zuen euskal gizaki hori berreskuratzeko. Horixe da curriculumaz”. Gaitz handi bat hedatu omen da ikastolaren historian ordea: politika egitearen beldurra. “Politika ez zela egin behar esaten zen eta zer pasa zen? Apolitiko bihurtu ginela, eta umeari herri honen izaera kontatzea popatik hartzera joan zela!”. Inor ez omen zen politikaz hitz egitera atrebizten eta hori “desastre” bat izan zen Txapartegiren ustez, “drama” bat. Agidanean, antzera jarraitzen dute orain irakasleek eta Txapas seguru dago curriculum egiterakoan zalantza berdinekin aurkituko direla, berdin mapak egiteko edo konstituzioak interpretatzeko.

Ondoan: Josu Txapartegiren “azkeneko estirada”. Futboleko atezain jartzean ikasle guztiak inguratzen ziren ikustera: “Haurrek ikusmina sortzen dute eta ikusmin hori nolabait erantzun behar zaio, edozein zorakeria eginda ere”. Eskuinean: ikasle talde batekin kantuan.

Josu Txapartegi

1946an jaio zen Zarautzen. Tolosako Sakramentinoen komentuan ikasi zuen 28 urte egin arte. Ateoa da. Zarauzko Lasallen bi urtez irakatsi eta gero hasi zen Salvatore Mitxelenan irakasle. 30 urte egin ditu irakaskuntzan. “Nik zortea izan dut, ezagutu ditudalako Oteiza eta Mendi [Mendizabal pintore zaraiztarra]. Umea artistarekin jarri behar da kontaktuan, artearen baloreekin”.

Ondoko tabernara gonbidatu gaitu zerbait hartzera. Jendeak agurtu egiten du, denek eza gutzen dute: “Iepa Txapas, oso ondo atera zen aurrekoan emanaldia...”. Koru batean dabil eta ez dauka aspertzeko aitzakiarik. Ikastolan lan txo batzuk egiten ditu oraindik, baina berak dioenez molestatzeko ari dela sentitzean utzi egingo du. Kaleko giroan sartuta, zirikatzea eta antzerkia egitea gustatu izan zaiola igarri diogu zaraiztarrei: “Askoi! Umeak probokatu egiten ditut, zaharrek probokazioaren aurrean disimulatu egiten dugu, baditugu gure defentsak, baina umeak *prasi!* botatzen du. Edozein zorakeriarekin erantzuteko abilezia baduzu, umeak dena onartzen baitu, sortzen den hizkuntza libre hori oso polita da”.

Eguerdia da eta Zarauzko Musika Plazak inurritegi bat dirudi jadanik. Bertan utzi dugu Txapas, David Bodanisen $E=Mc^2$ liburua

Kilometroak'07 Bergaran

Datorren urriaren 7an Kilometroak jaialdia egingo da Bergaran, Aranzadi ikastolaren aldetik. Ez da lehenengo aldia ikastolen festa Bergarara hurbilduko dena, izan ere, 1991n ere bertan antolatu zuten Kilometroak. Aranzadi ikastola 1971n sortu

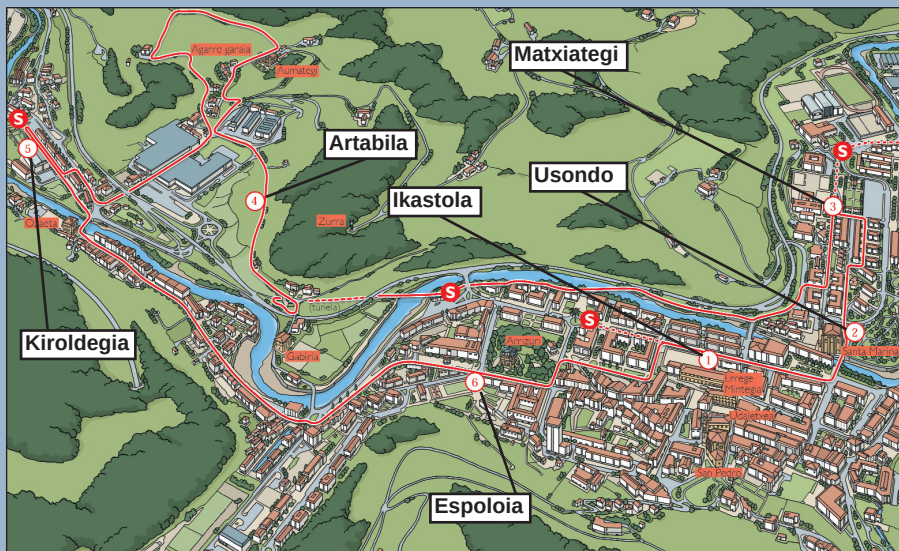
zen kooperatiba gisa eta gaur egun 2 eta 18 urte arteko 704 ikasle dabilta bertan. Aurtengo jaialdian ateratako diruarekin Errege Mintegian (eraikin historikoa) duen egoitza hobetu nahi du ikastolak, arduradunen esanetan.

Argi daukagu da ospakizunaren leloa eta ikastolaren alde jendea bildu, elkartzun bideak sortu eta "giro sano batean" naturaz, osasunaz eta euskaraz gozatzea dute helburu antolatzaileek.

6.510 metro eta 21 musika talde

Horretarako, ekitaldiz beteriko eguna izango dute Bergarara hurbiltzen direnek: umeentzako jolasak, erraldi eta buruhandiak, dantza taldeak, bertso saioak... Bestalde, 21 musika kontzertu izango dira sei gunetan banatutako ibilbidean zehar (Trapatoni Circus Band, Esne Beltza, Anari, Kauta, Tapia eta Leturia & Jokin, eta Pantxoa eta Peio, besteak beste).

Guztira 6,5 kilometroko ibilbidea prestatu du Aranzadi ikastolak, txango laua oso eta gehienez asfaltatua. Bide guztian, natur txoko eta monumentu berezien alboan joango da kilometroazalea: parkeak, dorretxeak, antzinako lantegiak... Gainera, aparkatzeko arazorik izan ez dadin, 240 autobus eta 9.200 autoren-tzako lekua egin dute udalerrian barrena.

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Talotiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitateak: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria -Gipuzkoa-

Aukeratu ongi etorri oparia

"Ardibidez" mahai-jolasa

"888 txiste" liburua

"Mokogorri" puzzleak

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2007ko prezioak

130 € Hego Euskal Herrian
160 € Ipar Euskal Herrian

Ikastolen iragana eta oraina

eskuan duela, jendarte “txiki” haren erdian. Guk Legazpira (Gipuzkoa) egin behar dugu, Nekane Arin irakasleak bazkalostean espero baitu gure bisita.

Legazpiko ikastolako lehenengo irakaslearekin berriketan

Nekane Arinek 21 urte zituen magisteritza amaitu zuenean eta ez zekien ikastola bat zer zen ere. Gurasoek 3 eta 4 urteko 41 haurren kargu utzi zuten irakasle hasiberria. “Lehenengo egunean haurrak esertzeko ohol batzuk besterik ez nituen, txotxak, orri batzuk eta arbela bat, beste materialik ez”, dio legazpiarrak. 40 urte geroago jubilatzeako ordua iritsi zitzaion —joan den urtean— eta hasierako ikasle horiek 44 urte dituzte gaur egun. Oraindik elkartzen dira afaritarako noizean behin, eta oraindik “andereño” deitzen diote askok.

Nekane Arin segituan ohartu zen ikastolako pedagogia ezberdina zela eta mugimendu berri baten aurrean zegoela: “Ikastola beti saiatu da bide berriak urratzen, beti egon da metodologia hobetzeko gogo” dio. Urte batzuen ondoren

Eskuinean: Nekane Arin ikastolarako materiala prestatzen. Behean: Legazpiko irakaslea lehenengo ikasle taldearekin.

Nekane Arin

Legazpiko *Zubitxo* izeneko etxean jaio zen 1946an. Abarzuzako (Nafarroa) Eskolapiatan egin zuen magisteritza eta 1967an hasi zen Legazpiko Kimu Berri ikastolan (gaur egun Haztegi ikastola). 40 urtez aritu da irakaskuntzan. “Beti esan izan dut haur bakoitzaren erritmoa errespetatu behar dela. Baina urteak behar izan ditut onartzeko lankideek pedagogia eta metodologia ezberdina erabili dezaketela. Hori izan da zailena niretzako.”

heziketa berezia behar duten ikasleentzako gelan hasi zen lanean, agian, urteen poderioz atzemandako injustizia bati erantzun nahian: “Hezkuntza sistema honekin ez ditugu ikasleen gaitasuna eta erritmoa errespetatzen. Inor ez da nor haur bati esateko hamar urterekin ‘hau jakin behar duzu’, horrek porrota sentsazioa, autoestima falta eta frustrazioa sortzen ditu, eta indarkeria ere bai. Baina ez gara konturatzen lehenengo erasotzaileak gu garela, behartzen ditugulako jarraitu ezin duten bide batetik ibiltzera”. Gaur egun eskolen

“Inor ez da nor esateko haur bati
hamar urterekin ‘hau jakin behar
duzu’, horrek frustrazioa eta
indarkeria sortzen du, baina
lehenengo erasotzaileak gu gara”

NEKANE ARIN

artean dagoen konpetentziak kalte handia egiten duela uste du irakasle beterranoak: “Estatistikak egiten dira-eta!” dio asaldatuta.

Legazpiko etxeko egongelan galtzamatzdun ikasleak ikusi ditugu argazkietan, alkimiak harripatuta, hamarkada askotako ibilbidearen irudi dira. “Imajinatzen dituzu ikastolak beste 40 urte barru, Nekane?”. Erantzuna barrutik etorri zaio: “Ikastolak gizartearen isla dira. 2.000 urtetan ezer gutxi aurrerratu dugu, teknologian behar bada bai, baina baloreetan... Zer dira ba 40 urte?”. Andereñoak atea itxi duenean, hausnarketa hori gurekin etorri da. Ikastolari agur esan dion irakasle belaunaldi baten zertzeladak pintatu ditugu hemen. Belaunaldi berriek margotuko duten koadroa nolakoa izango ote da? ■

Mari Jose Lasa

• PERTSONAIA •

Nortasun agiria

Mari Jose Lasa Garin (Garin auzoa, Beasain, Gipuzkoa 1957). Kazetaritza ikasketak egin zituen Leioan (1982). Ondoren, Linguistika Orokorra ikasten jardun zuen Ginebran, urte baten faltan utzi bazuen ere. Izan ere, 1985ean, ezkondu eta New Yorkera joan zen gizonarekin, hau NBEk hara bidalia. Harrezkero, Bagdad, Aman, Beirut, Jordania eta Libanon bizi izan da. Batetik bestera erabili du bizitzak, eta ikuspuntu ezberdinez jabetu da: "Horixe eskaini dit bizitzak, eta ez dago diruz ordaintzerik". Libanon behar du oraintxe, Euskal Herrian urtero egiten duen hilabeteko egonaldia ostean. "Niregatik egingo ez nukeena, gure hiru umeengatik egiten dut". Euskadi Irratiko berriemaile da Ekialde Hurbilean eta, berriemaile baino areago, analista.

«Inurri gara, elefante garela uste badugu ere»

Euskadi Irratian entzuten dugu haren ahotsa. Libanotik jarduten du, Ekialde Hurbileko berriak ematen. Alabaina, ez omen da berriemaile, analista baizik. Hantxe bizitzea du abantaila. Bertatik bertara ezagutzen du inguruko errealtatea, bertan murgil eginda ari da, bertako bezala. “Albiste on gutxi sortzen da gure alderdian”, entzun izan diogu inoiz. Min horixe helarazten digu irrati bidez hitz egiten digunean. Aurrez aurre izan dugunean, berriz, analistarik puruenaren pare jardun du, mundua aztergai.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Elkarrizketa galderak helarazi nizkizun...

Gustura erantzungo nizkizuke kazetaritzari buruzko galderak, baina ezin, ez bainaiz kazetari profesionala. Bai, kazetaritza ikasi nuen, baina ez dut kazetari lanik egiten.

Ekialde Hurbileko berriemaile zaitugu Euskadi Irratian.

Gaia bertatik bertara eta oso ondo ezagutzen dudalako. Interes handiz jarraitzen dudalako, euskalduna naizelako... Hamaika arrazoi litezke. Ez naiz pasadizoan dabilen kazetaria, erreportajea egin eta beste norabait abiatzen dena. Ni ez naiz benetako kazetari, nahiz eta berriemaile izan. Analisia da nire lana: bertakoa izan eta egoera jarraitzen duenaren ikuspuntua eskaintzen dut nik.

Zuri arretaz entzuten egoten gara, hitz egokienaren bila nola jarduten duzun borrokan.

Momentu bakoitzean behar dudana hitzaren bila ibiltzen naiz, bai, eta ez da erraza. Gainera, egunean hiruzpalau hizkuntza erabiltzen ditut, hizkuntza batetik bestera jauzika beti, eta beharbada horregatik, are eta zailago zait behar dudana hitz xuxen hori mingainera ekartzea. Ariketa bat da, beti erraza ez dena. Eta kontua ez da zuzentasuna, egokitasuna baizik. Esan nahi dudana zehatz esatea. Eztabaidako momentu bakoitzean behar dudana hitza egoki ekartzea. Horixe da, izan ere, irratiaren magia. Gramatika ezak ezinezko egiten du komunikazioa, dudarik ez horretan. Aldiz, zehaztasun

ezak bihurritu egiten du mezua, faltsutu. Hori oso larria da.

Urte asko daramatzazu atzerrian...

Gizonak Nazio Batuen Erakundean (NBE) egiten du lan. Horregatik egin ditut azken 25 urteak Euskal Herritik kanpo. Lekuan lekuko, bertako bezala bizi gara, ez diplomatikoen gisan. Gure haurrak tokian tokiko eskoletara joaten dira, bertako umeekin nahasirik. Guk ez dugu espainiarrekin edo frantziarrekin bat egiten... Euskaldunak garelako, beharbada, edota jatorri ezberdineko ezkontideak garelako.

Libanon eta munduan, jende asko bizi da bertako jendearekin batera nahastu gabe.

Frantziarrak, adibidez. Beren kultur inperialismoa —edo, esan dezagun, kultur hedapena—, oso-oso handia delako. Frantses eskolak munduan barrena zabalduta daude eta beraientzat posible da beren umeak frantsesez eta inguru frantsesean haztea. Horixe da naturalena, izan ere. Euskaldunok ez dugu egiten, ezin dugulako. Baina gure kulturari diogun atxikimendua ikusita, ahal bagenu egingo genuke, dudarik gabe. Beste alde hori ere ikusi behar da! Gakoa, norberarenari eutsi eta bestearenarekin nahasteko gai izatea da. Japoniarrek egin ohi dutena, alegia.

Horixe aditu nizun irratian egin zenuen aurreko solasaldi batean. Eredu jarri zenizkigun japoniarrek.

Bai. Nahiz eta gerrakoan jipoi handia hartu, txinatarren parean jartzen dute beren burua, oilartuta. Hortik atera kontuak zein indar izango duten! Konparatu Txina eta Japonia... Eta ez dago konparatzerik! Horrek erakusten digu japoniarrek duten kultur indarraren neurria. Bestalde, nik ezagutu ditudanetan, kanpoko kultura batekiko ardura gehien dutenak dira. Harrigarria! Eta haien errespetua, eta galdetzeko gogoal! Ea noiz hasten den euskalduna japonieraz ikasten, haiek guri ematen ari direna bihurtzen! Globalizazio aroan, atzerrian lagun bat izatea, norbait gutaz interesatzea ez da erraza.

"Globalizazioa".

Globalizazioa ez da, bakarrik, txarra; ona ere bada. Japoniarrak hona etorri, gurekiko interesa izan... Hara hor globalizazioaren alde on bat, behingoz! Globalizazioa da euskalduna Japoniara joan, japonieraz ikasi —haiek euskaraz ikasi duten moduan—, eta Euskal Herriaz japonieraz hitz egitea, han. Hori da globalizazioa. Horrelako herriei begiratuta ikasi behar dugu, juzkurik egin gabe, nazionalismoa den, ez den... Horretan sartu gabe, badakigu-eta hori ez dela nazionalismoa, kultur inperialistek erabiltzen dituzten amarrukeriak besterik ez dira kontu horiek.

Ekimen handiko arabiarrek

"Arabiarrak ekimen handikoak dira, eta beharko izan, akabo lirateke bestela. Eta badute zerbait, agian euskaldunok salbatuko gaituena. Ez dut modestia faltarik izan nahi, baina uste dut diaspora oso garrantzizkoa dela. Libanok jende gehiago dauka diasporan, bertan baino. Baita palestinarrek, armeniarrek eta juduek ere. Denak oso herri biziak dira. Eta, gaur egun, ez dakit euskaldunak oso herri bizia garen".

Uste nuen amarrukeria horiek jendearen baitara heltzen zirela...

Baliteke. Baina orduan, kultur munduan ari denaren lana klixe horien kontra borrokatzea da. Edo, akaso, ez da borrokatzea ere, ez du merezi eta! Zertan dabilen pentsatu, bide bat hartu eta harixe jarraitu, hori egin behar da. Horrela egiten dute alde guztietan. Inertziaren kontra saiatu. Baita hedabideek darabilten inertziaren kontra ere.

Egoerak horrela eskatzen duelako jarduten dute hemengo hedabideek kanpoko miseriak kontatzan, ala horixe delako errazena?

Ekonomia kontua da. Horixe da naturalena. Errazena hartu, irudirik grafikoena erabili... Geuri dagokigunean baino ez diogu gaiari bigarren pentsamendua eskaintzen. Ikus-entzule edo irakurlearengana sentimenduaren bidez heltzen da hedabidea. Hori da errazena, baina hori gaingitu beharra dago. Onartu era jakin horretan lortzen dela erreakzioa, baina ondoren, eskailera maila bat igo eta bigarren pentsamendua egin.

Bigarren pentsamendurik ezean, Mendealdearen ikuspegia da nagusi, bestelakorik gabe.

Ikuspegiak egon badaude, baina ikuspegi menderatzaileak gainerakoak integratu eta beretu

desager ez dadin, horretaz ari gara eta. Fun-
tsezkoena nahi dugu, kultura ez desagertzea,
ez dadin hil. Horixe da datorren hogeita bost
urte hauetako apustua. Zer behar da horretara-
rako? Ongizate gizartea defendatu gabe inork
ez du lortuko gobernatzea. Inork ez. Ongizate
gizarteari eusteko, berriz, jendea behar dugu,
lan egin dezan, ez dago eta lan egiteko nahi-
koa jenderik.

Kanpotik datozkigu lanera.

Ez dugu izango arrazista izateko luxurik, fabri-
kak martxan izateko kanpotar gehiago behar-
ko dira eta: %15-20 kanpotar. Beraz, ez dira
euskara hiztunak izango. Horrek esan nahi du
gurean, gaztelania ez ezik, hiru-lau erdara
mota izango ditugula. Bi edo hiru kanpotar
mota izango dira hemen, immigrazioa taldeka
gertatzen da eta. Euskal Herrian eroso bizi
ahal direnak etorriko dira: Pakistangoak izango
dira batzuk, marokoarrak beste batzuk, eta
Erdialdeko Amerikakoak hirugarrenak, Ekua-
dorrekoak eta Kolonbiakoak. Gainera, talde
txikiago batzuk izango dira, sektore jakin
batzuetan lan egingo dutenak; argentinarrak,
kasu. Horiek euskaraz ikasten ez badute, ez
baditugu maitasun berezi batekin hartzen, ez
dute euskaraz ikasiko. Espainolen gaztelania
ikasiko dute, askoz errazago zaie eta... Etorki-
zuneko terminoetan ari naiz. Kanpotar baten-
tzat nahiko zaila da eguneroko bizitza, eta mai-
tasun berezia beharko du halako hizkuntza bat
—euskara, alegia—, ikasteko, jakinik euskara
gabe ere bizi litekeela. Are gutxiago ikasiko du,
hizkuntza horrek berarenganako sinpatiarik ez
baldin badu. Hori da daukagun apustua.
Erronka. Alferrik izango dugu independen-
tzia, alferrik polizia edota armada... Balioko
ote lukete gure helburua lortzeko?

“Maitasun berezia”.

Esate baterako, harrigarria da frantziarrek zein
atxikimendu duten beren hizkuntzarekiko, eta
zein kezka ingelesaren aurrean, frantsesa atze-
ra ari delako... Non uzten gaitu horrek gu,
euskaldunok? Hori da bizi dugun mundua.
Kontziente al gara? Horregatik diot ez dakigu-
la zein momentutan bizi garen. Trenak harra-
patuko gaitu —tren horrek ere harrapatuko
gaitu—, eta, orduan, *adios!* Eta ongizate gizar-
tean, benetan etsenplu emateko moduan
gaude. Baina emango al dugu? Izango al dugu
eskuzabaltasun hori? Geuretzat eskatzen
dugun kultur errespetuaren mailan egongo al
gara? Besteri ezer eskatzeko, sinpatia sortu
behar dugu. Hizkuntza ez da bortxaz ikasten.
Hizkuntza barneko interesez ikasten da. Beste-
la ikasiz gero ez dator onik.

Diozu, geuretzat eskatzen dugun kultur errespe-
tua izatea besteri.

egiten ditu. Hori puskatu behar da. Elefanteak
eta saguak daude. Nork bere tamainaren ara-
bera egin behar du estrategiarik eraginkorrena.
Hori da inportanteena. Alda litezkeen gauzak
ez dira asko, baina txikiak ere baditu aukerak,
eta are gehiago egoera aldakorra denean. Eta,
izan, oraingo egoera oso-oso aldakorra da.
Azelerazioa da ezaugarriarik bistakoena. Den-
bora azeleratu egin da, eta hori gertatzen
denean iraultza egoera da nagusi. Iraultza, ez
hitzaren esanahi politikoan, baizik eta egoera
ikaragarri aldatuko delako denbora laburrean.
Hori ez dute beti handiek baliatzen. Batzuetan,
txikiak hobeto asmatzen dute hartaz baliatzen.
Horretan datza iraultza, askotan. Nire ustez,
badaude bideak, baina ez da behar besteko
ahaleginik egiten. Uste dut jendeak ez duela
bizi gareneko garaia kontzientziarik. Edo
kontzientzia eskasa duela.

Zer esan nahi duzu?

Globalizazioa uste baino askoz lehenagotik
datorrela. Eman dezagun, gure herria. Zein da
Euskal Herriaren apustua? Batak independen-
tzia esango du, besteak elkarbizitza, hurre-
nak... bakea, presoak askatzea, indarkeria...
Nork bere erronka esango du. Nire ustez,
bata zein beste esan, gehienek herri bezala
jarraitzea esan nahi dute, hizkuntza babestu,

Diaspora

“Egiptoarrek diaspora handia daukate, baina galiziarrek Francoren garaian zeukatena bezalakoa. Haien kasuan, emigrazioa eskulan merkea izan zen. Immigrazio beita izan ziren. Botoa emateko garaian balio du, ez besterik. Diaspora diodanean, zer ekimen eta zer harreman dituen, zer irudi duen, zer saltzen duen, zer esportatzeko balio duen esan nahi dut... Hara, era askotako balorazio etikoak egin litezke –oso ezkerrekoak, nahi bada– hemengo kooperatibak Txinan egiten ari diren lanaren inguruan, baina zer irudi ari dira ematen? Hori oso inportantea da, munduak horrela funtzionatzen du eta, ez bestela. Eta funtzionatzen duten gauzak kontuan hartu behar dira, beti. Eskuindarren jarduteko era dela? Bada, sentitzen dut...”.

Arazoa ez da erraza. Errespetua da funtsezko hitza. Ezagutu egin beharko genuke kanpotarrek dakartena. Beraiek egunero dakarte. Era-kundeetako erantzunak behar dira, bai, baina erakundeek ez dute gizabanakoa ordezkatzeko. Agintariak nahi duen legea ezarri lezake, baina auzoak ez badio atzerititik etorritakoari egunonik ere opa, ez dugu aurrera egingo.

Frantzia izaniko auto erreketak ditut gogoan.

Ingalaterra eta Frantzia, hara hor bi eredu, biek porrot egin dutenak. Batean, atzeritarrek etxean egiten zuten bizia egin dute bertan, inertziak, eta ez da integrazioa gertatu. Kultur uharteak sortu dituzte, baina ez da arazorik izan, zeren hirietan uharteetan funtzionatzen du jendeak. Tira, hamazazpi milioi bizi diren hiri bat ez da uhartea, artxipelagoa baizik. Beste eredu, Frantziakoa, errepublikarena: denok berdina gara legearen aurrean; ez dago aljeriarrik, ez euskaldunik, ez besterik: frantse- sa eta kito! Hortik aldenduz gero, zalantzan jartzen dira giza eskubideak. Hor kinka ideolo- gikoa dago. Eta, esaterako, hortik hautsi da ezkerria. Ezkerria ez daki zer esan horren aurrean. Eskuinak ez du ezer esan beharrik.

Mendian nintzen batean, Irakeko inbasioa hasi- berria zen artean. Ezker muturreko ordezkaria parean eta nire kezka, ezkerria erreakzionatu ez zuelako. Bere erantzuna: “Ezkerria, zein ezker?”. Ba al da eskuin-ezkerrik?

Eskuina badago, bai. Ekosistema eskuinean dagoelako ez da nabarmentzen. Gaur egun mundua hartzen ari den tankera oso egokia da eskuinarentzat. Horregatik ez dago krisi ideo- logiko sakonik eskuinean, ezkerrean baizik. Horregatik da ezkerria. Gaur egun krisian ez dagoela dioten ezkerria, ez da ezkerria. Zure lagunak zioena, “ezkerria, zein ezker?”, bada, ezkerrik ez dago. Ezkerria bere buruaren bila dabil oraintxe. Eta ulertzen dut egoera, zaile- gia, konplexuegia egin delako mundua. Ez da erraza Chavez baten aurrean juzku egitea, baina are zailagoa da amediazin baten aurrean iritzia ematea. Ezkerria bi aldi pentsatuko dizu Chavez buruz iritzia eman baino lehen. Amediazinekin ez dute dudarik. Eta, azken finean, oso antzekoak dira biak. Baina ba al dakite oso antzekoak direla? Oso konplexua da. Bestalde, ezkerriaren lana da konplexutasu- na bereganatu eta aztertzea.

Eta lan egitea.

Baina ez dira ari. Ondorioz, desagertu egingo da eta beste zerbait sortuko da. Eta ez da ezer gertatuko. Besterik gabe. Norberaren biziraupena ez da ezkerriaren helburua, ezta? Denbora hain azkar doanean, aste batean etsenplua eta haren kontra-etsenplua ikusten dituzu. Eta biak uler- tzen dituzu... Zein da, orduan, bidea? Zaila da erabakitzen... Supersonikoaren abiadura dara-

AZKEN HITZA

Globalizazioa

“Globalizazioa ez da berria: balearen atzetik Ternuara joatea globalizazioa zen. Munduaren azken fin halabe- harrezkoa globalizazioa da. Globalizazioak bestearekiko komunikazioa eta harremana hedatu besterik ez du egi- ten. Eta mundua itxia denez, eta oraingoz kanpora joa- teko biderik ikasi ez dugunez, normala da batzuk bes- teekin kontaktuan jarri eta bizitzea. Globalizazioa oso mantso gertatu da mende askoan. Orain, aldi, zitu bizian goaz. Eta bertigoa ematen du...”.

ma gure garaiak. Arazo bat bistaratzen zaiguneko, konponbidean jartzen gareneko, beste bat dugu konpondu beharrekoa. Denbora oso azeleratua da. Zail da epai zintzorik ematea. Epai interesatua ematea, berriz, oso erraza, alde guztietan daude-eta argudioak. Argudio horiek ondoen erabiltzen dituenak irabazten du. Horrek egiten du hedabideetan bidea, horrek marketin eraginkorra. Garaia oso zaila da, baina aldi berean, inoiz eman ez dituen aukerak ematen ditu. Aukera horiek baliatzeko, nork bere neurriaren jabe izan behar du, zein eratako ekimenak gauza litzakeen jakiteko.

Zertan da Aljazira telebistaren arrakasta?

Behar zuelako izan du arrakasta. Kazetarien artean zentsura ikaragarria dago. Gobernuak kontrolatzen dituen hedabideetan, behintzat, zentsura gogorra da. Dena den, jendeak ez ditu gobernuaren hedabideak jarraitzen: guztiek dute satelite bidezko telebista. Arabiar etxe guztietan dago satelitea. Bestalde, ekimen handiko jendea da arabiarra, eta Ekialde Hurbilekoa, are gehiago. Egoera guztiak baliatzeko abildadea dute. Batak katea *pirateatzen* du, agentzia muntatzen du eta auzo osoari saltzen dio seinalea. Kable bat pasatzen dute leihotik leihora eta denek ikusten dute delako satelitezko katea. Libanon horrela da. Beti erdi *extranjis*, erdi *pirateoan*... Beraz, satelitea denek daukate. Aljazirak bi kirol kate ditu: Espainiako futbol liga lehen-lehengoa da, adibidez. Eta globalizazioa dela eta, Aljazirako esatariak bakanetakoak dira Osasuna talde euskalduntzat jotzen, eta Osasuna-Erreal euskaldunen arteko derbi izendatzen dutenak. Gainera, iruzkin politikoak egiten dituzte partida ari den bitartean. Hori ere globalizazioa da.

Ez nekien horrelakorik.

Hemen horretaz ez dakizue ezer. Haiek hainbat dakite guri buruz. Guk, aldiz, ezer ez haien gainean. Larrutik ordain genezake globalizazioaren alderdi hori: guk ez dugu ezer ikasten; haiek bai. Txiki gara, baina ez dakigu txiki garela, ez dugu txiki bezala jokutzen. Eta txiki bezala jokutzen ikasi behar dugu. Inurriak elefantearen estrategia ekologikoa balu, ez legoke inurririk. Jakin behar duzu inurria zaren ala elefantea zaren. Ez dago beste erremediorik.

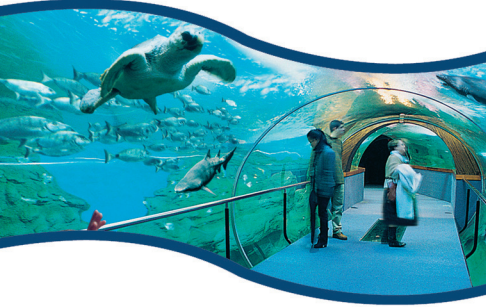
Eta gu inurri gara.

Bai, gu inurri gara, askotan elefante garela uste badugu ere. Zergatik eta, txiki izanik, aberats garelako, Europako Batasunaren estalpean bizitzeko zoria izan dugulako. Gure belaunaldikook ez dakigu zer den zori hori: handi bagina bezala aritzen gara, eta hori oso-oso arriskutsua da. Txikia ezin da aritu handi balitz bezala, ezin da. Txiki gara eta txikien estrategiak baliatu eta asmatu behar ditugu globalizazio garai honetan. ■

Ego kolektiboa

"Gaur egun oso posible da kultura txiki bat desagertzea. Aldi berean, oso momentu egokia da arrazoiak dugula erakusteko, kultura txiki bat bizi litekeela, baliabideak izanez gero. UNESCOk berak esaten du: lan eginez erakutsi behar da gaitasun hori. Guri dagokigunez, baliabideak badauzkagu, herri aberatsa gara eta. Gaur egun, Internet dago. Zer egiten dugu diasporarekin? Ba al da benetako *feed back*-ik kanpokoan eta hemengoan artean? Zer jende mota daukagu kanpoan? Uste dut ez dugula behar bezala baloratzen. Atzerrian ikastola egin duena baloratzen dugu, baina ez rodeoan nabarmendu dena, adibidez. Gure ego kolektiboa puzten duena besterik ez dugula baloratzen iruditzen zait".

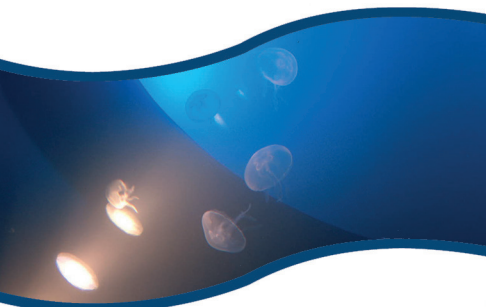
AQUARIUM

Karlos Blasco de Imaz Plaza, 1
20003 Donostia / San Sebastián (Gipuzkoa)

Tel: 943 44 00 99

e-posta: aquariumss@aquariumss.com
web orria: www.aquariumss.com

AQUARIUM
DONOSTIA-SAN SEBASTIAN

Juncal Telleria, Gipuzkoako Diabetikoen Elkarteko lehendakaria.

Diabetesa Berdintasunaren bidean

“Desberdinak gara, berdinak gara”. Horratx azaroaren 14ro ospatzen den Diabetesaren Nazioarteko Egunaren iazko leloa. Ez da lelo hutsa. Funtsean diabetikoen nahia islatzen du bere gordintasunean: berdinak izatea. Hots, bizitza normalizatu eta inolako estigmatik gabearatzea.

ANDER ALTUNA

Argazkiak: Maddi Soroa

JUNCAL TELLERIA Gipuzkoako Diabetikoen Elkarteko lehendakaria da 2006ko urritik. Orain hamazazpi urte diagnostikatu zioten gaixotasuna, haurdun zegoela. Ez du arazorik bizimodu arrunta egiteko, nahiz eta aitortzen duen beti ez dela samurra izaten: “Gaixotasuna diagnostikatu zidatenean izugarri amorratu

nintzen. Ez da samurra, baina onartu eta aurrera egin behar da. Azukre jaitsierak izan ohi dira buruhauste handiena, gogaikarria egiten zait. Nolanahi, nire kasuan behintzat, ez dut aparteko zailtasun edo arazorik. Egin beharreko kontrolak egin, otorduak neurtu eta kito. Askori, ordea, kosta egiten zaie gaixota-

“Diabetes mellitus”

Latinetik eratorritako hitza da eta gernu ugari eta gozoa egitea esan nahi du. Antzina, medikuak ohartu ziren diabetikoen sintoma nagusiak horiek zirela. Baina zer ote da gernu ugari eta gozoa egitea?, zer ote da diabetesa? Felix Zubia Aita Donostia Ospitaleko Zainketa Berezietako medikuak erantzun du gure galdera: diabetikoak intsulina gutxiegi dauka. Hori horrela, jaten duen bakoitzean azukrea ez da behar duen lekuetara iristen eta odolean pilatzen da. Ez da azukre gutxi duela, baizik eta behar ez duen lekuan duela, hau da, odolean gehiegi eta gibelean eta giltzurrunetan, aldiz, gutxiegi. Intsulinarik ez badaukazu, azukre gehiegi duzu eta gorputzak sobera duena kanporatu egiten du. Horregatik egiten da gernu gehiegi. Horrek egarri handia eragiten du. Azkenik, azukre hori behar ez den tokira doanez, gosea du. Hiru hauek, gosea, gernua egitea eta ur asko edatea dira diabetesaren ohiko sintomak.

Bi diabetes mota daude: I motakoa eta II motakoa. I motakoa neurri handi batean oinordetza bidezkoa da. Aitzitik, gerta daiteke inolako aurrekaririk izan gabe ere gaixotasuna garatzea. Batez ere, I motako diabetesa gaztaroan garatzen da. II motako diabetesak, aldiz, gizentasunarekin lotura zuzena du eta adinarekin areagotu egiten da. Gaztanbideren esanetan, “80 urtetik gorako pertsonetan ia %20k du gaixotasuna. Hauek intsulina badute, baina behar baino gutxiago, eta gainera intsulina horrek ez du lan egokia egiten. Horrekin batera, zelulek intsulinarenganako erresistentzia garatzen dute. Bizimodu osasungarria eramanez gero bere sorrera murriztu daiteke nabarmen”. Hain zuzen, zahartzaroan agertzen diren hamaika kasu nabarmen murriztuko liriteke ariketa fisiko eta dietaren bidez, inolako botikaren beharrik gabe.

sunak onartzea eta ezer gertatuko ez balitz bezala jokatzeko dute, batez ere nerabezaroan. Dena den, gehien sufritzen dutenak gurasoak izan ohi dira. Euren haurra egunero ziztatu beharra hagitz gogorra egiten zaie”.

Telleriak dagoen ezjakintasuna salatzen du, eta horrek eragiten dituen bidegabekeriak, batez ere lanean eta eskolan. “Jendeak, oro har, desberdin ikusten gaitu. Pertsona ahulak garela eta egun osoa ziztatzen gabiltzala uste dute, eta etengabe konortea galtzen egongo bagina bezala tratatzen gaituzte. Uste ustel hori errotua dago zoritxarrez. Ezjakintasun handia dago eta horrek kaltea eta mina besterik ez du sortu. Lan munduan, esaterako, diskriminazio handia dago. Hobe da gaixotasuna ezkutatzeko, bestela kale gorrian geratzeko edota ez kontratatzekeko arriskuan zaude. Jende andanak ezkutatzeko du gaixotasuna. Eta ikastetxe batzuetan arazoak izan ditugu zenbait irakasleekin. Kontua da irtenaldiak egiterakoan, zenbait irakasle haur diabetikoekin joateari uko egin diotela, baldin eta haur horiekin begiralea ez bada. Arazo larria da hau, irakasleari baitagokio diabetikoa gizarteratzea, baztertu ordez”.

Politikan, hitz antzuen ordez ekintza eraginkorrak aldarrikatzen ditu. Jaurlaritzara jo duten bakoitzean euren eskaerak entzun bai, baina ez dietela jaramonik egin dio: “Babesgabe sentitzen gara”. Suhiltzaile, ertzain edota polizia gisa lan egin ahal izateko sinadurak bildu dituzte, baina kontua geldirik dago. Beste arlo batzuetan, beren borrorak eman du fruiturik: gidabaimena orain gutxi arte urtero berritu behar zuten, baina egun, bi urtero berritzea aski da.

Arazo larriak

Intsulina kaxa bakoitzean bost intsulina boli datoz. Kaxak hilabete irauten du eta 80 euro balio ditu, baina gizarte segurantzak ordaintzen die kaxa diabetikoei. Osasun Sistema Publikoari gastu gehien sortzen dion gaixotasunetako bat da diabetesa, eragin ditzakeen arazo larriengatik. Felix Zubia medikuak azaldu digunez, intsulina ezak gorputzaren funtzionamendu egokia oztopatzen du, eta zainak izaten dira kaltetuen. Gorputzeko zirkulazioa hondatu egiten da eta hamaika buruhaute sor daitezke. Kalteturiko zain horiek ixteko arriskua dute eta horietako bat buruan itxiz gero, buruko infartua eragingo luke. Begietako erretinara doan arteria itxiz gero, itsu geratzeko arriskua dago. Giltzurrunetarako kaltetuz gero, giltzurrun gutxitasun bat sortzeko aukera handia dago. Hantetan zirkulazio txarra badugu berriz, zauriak ixteko zailtasuna eragiten du diabetekoa.

RENT AUTOLEYMA, S.L.

Haitz Iturri, 5-B°S.Lorenzo • 20570 BERGARA (Gipuzkoa)
Tfno. y Fax: 943 76 09 30 • Móvil: 607 40 31 56
www.autoleyma.com

Diabetikoen eguneroko egitekoa da medikatzea. Intsulina kaxa bakoitzean bost intsulina boli datoz; kaxak hilabete irauten du eta 80 euro balio ditu.

sak eta horrek hanka moztea dakar zenbait kasutan. Bihotzera doan arteria bada kalte-tua, bihotzekoak jotzeko arriskua dago. “Horietako ezbehar baten ostean jende asko-ri atzeman diogu gaixotasuna”, dio Zubiak.

Sonia Gaztanbide Gurutzetako (Bizkaia) Ospitaleko Endokrinologia eta Elikatze zer-bitzuetako buruak gaixotasuna-
ren eragin handia berretsi digu: “Endokrinologian artatzen ditugun gaixoen erdia diabeti-
koa da. Gainera, diabetesa gai-
xotasun kronikoa da, ezin dai-
teke senda-agiria jaso, betiko
da. Bihotzekoa izan duen dia-
betikoak diabetikoa ez den per-

tsona batek baino arrisku handiagoa du berriz ere bihotzekoak jotzeko. Horregatik, ospitaleratzeari dagokionez, osasun gastua gutxienez lau aldiz handiagoa da”.

Estrategia

Osasunerako Mundu Erakundeak aditzera eman duenez, neurri eraginkorrak hartu ezean diabetesaren ondorioz hilkortasun tasa %80 haziko da hurrengo zortzi urtee-tan. Diabetes kasuak geroz eta ugariagoak dira eta munduan ia 200 milioi diabetiko daude. Euskal Herrian datu zehatzak jakitea oso zaila da; diabetesa ez da derrigorrez erregistratu beharreko gaixotasuna eta beraz, ez dago kopurua zehatz-mehatz jakiterik. Neurri eraginkorrak hartu bide, Espainiako Estatuko erkidegoetako agintariak Osasun Ministerioarekin batera diabetes estrategia adostu zuten joan den urteko urrian. Felix Zubiaren arabera, estrategiaren helburu nagusia diabetiko guztiak diagnostikatzea da, izan ere, erdiek ez dakite gaixotasuna dute-nik ere. Bestetik, bizi ohiturak aldatzea, hez-kuntza hobetzea eta horren bidez elikadura egokia eta ariketa fisikoa bultzatzea ere bila-tzen du dokumentuak.

Gaztanbidek prebentzioaren aldeko urrats modura ikusten du estrategia: “Gaixoa behar bezala zaintzeko jarraitu beharreko pausoak ezarri nahi dira, oinarritzko zainketa moduko bat, heriotza tasa eta diabetesak eragindako ondorio eta arazoak murrizteko helburuare-kin. Batez ere, prebentzio neurria da: bizi-modu osasungarria sustatu, ariketa fisikoa eginez eta elikadura zainduz ohiturak aldatu, eta horiekin diabetesaren agerpena gutxi-tzea”. Juncal Telleriak begi onez ikusi du hitzarmena, loditasunak eragiten duen II motako diabetes kopurua murrizteko eta gai-xotasunaren inguruan kontzientziazteko. Gaztanbidek ere kontzientzia hitza azpima-rratzen du diabetesaren aurkako eguneroko borrokan: “Diabetikoak eurak ere ohartu dira azukrearen kontrola modu zorrotz eta eguneratuan eraman behar dutela arazoak saihesteko. Bestetik, tarteka medikuok gai-xoekiko errukia sentitu ohi dugu horrenbes-te pilula hartu behar dituztela jakitean eta horregatik direnak eta bi egiten ditugu pilula kantitatea murrizteko. Hala eta guztiz ere, errukiak ez dakar mesederik eta bost pilula behar baditu bost hartu behar-ko ditu. Hori da nire gomen-dioa. Horretan zorrotz jokatu behar dugu, batez ere, haurre-kin. Azkenik, administrazioan ere kontzientzia aldaketa dago-ela dio, “jakin baitakite neurriak hartu ezean arazoak eskuetatik ihes egingo diela”. ■

OMEk aditzera eman duenez,
neurri eraginkorrak hartu
ezean diabetesaren ondorioz
hilkortasun tasa %80 haziko
da hurrengo zortzi urteetan

Hona hemen JULIO VILLANUEVAK IRUÑEKO espetxean aurkitu EZ DITUEN GAIZKILEAK:

URRALBURU,
ARAGON eta
beste SOZIO-LISTOAK,
MORDOXKA BAT
DELITU EGINDAKOAK

HONDAMENDI
ARRISKUA
KARGUAREN
GEHIEGIZKO
ERABILERA
IRUZUR ETA
SOBORNATZEAK

SANTZ, MIRANDA
ETA GAINERAKO
UPNARRAK

AUZITEGIEN
EBAZPENAK
EZ BETETzea
TXOSTEN
GORDETzea

HERRI ETA ONDASUN
HISTORIKOEN SUNTSI-
KETA, DELITU EKOLOGIKOAK,
IRUZUR ETA SOBORNATZEAK.

EA + IUKO
PARLAMENTARIAK
HIRU NATUR
ERRESERBEN
BABES
INGURUAREN
ALDAKETA
BAIMENTzea

TOLINO
ETA
NARBONA
INGURUGIRO
MINISTRO
IZANDAKOAK
LEGE-
HAUSTE
NABARIK

EBROKO
KONFEDERAZIOKO
BURU ALONSO
ETA AURREKOAK
HONDAMENDI
ARRISKUA
LARRIALDI
PROTOKOLORIK
EZ EZARTzea

AUZITEGIE TAKO
EPAILEAK
ILEGALA ZEN
PROIEKTUA
LEGAL
BILAKARAZTEA

ENPRESA
BURUAK
OBREN
ESLEIPEN
IRREGULARREN
Bidez
ONURA
ETERATzea

Modara egokitua

Amatxi josi zaleak, *prêt à porter* eskura errazak, eta bi fenomeno hauen arteko *tempo* aldea, *idem* egina bata (snif), bestea INEM eragilea, denbora bera, banderez gain izan daitezkeen ikurren zerrenda, ekologia eta transgenikoen auzia, zenbat garen, kontainerren burujabetza, herriko alarde®-tik *Disney World* derako baserritarkeria mundiala, Espainiako ligarekiko euskal atxikimendu ez koherenteegia. Gai horiek guztiak, eta akaso nik bereizi ez ditudan beste hainbeste, ukitu dituzu, Basterretxea, eta oraindik galdetzen didazu goruak ardatza galdu ote duen? Hala ere, nik ez dakit zer haritarik tira, batez ere, Apalategiren ttakunaren oihartzun dagoeneko urrunari zor –ezen ez gor– sentitu arren, behin bide horri ez lotzea erabaki dudalarik, identitateen balizko –eta (barkatu, pasatzen ari naiz) bolizko– naturaltasunaren eztabaidan ez kiribiltzearen. Ikuskizunak aitzina behar du.

Zertaz idatziko dudan, Urri zertaz erantzunaraziko diodan, oraindik buruan dabilkit. Herriko apaizak behin esan zigunez, aukeren ugariak, kontrakoa balirudike ere, ez omen gaitu libreago egiten. Gizakiak egiatan *hautatuko* luke bai ala ez erantzun beharrekoetan. Nik inoiz ez nion susmo onegirik hartu makinaren aukeramen sistema binario honi. Apaiz bati –apaiz mota asko dago– bizitza oso erraztuko zaio dena ongian eta gaizkian erdibitzean, baliteke, baina niri ez dit balio. Askotarikotasunak dakarren zorabio edo soraio tentazioari buru eginez, erabaki dut gaur jantzieta modaz aritzea.

Jantzia ere bada gure ikurretako bat, baita amonek josten ez dakiten edo zuzenean josi nahi ez duten honetan ere. *Homo symbolicus* ezin du ekindin, Midasen zorigaitz eta zorion berarekin, ukitzen duen orok esanahia har dezala. Horregatik, eta gauzak argitze aldera, nik beti aldarrikatu izan dut,

Angel Erra

Apalategi

Basterretxea

lagunak nazkatzeraino, baina inoiz ez foro publiko batean, norbaitek eskuak sartu beharko zituela euskal estetikari buruzko tratatu batean, baina ez Oteizaren hutsalkeria metafisikoen ildotik, baizik eta, janzkeran, orrazkeran eta kontu ttipi horietan darabiltzagun joera nagusiak, eta beraien jatorri eta ondorioak, bildumatzeko asmoz.

“Koadrodun alkandorak, mallak, forroak, mendiko botak, maoizko galtzak, bizar eta txima luzeek identifikatzen gintuzten euskal nortasunaren eredutzat” (kakotxak nireak dira), hala dio Asier Serranok bere poema liburu berrian. Zergatik? Cristóbal Balenciaga eta Paco Rabanneren herrian esanahi nazionala eman zaio zabar ibiltzeari? *Gora Euskadi Itsusia* nork egin zuen aldarri?

Nik zantzu batzuk baditut. Hemen kontsigna bat da, artifizial gabe, natural agertzea. Eta Adan & Eba moda sortzaileengandik hona ez dagoenez natural ibiltzerik, agindua modu ezberdinetara interpretatzen da: duela hogeituro urteko estilora jantzita, baserri lanerako arropa estiloa herri edo hirirako ere erabilia, kirola ere sanoa denez kiroleko jantzia okasio guztietara egokituta, emakumeak gizonarekiko diferentziak ahalik eta gehien berdinduta. Azken honek arreta bereizia eskatuko luke. Roberto Artek gerra aurretik Euskal Herrian eginiko bisitaldian esaten du hemengo neskailek mutikoak diruditela, orduko kontrol sozial-erlijiosoa ez lituzke eme portatzen utziko.

Orokortzen ari naiz: baditugu Saizarbitoriaren mokasin granateak, *Skunkfunk* eta are Zara ere, eta seguruenik gehien goa da hori. Ni neu, nola edo hala, dotoretik baino gehiago daukadan arren baldarretik, moda maite uste dut. Neure burua engainatzen dut kamisa bat erosi ondoren independente sentituz. Zu, Ur, zerk sentiarazten zaitu burujabea? ■

Nik beti aldarrikatu izan dut, lagunak nazkatzeraino, norbaitek eskuak sartu beharko zituela euskal estetikari buruzko tratatu batean, baina ez Oteizaren hutsalkeria metafisikoen ildotik, baizik eta janzkeran, orrazkeran eta kontu ttipi horietan darabiltzagun joera nagusiak, eta beraien jatorri eta ondorioak, bildumatzeko asmoz

Izotza ez denean nahikoa hotz

Lanean hasi berria nintzen eta kide batek Zirkulu Polarrean egindako oporraldia-
ren berri eman zidan. Harrigarrien egin
zitzaiona, antza, gaurik gabeko egun
etengabea eta gauerdiko eguzkiak jen-
dearen portaeran daukan eragina izan zen.
Kalean ahalik eta ordu gehien emateko joera
izaten dute, erlojuak markatzen duen ordua-
rekin zerikusirik ez dituzten jarduerak buru-
tuz, halako argia eta berotasun beharra eta
nahia sentitzen baitute, barruan duten bizi
gogoia ateratzeko. Zer izango ote da txanpo-
naren bestaldea: gau luzeak eta itxiak dena
umeltzen eta izozten duela ikustean? Amo-
rrua, sumendia, onarpena, lurperatzea...

Aurtengo Donostiako Zinemaldian Eska-
dinabia aldeko parajeetan egindako film berrien
erakustaldi ederra eskainiko zaigu.
Han oso ezagunak eta sarituak izan
direnak, eta hemengo inguruetan
behin ere erakutsi ez direnak, denak
batera gainera. Oso interesgarri
gingo zaigu egutegia aldrebestuta
eta eguraldiaren nahietara bizi diren
gizaki europarrak ikustea, eta hala-
ber, euren izaera diferenteak modu
poetikoan ezagutzea. Fotogramen
azpian dagoena begiratzen saiatzen
bagara behintzat.

Interesgarria da azpimarratzea 38
film hauek komunean dituzten eza-
garriak, ziur aski Dogma 95 izeneko
zine mugimenduak ezarritako arau-
tegiara hurbiltzen direlako, eta honek
filmei —dramak, komediak zein bes-
telako generoak izan— bizitza errealearen berniza
ematen dizkie, dokumentalaren zigilua oso
garbi dutelarik. Batzuetan kamara sorbalda gai-
nean filmatuta daudelako eta honek eszenan

bertaratzen gaitu,
edota soinua

INIGO AZKONA

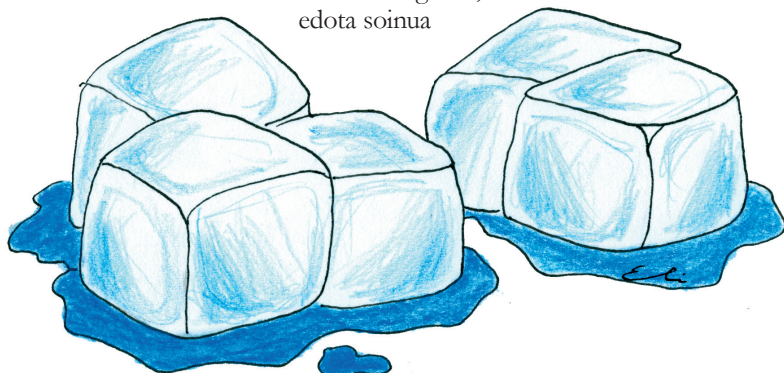
zuzen-zuzenean hartuta dagoelako, bere akats
natural eta samurrekin. Iparraldeko zuzendari
hauetako gehienek interesa egunerokoan dela
ematen du, dena delakoa izanda ere pertsonaiak
eta hauen egin beharrekoak, beti hurbiltzen dira
haien eguneroko bizimodua ezagutzera eta
bidebatez guri kontatzera. Ikuslea kuxkuxero
sentituko da askotan pantailan agertzen diren
gu bezain benetako pertsonen sekretuak ezagu-
tuko dituelako, ez kontatu dizkiotelako, baizik
eta ikusi egin dituelako, eta bere sekretuen pare
onartuko ditu, oso antzekoak direlako, oso
benetakoak.

Arestian esandakoa: zine honen ezaugarri
argia izanda ere, ez da gutxiago filmen erritmo-
aren kontua. Kritikek, gehienetan, esan ohi
dute lan lentoak edo motelak direla, apal, lauak.

Haatik, kontuan hartu behar dugu
pertsonaien sentimenduen eta sentsa-
zioen transmisioa ez dela esandakoa-
ren bitartez helarazten, euren joan
etorrien bitartez baizik, aurpegien
keinuez eta bizkar hezurren jarreraz,
eta beraz, denbora apur bat behar iza-
ten dugu hori guztia deskodifikatze-
ko. Honi gehitzen badiogu film gehie-
netan paisaia bera guztia besarkatzen
duen beste pertsonaia bezala trata-
tzen dela —baten edo bestearen egoe-
ra animikoa kontatzeko lanabes zuzen-
a delako—, bada, honen
deskribapenerako *travelling* horizontal
motelak ere maiz erabiltzen dira. Zine
honen zaleak garenok ados gaude kri-
tika hauekin guztiekin, alabaina,
motelte honek filmeari intentsitatea gehitzen
diola pentsatzen dugu, eta ez alderantziz, mun-
duko beste zine mota askotan bezala.

Sobriedadea edota soiltasuna litzateke
gehien bat zine europar peto honek mereziko
lukeen adjektiboa, gidoiaren ertzetan askotan
istrionismoaren eta anabasaren pintzelkadak
azaltzean, aktoreak izaten baitira sentimendu
gordinen eramaileak, noiz lehertuko beldur
itxaroten dugun sumendi apalen agertzaileak.
Hortxe datza nire ustez haien kulturak eta bizi-
moduak utzitako aztarna, negu luzetan eta ilu-
netan landu behar izan duten kontentzioa, kan-
poan dena geldituta eta izoztuta dagoen
bitartean bihotzaren barruan bizitzaren
burrumbada segitzen duen horiena. ■

« Sobriedadea litzateke zine europar peto
honek mereziko lukeen adjektiboa,
aktoreak izaten baitira sentimendu
gordinen eramaileak, noiz
lehertuko beldur itxaroten dugun
sumendi apalen agertzaileak »

Aitor Zabaleta

KAZETARIA

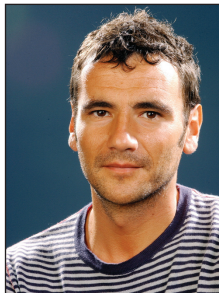
Nortasun galduak

Pirinioetara bidean noala Burgi herrian egin dut geldialdia ogia erosteko. Denda ondo-ko atarian agure bat dago eserita, errepi-deari begira. Okindegitik aterata, agurtu egin nau, eta eguraldiaz galdetu. Berba egiteko gogoa dauka, eta minutu batzuetan bada ere, eutsi egin diot hizketaldiari, gustura asko gainera.

Udan, eguraldi onarekin, etxeko atarian eserita pasatzen ditu orduak, kotxeen joan-etorria ikusten. Bidaia gutxi gelditzen dira herrian, baina oporretako trafiko biziak entretenimendu handia eskaintzen dio. Nafarroako Pirinioetako izkina honetan ez dago denbora-pasarako aukera askorik, are gutxiago tabernako kartajokoa atsegin ez duen 82 urteko agurearentzat.

Atsekabetuta dago gizona, triste. Kotxeen matrikulak aldatu zituztenetik, akabo udako entretenimendua. Lehen, agurea adi-adi egoten zen kotxeak nongoak ziren ikusten. Bi orduko jarrialdiaren ostean, bere ikerketa partikularren emaitzak jakinarazten zituen: “Gaur gipuzkoarrak nagusi, hamalau kotxe Donostiako matrikularekin, zortzi Bilbokoarekin, lau Madrilekoak, eta hiru Bartzelonakoak”. Leku gutxitan azterketa turistiko errealagorik. Kale-kalean egindako ikerketen berri ematen imajinatzen dut gizona: “Aurten katalanak asko, inoiz baino gehiago, Madrilekoak ere ugari, baina gehien, beti bezala, gipuzkoarrak eta bizkaitarrak”.

Pikutara joan dira, ordea, horiek guztiak. Kotxe gehienek matrikula anonimoak dituzte orain, eta Burgiko agurearentzat metalezko trastuak besterik ez dira, arimarik gabeko gailu erroberadunak. Fantasmak balira bezala pasa-

Kotxe gehienek
matrikula anonimoak
dituzte orain,
eta Burgiko
agurearentzat
metalezko trastuak
besterik ez dira,
arimarik gabeko
gailu erroberadunak

tzen dira herritik, nongoak diren jakinarazi gabe. Jota dago aitona, gaur egungo erabaki “modernoak” gero eta ulergaitzagoak egiten zaizkiola esan dit. Kotxei identifikazioa kenduta, mundua leku desatseginagoa da beretzat. Kotxe guztiak berdina dira, eta Burgiko atariko uda epela hoztu egin da.

Agureari bostekoa eman, agurtu eta bidetari berrekin diot entzundakoaz pentsatzen. Nirea ere “arimarik” gabeko autoa da, eta hala nahia-go. Berria erosi nuenetik, bidaia anonimoa naiz. Ez diet pistarik ematen beste gidariei, ez Palentziako erdigunean aparkatzen dudanean, ezta Nafarroako basoetara perretxikotara banoa ere.

Gustatzen zait anonimotasuna, nortasun erreferentziarik ez erakustea, begi-bistakorik behintzat. Kanean kamuflatzea ezinezkoa denez, ezezagunen artean egonda ere inor ez denez sailkapen eta aurre-iritzietatik libratzen, askatasun eremu txikia topatzen dut nire kotxe gris, arrunt eta anonimoan.

Emozionatu egin naiz Burgiko agureari entzuten, ulertzekoa da bere atsekabea. Nik neuk ere nire burua ikusi dut 30 urte barru gazteei kontatzen lehen bazirela probintziako banatutako matrikulak, eta haiek bai zirela politikak, eta umetan geografia ikasten genuela CS edo BA nongoak ziren asmatzen, eta bozina jotzen genuela gutako bat Tarragonan ikusiz gero.

Baina bolante aurrean eserita, segituan desegin dira ideia horiek. Hor kanpoan, mundua leku gogorra da, eta nik nahiago dut kotxe barruan goxo-goxo egon. ■

TXANDAN

Igor Estankona

Edo beste Amerika. Amerikak bihozbera bezain erreala baita, zoritxarrez, aurka gauzkan Amerika.

Walt Witmanek Brooklyngo *Eaglean* zioen Amerikak bazekiela zapaltzen eta oinperatzen, eta bere mugak baino harago hedatzen. Baina beste askok ez zuen halako etorkizunik nahi lurralde zahar eta era berean berde harentzat. 1846ko udan Henry David Thoreauk uko egin zion zergak ordaintzeari. Diru harekin ari ziren zabaltzen Estatu Batuak Mexikorantz:

Benetako Amerika (I)

ditu inoiz gizonak justuago egin, eta injustiziaren ordezkari bihurtzen dira borondate honekoak ere legearenganako errespetuak eroanda. Legeari zaion okerreko errespetuaren ondorio ezagun eta naturala dela eta soldaduak ikus zenitzake... orden perfektuan landa zabaletatik desfilatzen gerrara bidean, euren borondatearen kontra, bai, euren kontzientzia eta sen onaren kontra, eta ondorioz astun egiten zaie martxa, eta bihotzak dar-dar egiten die”. ■

“Ez da komeni legearenganako errespetua lantzea, ezpada zuzenbidearenganako errespetua... Legeak ez

Xabier Etxaniz Erle

EHUKO IRAKASLEA

Euskal herritarrak eroso gaude

Kulturaz eta arteaz eginiko elkarrizketa interesgarri batean (*Berria*, irailak 1) Erramun Landak botatako esaldia da goiko hori. “Euskal herritarrak eroso gaude. Oso eroso” zioen Landak. Bera, batik bat arteaz ari zen elkarrizketa horretan, baina susmoa dut kultur —eta beste esparru askotako— arlo guztietara zabal daitekeela ideia hori.

Euskarazko liburugintzan, esaterako, aspaldi dirulaguntza sistema bat martxa jarri zen arlo horretako sorkuntza eta industria bultzatzeko. Gabeziak zeuden eta euskaraz argitaratzen ziren/diren liburu guztien ale batzuk erosten ditu Jaurilartzak liburutegietan eta eskoletan banatzeko. Liburuaren prezioa baino dexente merkeago erosi arren, erosketa hori laguntza ederra da argitaletxeentzat. Kontua da egoera aldatu egin dela, eta gainera, erosketa horren harira pikareska ere sortu dela argitaletxe batzuetan —prezio garestiak jarri erosketa instituzionalaren bidez kosteak ordaintzeko—.

Gaur egun euskarazko liburugintzan —eta ez naiz kultur arloko beste esparruetaz ariko— gabezia eta behar handiak daude, baina zenbait arlotan merkatua asetzen ari da, eta agian gehiegi argitaratzen —gure antzeko beste herrialdeen halako bost edo sei aldiz gehiago, esaterako—. Haur eta gazte literaturan, adibidez, irakurtzen duten haurrentzako narra-

ALEX LARRETXI

tiba obra asko daude, eta agian pittin bat gutxiago argitaratu beharko litzateke; haur txikientzako albumetan, aldiz, larrugorritan gaude. Euskal Herrian puntako irudigileak ditugu; irudigile horiek, baina, ezin dute libururik sortu euskaraz, ia-ia ez dute beren lanak euskaraz ikusteko aukerarik. Laguntzek, berriz, egoera hau konpondu beharrean areagotzen dute.

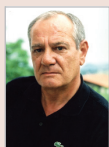
Hemengo lanak kanpoan ezagutarazteko eginiko proiektuekin ere herren ari gara. Liburu zehatz bati edo beste bati ematen zaio laguntza kanpoan argitaratzeko, baina agian hori egin baino lehen —edo horrekin batera— hemengo liburuen berri eman beharko litzateke, euskal literaturaren historiak, azterketak, saioak... ezagutarazi.

Izan ere, urtero-urtero Torrealdaik ematen dizkigun datuok ikusita egoera onean omen gaudela ikus dezakegu, gero eta liburu gehiago argitaratu... baina argitaletxeetan, eta gizarteko esparru batzuetan, gero eta gehiago hitz egiten da gure literaturaren —kulturaren— krisiaz. Oso gutxi saltzen da eta dirudienez gero eta gutxiago irakurri. Susmoa dut eztabaida batzuk ere —Euskadi sarien aitzakiarekin hasitako hura, esaterako— ez direla ongi itxi. Eta, benetan larria iruditzen zait gure kulturaren egoera horrelakoa izanik euskal jendearen aldetik dagoen lasaitze hau, eroso sentitze hau. ■

« Susmoa dut eztabaida batzuk ere ez direla ongi itxi. Eta, benetan larria iruditzen zait kulturaren egoera horrelakoa izanik euskal jendearen aldetik dagoen lasaitze hau, eroso sentitze hau »

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Behar lukeena, ez-ohikoa delarik ia-ia anormaltzat jotzen dugu. Ardura publikotan dabilenak bere

horretatik lekutzea normala beharko luke izan. Klubetako lehendakari zenbait ezagutu dut bere jardueran negarti, agintaldia joan eta zahardadea etorri eta hala ere palkuan itsatsita bere horretan jarraiki. Entrenatzaileen artean ere beste hainbeste. Zapi zuriak dantzan eta aurkako oihuak eta biraoak entzun eta hala ere segi kanporatua izan arte. Politikan errealtate berdintsua. Porrotek ez baldin badituzte berekin lekutik eramaten, hor jarraitzen dute kosta ahala kosta. Ez-normala estatistikak normali-

Normala

zaturik. Bere zereginean asmatu ez eta eraiki beharrean ari eta ari zulatzen dabilenarekin, kontuz, ohartzeko guztia zuloan emango baitu. Adibideak, han eta hemen ez ditugu falta. Josu Jonek badoala esan du, eta badirudi esandakoa betetzeko asmoa duela. Ez omen dago gustura EAJn dagoen barne giroarekin. Hori da bertsio ofizialak dioena. Eta nik bertsio ofizialak nekez irensten ditudanez, beste zerbaitek eraman duela bere erabakia hartzea alegia. Auzotik txalo etxean isil. Auzoa lagun eta etxea... Ez du lanposturik faltako, ez du INE-Men beharrik izango. Horrek dio askatasuna ematen. ■

Lore saltzaileak jarriak

I

Besteak festan dabiltzanean
murgiltzen naiz abenturan
neure loreen freskuran
uda partea aproposa da
sartzeko salmenten gudan (bis).
Taberna eta txosna artean
bezeroekin loturan
goizeko orduen muga,
kolorebako mundutxo honi
kolorea eman guran (bis).

IV

Heldu da gaua ta bikote bat
hor ikusten dut txosnetan
gogotsu dabil berbetan
mutilak lorak erosi eta
jarri dizkio eskuetan (bis).
Neskak bihotzez eskertu dio
igartzen da begietan
jaio den brillo horretan,
baina ez dakit mutilak zenbat
jarri duen loreetan (bis).

II

Portu ertzean ume txikiak
diost "hara, txinatarra!"
ta nik euskara baldarra
"bai, ez, polita eta merkea"
baita dakidan bakarra (bis).
Ez dugu elkar ondo ulertzen
ta gertu dauka negarra
bere hizkuntza zaharra,
ondo ikasi nahi nuke baina
lehenengo da beharra (bis).

V

Txosnak utzi ta berriz kalera
zapaltzera zenbait bazter
helduak dabilta alper
aita ta ama umeak hartu
ta etxerantz doaz laster (bis).
Ni eskumatik ta ezkerretik
saiatzen naiz hainbat bider
portatzen dira hain anker,
irri egiten didate baina
ez dute erosten ezer (bis).

III

Izkin eginda atzean uzten
ditut tabernako sillak
eta mahai biribilak
eta eskaini mutil gazteei
nire loreen marabilak (bis).
Baina larrosak baino nahiago
dituzte ardo botilak
edo barrako tortillak,
ez dira oso romantikoak
Euskal Herriko mutilak (bis).

VI

Goizeko bostak eta hain nabil
pauso motel eta lasaiz
hankak atsedean hartu nahiz
azken asteko zoramenean
gaupasak egin ditut maiz (bis).
Kokoteraino nago jadanik
jaien kolore ta usaiz
lan hau utzi nahi dut garaiz,
ustekabeen denda bat jarri
ta hobeto biziko naiz (bis).

Makina bat kontu
Haur hilkortasuna
inoiz baino
txikiagoa

▣ *Ezpalak*
▣ *Argitalpenak*

▣ *Denbora-pasak*
▣ *Makina bat kontu*

Ihesi
Zeanuriko
errotan ibilaldia

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Ilunpetik ateratzen

JUANAN RUIZ / ARGAZKI PRESS

Jaberik gabeko arima. Horixe dateke Tinieblas González egiten ari den filmaren izenburua *—Alma sin dueño (ASD)—* euskaratzeko modurik egokiena. Ia osorik Bilboko Metroan filmatu ostean, efektu bereziak txertatzen dabiltza orain, piztia eta guzti. Badirudi, hortaz, arima inori saldu nahi ez liokeen Tinieblasek pelikula luzea burutu ahal izango duela azkenik, saiakera antzuren bat edo beste abiatu ostean. Data zehatzagorik ezean, behintzat ziur esan daiteke datorren urtean eramango dutela aretoetara ASD, ekoiztetxeak *crossover* generokotzat aurkeztu duen lana. Nerabe beldurtuak nerabeen gozamenerako. Nahiz 34 urtekoak izan.

**Tinieblas
González**

UNAI BREA

MONIKA DEL VALLE/ARGAZKI PRESS

ASDren filmaketa aurkeztu zen egunean, pelikulako protagonistekin batera.

«Inork ikusten ez duen ikusle ororentzako zine gehiegi dago»

OURENSEN JAIOA orain dela 34 urte, eta Alemaniara eramana hiru hilabete zituela, “baina arabar”. Laudiotar eta gasteiztar, zehazki. Urduña izan zuen, ordea, aurreneko bizilekua Euskal Herrian. Gazte nabarmendu zen zinegintzan zenbait film laburri esker; txalo adina sari jaso dute haren lanek. Tantaka emandako lanak, bidenabar. Bere lehenengo film luzeaz hitz egiteko aitzakiak elkartuta, bestelako gaiak jorratu ditugu lehenik.

Tineblas duzu benetako ponte-izena, ez da goitizena...

Hala da. Arazoren bat edo beste neukan gurasoekin; aitaren izen berbera neukan, eta hori saihesteko, aldatu egin nuen. Dena den, hiru urte neukanetik denek esaten zidaten *Tini*, eta lagun bat Tinieblas deitzen hasi zitzaidan. Hemeretzi urte nituela, izen hori hartu nuen lehengoaren ordeaz. Jarrera punkya izan zen.

Oraindik baduzu jarrera hori, ezta?

Orain lasaiago nabil, 34 urterekin ez da izaten 19 zenitueneko jarrera bera, baina bai, egia esan...

Izena, estetika... zeure asmoak iragartzeko modua dira?

Nire izaera da. Erosotasunagatik eta ohitura-gatik janzen naiz honela, dagoeneko ezin dut neure burua beste inola irudikatu. Ez zait iruditzen janzteko era arrunt bakarra dagoenik; pentsamolde hori gizarte honetan dugun gauzarik tristeenetakoa da. Baina bestalde, seguruenik egia da janzerak lagundu egiten duela nortasunaren berri ematen.

Janzteko moduaz ari gara. Berdin hitz egin genezake pentsatzekoaz?

Bai, nire pentsamoldeek antz handia dute ematen dudari irudierekin. Irudi hori modu okerrean epaitzen ez bada behintzat... Janzkerak zerbait adierazteko modua da, ez zaitu berez pertsona okerragoa bihurtzen. Behar bada, nik gauzak adierazteko dudari ozenegia da, eta horrexegatik, nire janzkerak deigarriagoa.

Egin diezaigun bistadizoa zure filmografiari. Orain arte, film laburrak baizik ez.

Bai, luze bat egiteko ahalegin bat barne, Andrés Vicente Gómezekin. Beharbada ez dut gauza gehiegi egin, baina horiek zaindu egin ditut, indarra eduki zezaten eta desberdinak izan zitezen saiatuz. Batik bat, desberdinak izan zitezen.

Izan ere, zure izena lantzean behin baino ez dela agertzen esan daiteke.

Bai. Niri, besterik ematen badu ere, itzalean egotea gustatzen zait. Garai lasaietan, idazten nagoenean... ez dut egur emateko gogorik izaten. Filmatzen nagoenean baino ez.

Askotan, zu aurkezteko espainar zineko *enfant terrible*, *bad boy* eta halako esamoldeak erabiltzen dira.

Uste dut *enfant terrible* Juanma Bajo Ulloa dela, eta ni *bad boy*, kar, kar...

Baina hori, promozio hutsa da, edo zer da?

Ez, zenbait zuzendariren benetako iraultza da. Eta ez dut uste *enfant terrible* neu naizenik; Juanma Bajo Ulloa dago aurrea; zuzendari handia eta nire begirunea duen laguna. Bera borrokatu da gehien gauza desberdinak egiteko, berak zabaldu du ate gehien, berak hartu makilkada gehien... Nik ez daukat neure burua *enfant terrible* zat. Zinea aldarrikatzen dutenetako beste bat baino ez naizela esango nuke.

Zine mota jakin bat?

Genero-zinea. Beharbada hori da ni gehien bereizten nauena: genero-zuzendaria naiz guztiz.

Zure lehenengo film luzea egiten zabilta azkenik. Komunikabideen aurrean Bilbon egindako aurkezpenean, borroka latza egin behar duzula adierazi zenuen.

"Ez dut uste gaztelaniaz sekula ezer filmatuko dudarik"

ASD ingelesez filmatu duzue...

Bai, pelikula nazioartean zabaltzeko batez ere. Zinean ingelesa da hizkuntzarik esportagarriena. Gaztelania baino askoz hobeto sartzen da belarrira. Gaztelania ez da zinerako ona, oso ona da literaturarako baina oso laua da, ez du musikaltasunik. Ingelesak, aldiz, bai. Nik ez dakit oso ondo ingelesez, baina pelikula guztiak gaztelaniaz ikusten ditut lehenbizi eta jatorrizko bertsioan ondoren, azpitituluekin. Eta konaturatu egiten naiz zein ondo ematen duten ingelesez, antzezpena hazi egiten da. *Alma sin dueño*, hemen, gaztelaniara eta euskarara bikoiztuko da, baina DVDan azpitituludun jatorrizko bertsioa ikusi ahal izango da. Ni ez nago eroso gaztelaniaz filmatzen, menperatzen dudana hizkuntza bakarra izan arren. Dena dela, askok galdetu didate ea zergatik ez nuen gaztelaniaz filmatzen, baina inork ez dit esan, ordea, "noizko euskarazko bat". Euskaraz ez egitea uler badezakete, horrek sortzen dituen mugengatik, ulertu beharko lukete gaztelaniak mugak berdina dituela beldurrezko eta fantasiarako zineari dagokionez. Nik ez dut uste gaztelaniaz sekula ezer filmatuko dudarik, baina badaukat gogoan proiektu bat, eta baliteke hori ingelesez eta euskaraz egitea.

Bai. Diru falta, bitarteko falta... Eta hala ere, pelikulari benetan gastatu dugunaren halako bost gastatu izanaren itxura eman nahian. Horretan suertea eduki dugu: Metroa, Bilbo hiria bera... Bestela, ezin izango genukeen pelikula egin. Madrilgo metroan filmatzea, esaterako, 6.000 euro kostatzen da eguneko, lau orduko saioak eginez. Bilbon zazpi orduz jarduteko aukera eduki dugu, eta ezer ordaindu gabe, Metroaren eta Udaletxeko Bilbao Film Comision-en arteko akordioari esker.

Protagonistak nerabeak dira. Ikusleak ere hala izango dira?

Pelikularen berezko *targeta* 15 eta 25 urte bitartekoa izango da. Horrez gain, genero hori gus-tuko dutenek ikusteko modukoa izango da, adina edozein dutela ere. Genero-filma da batez ere. Nik hala diseinatu nuen, eta horretan zuzen nabilelakoan nago; *ikusle oro-rentzat* eginda dagoen eta inork ikusi nahi ez duen zine gehiegi dago, espainiar zinea batez ere. Ni generozalea naiz, eta beti pentsatu dut Japo-

Txapela
buruan
ta ibili munduan

Narrika, 18. Donostia
telf. 943428299 www.txapelaburuan.com

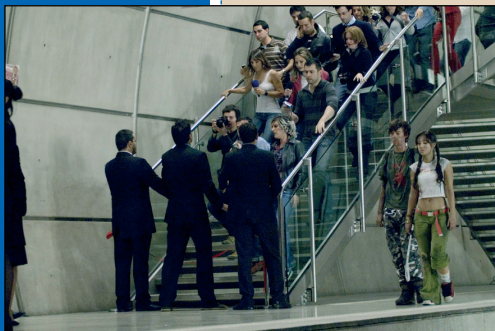
ARGIA ere aktore

Ekaina amaieran egin zuten *Alma sin dueño* pelikularen aurkezpena komunikabideen aurrean. Hitzordua Basarrateko geltokian genuen, Santutxun, gaueko 23:15ean. Metro zerbitzua eten ostean, hain zuzen; lehenago ezin. Prentsaurrekoa amaituta, filmaren egileek eskaintza bitxia egin ziguten kazetarioi: ondoren filmatu beharreko eszenan parte hartzea. Egia esan, oso gutxi eman zion baiezkua proposamenari —gau osoa han ematea zen baldintzetako bat—, horien artean geuk. Parte hartu zuten besteak antzezle profesionalak ziren —eszenan esaldiren bat esan behar zutenak alegia—, edo lan-taldeko inoren lagunak, edo Interneten bidez Tinieblasek figuranteak behar zituela jakin eta bitan pentsatu gabe beren burua aurkeztu zutenak. Denetik dago-eta mundu berezi horretan.

“Zer egin beharko da? Antzezten jakin beharko da?”. Ez bada. Zer eta kazetariarena egitea egokitu zitzaigun. “A, hori erraza da, normal jokatu eta kito”. Ezta ere. Zegokigun eszenan, pelikuletan baizik agertzen ez diren kazetari erasokor horietakoak ginen, sekula lortzen ez duten adierazpen potoloaren bila saldoka eta elkar zapalduz joaten direnetakoa. Eta zinez, Basarraten izan zen zapaldukorik, baita geltokiko eskaileretan behera eroritarik ere. Benetako kazetaritzarekin antz handirik ez, lanbide honen inguruko mitoak mito.

Zortzi aldiz egin genuen filmatu aurreko entsegua, ez gaizki ari ginelako, argia eta enkoadrea doitu behar zirelako baizik. Gero, benetako filmaketa hasi zen. Beste hirutan errepikatu zen hori, zuzendariaren gustuko lana gauzatu arte. Guztira hamaika bider egin genuen eskailera mekanikoetatik nasarako bidea, zitzu bizian eta elkarri ukondo-kolpeka. “Zinea egitea gogorra da gero!”, izan zen gehien errepikatutako leloa. Eskerrak afaltzekoa eman ziguten.

TINIEBLAS FILMS

Fikziozko kazetariak lanean, benetakoren bat ere tartean dela.

niako, Alemaniako, Frantziako... edozein herrialdetako zinea kontsumitzen badut, atzerrian ere genero horretako zinea kontsumituko dutela, edonon egingdakoa izanagatik.

Targeta 25 urtera artekoa dela diozu, baina zuk aspaldi ganditu zenuen adin hori. Aspalditik zeneukan pelikula hau egiteko asmoa, ala?

Nik, zinea ikustean, adin horrekin egiten dut bat, 34 urte eduki arren. Ez ditut gustuko moralinadun filmak, egile-filmak, 30 eta 40 urte bitarteko jende moderno eta adi-

mentsuarentzat egindakoak; alegia, bizitzaren errealtatea zinean ikusi nahi omen duen jendearentzat. Izugarri gustatzen zaie pelikula batean ume txiroak agertzea, baina benetakoren ikusten dituztenean aldendu egiten dira, beste alde batera begiratzen dute. Nik ez dut moralinarik eman nahi, nik jendearen gustukoa izango den pelikula bat egin nahi dut. Hori da abiapuntua. Batzuek artea egin nahi dute, baina ni ez naiz artista, ez daukat neure burua artistatzat, ni sortzailea naiz. Eta uste dut egiten dudana pelikulak jendearentzat izan behar duela. 15 eta 25 urte bitartekoentzat egiten badut, eta adin horretakoak aretoetara badoaz pelikula ikustera, nire lana ondo betea izango da. Bestela, porrota izango da.

Aurrestreinaldia Los Angelesen eta Bilbon egiteko asmoa duzue... Bilborekiko zorra kitatu nahi?

Ez da zorragatik, “etxean nago eta ondo nago” esateko modu bat da. Nire lan guztiak, bideo-klip bat izan ezik, Euskadin filmatu ditut. Hemen gustura egiten dut lan, jendea laguntzeko prest egoten da beti. Zergatik beti Madrilera joan behar, zergatik beti irentsi? Laguntza jasotzen jarraitzen badut, Euskadin filmatuko ditut neure pelikula guztiak, ahal dela. Nahiz eta honako hau Madrilen girotuta dagoen, hara. ■

**Jantziak,
osagarriak...**

615 73 21 12
Deitu eta katalogoa eskatu !!!

www.istilu.com

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Barruko senak agindutako itsasoko lan folkya

Iñigo Garces iruindarra oso ezaguna da bere umorearengatik eta, batez ere, Jugos Lixiviados, Mermaid, Basque Country Pharaons, Atom Rhumba eta bestelako taldeen sortzaile edo kide izateagatik. Ezagutzen dutenek badakite irudimen handia duela eta oso ausarta dela. Hala, bakarkako bideari ekin zionean edozer gauza espero genuen... Eta

halakoa izan da emaitza. *Sail with Lord Alembic*-ek eskema guztiak apurtu ditu. Euskal arrantzaleen kondairak esklabo beltzenen parera jarri ditu, mitifikatuz. Eta ingelesa, gaztelania eta euskara erabilia, baladak, taberna kutsuko kantu herrikoiak, folka eta rock apur bat –gutxi– batu ditu. Creedence, Nick Cave, Pogues, Tom Waits zein Miguel Ríos (!) ekar ditzake gogora; eta Eskorbutoaren bertsio bat ere egin du. Hori guztia, serio hartutako lan baten baitan, bere barruko sena husteko balio izan diona.

Sail with Lord
Alembic
Royal Canal

NOIZPOP

Iraupena: 43'22"
12,60 euro

IÑIGO FIREHEAD - ROYAL CANAL

«Musika giroan umore falta handia dago, eta manager eta promotore asko sobera daude»

Diskoaren jarrerak gogora ekarri dizkit Jon Iturbek bakarka egindako lanak; eta Mike Wattek aitona marinelen ome-
nez egindakoa ere bai.

Mike Watt-en Minutemen eta Firehose taldeak oso gustuko ditut, baina ez dut lan hori ezagutzen. Bestalde, Iturberen lanak eragin nau, bakarka ekiteko ausardia izan zuelako.

Egia da nafarren jatorria bilatzeko Irlandako marinelenaga jo behar dela? Nola bururatu zitzaizun itsas-gaiak aukeratzear?

Ez dakit nondik gatozen... Itsasoak gauza asko irudikarazten dizkit. Itsasoa baino, inguruan sortutako kultura miresten dut. Zein helburu jarri zenituen? Axola zizun jendeak lan hau serio hartzeak?

Ez nuen helbururik, baina barruko harra ateratu dut. Abestiak idatzi, eta bateria-joleak eta biok grabatu genituen, talderik gabe. Gustuko dut emaitza eta harrera ona izan du. Abesteko eta gitarra jotzeko lotsa galtzen ari naiz. Inoiz ez naute serio hartu; hortaz, zertarako arduratu?

Bank of Royal Canal Bob Dylanek ezaguna bilakatu zuen Brendan Behanen kantua da. Zergatik aukeratu zenuen?

Ezaguna dut kantua, baina Pogues-ek jotzen zuen *Auld Triangle*-etik hartu nuen... Kanala hori berbagai du. Baxu jotzaileak kanaleko ur botila bat ekarri zidan... A ze kiratsa duen!

The Poguesekin parekatzen zaituzte, baina nik gertuago ikusten ditut Nick Cave, Creedence, Tom Waits, Atom Rhumba, Julieta Venegas, Miguel Ríos...

Venegasena labankada itzela da!! Abesti hori Shane

McGowanen baladen ildokoa da. Poguesena nik esaten dut... Beste eraginekin ados nago, baina Miguel Ríos demokrata liberal rockero nazkagarri bat da! Gora Eskorbuto!

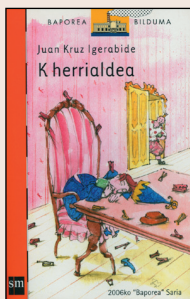
Umore handia daukazu, baina aldi berean musika oso serio hartzen duzu. Musika giroa serioegia da, ezta?

Ez da gauza gustukoagorik une deserosoa txiste tonto batekin apurtzea baino. Baina tira, berezko etorria behar da. Bai, umore falta dago, eta manager eta promotore asko sobera.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

K herrialdea**Juan Kruz Igerabide**

SM

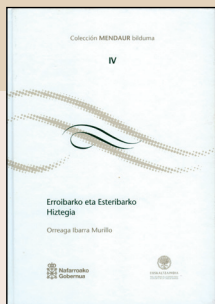
126 orrialde

6,70 euro

K herrialdea, 2006ko Baporea saria

Bederatzi urte baino gehiago dituzten neska-mutikoentzat idatzitako *K herrialdea* kontakizunarekin irabazi zuen Juan Kruz Igerabidek iazko Baporea saria. Bata bestearen alboan dauden bi erresumetako erregek eta haietako baten arrebak egindako tratua berri eskaintzen da narrazioan. Txikitan elkarrekin jolastu zuten hirurek, eta ordutik datorke elkarrekiko haserrea. Baina aspaldiko kontu haren arrazoia ahazturik du Alexandro erregeak eta bere herriaren onuraren bila, Raimundo erregearekin negoziotik jardutea ona litzatekeela pentsatu du. Bere arreba Paulova

ordea, beldur da nebak tratuan gal dezakeenaz, jendeaz gehiegi fidatzen denetakoa baita eta Raimundo, aldiz, amarruzale samarra. **I**

Erroibarko eta Esteribarko Hiztegia**Orreaga Ibarra Murillo**

EUSKALTZAINDIA / NAFARROAKO GOBERNUA

280 orrialde / 15 euro

Lehen eta orain eskualdean erabilitako lexiko esanguratsua

Erroibarren eta Esteribarren erabiltzen den euskal lexiko esanguratsu guztia biltzen ahalegindu da Orreaga Ibarra Murillo, Euskaltzaindia eta Nafarroako Gobernuaren bidez plazaratu duen *Erroibarko eta Esteribarko Hiztegia*-n. Gaiari zegokion bibliografian sakonki arakatzearaz gainera, Euskal Herriko alde horretako euskaldunengan jo du. Egileak hasieratik airtortzen duenez, liburuko hitz altxor gehiena elkarriketen bidez ateratu du. Bertako euskara orain gutxi arte gorde duten herrietan izan da: Mezkitritzen, Zilbetin, Lintzoainen, Iragin, Eugin eta Usetxin. Elkarriketatutako hitzunei darabilten euskara agertzeaz batera, haien bizitzako pasadizorik esanguratsuenak ere azaldu ditu horrela. **I**

Ihes betearen hirugarren edizioa

Hirugarren argitaraldia du Anjel Lertxundik 2006ko abenduan Alberdania argitaletxearen eskutik kaleratu zuen *Ihes betea* nobelak. Egileak hamazazpi urteko gazte alemaniar batek izango duen ezustekoa kontatu du eleberri honetan. Hitlerren alderdi nazionalsozialista Alemanian geroz eta indar handiagoa eskuratzen ari den garaian gaude. Nazien aurka deus esatera ausartzen denik ez dago, eta nazien jo puntuan dauden guztiak izuak jota bizi dira. Bat dator *Ihes betea*-ko protagonista nazionalsozialismoaren uste guztiekin, etxean istiluren bat edo beste izaten badu ere. Alemaniak aurrera egiteko behar den guztia egiteko prest dago. Jakina, ideia horren etsaiak gorroto ditu, juduak bereziki. Baina bat-batean bera ere judua dela jakingo du. **I**

Ihes betea**Anjel Lertxundi**

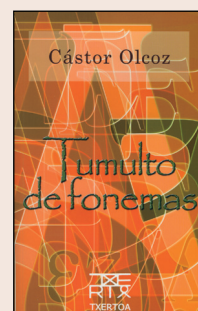
ALBERDANIA

357 orrialde

19,50 euro

Nahigabe askoko gazte umoretsua

Txertoa argitaletxeak plazaratutako Cástor Olcozen bigarren nobela da *Tumulto de fonemas*—aurretik *Horario del fantasma* kaleratu zuen—. Hitzen arima ezagutzeko ahaleginetan dabilen Osvaldo gaztearen nahigabeak eta egoera hobe bat lortzearen emandako urratsak agertzen ditu, umore handiz. Hogeita sei urte dauzka, langabezian dago eta hainbatetan porrot egin du oposizioile gisa. Haatik, hiru karrera amaituak ditu eta tesi bat, aurkeztu gabe. Ama galdu zuenean, lanean hasi behar zuela esan eta esan hasi zitzaion aita. Zer aurkituko eta, oilasko hiltegi batean gauero 35.000 hegazti garbitzeko zeregin gaizki ordaindua. Erabat nazkaturik, tren bat hartu eta norabait alde egitea erabakiko du. Diru gutxi, motxila eta trenean beste bidaiari batek ahaztutako telefono mugikorra baino ez dituenaz, *Cáritase*koen jatetxera doa. **I**

Tumulto de fonemas**Cástor Olcoz**

TXERTOA

222 orrialde

15 euro

Isaac Puente.
El médico
anarquista

E. Fernández de
Mendiola

TXALAPARTA

300 orrialde / 17 euro

Isaac Puente sendagile anarkistaren bizitza

Fusilatu zuten faxistek besterik nahi bazuten ere, ahaztezina da Isaac Puente (1896-1936) Maeztuko sendagile anarkista. Bera izan zen komunismo askatzailea nolakoa behar zuen argien islatu zuena. Haren bizitzaz, idazlanez eta fusilatzeaz dihardu *Isaac Puente. El médico anarquista* lanak. Berau osatzerakoan, jende askoren laguntza izan du Francisco Fernández de Mendiolak, baina bereziki bi azpimarratu ditu: 1924-1936 urteen artean anarkismo matxinatuak izandako teoria eta ekintzen gainean mintzo den Antonio Rivera eta José Vicente Martí Boscà, Isaac Puente mediku bezala egindako lanez diharduena, baita higiea, psikoanalisia eta sexualitatea bezalako alorretan egindakoez. ■

Une bakoitzak eskatzen duen muxu mota gozoa

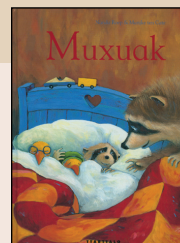
Nanda Roep eta Marijke ten Cate dira *Muxuak* liburu samurraren egileak. Etxeko txikientzat aproposa da marrazki koloretsu handiak eta idatzi gutxi dituen liburu hau. Ireki ahala Lisa txikia aurkituko dugu, tapakien azpian bere panpinarekin gozo ohean. Aita aldamenean du, eta muxu bat emateko eskatuko dio Lisak. Baietz aitak, baina nolako muxua nahi duen jakin gura du. Eta muxu ezberdinak aipatzen hasten zaio. Sorgin muxu bat nahi? Tximeleta muxu bat? Amatxo muxu bat? Ea zer erantzuten dion Lisak! ■

Muxuak

Batzuen artean

TARTTALO

30 orrialde / 12,50 euro

ASIER SERRANO

«Antiheroiak interesatzen zaizkit eta hala-koei eman diet hitza»

Surrealismora jo duzu poemotan. Arrazoa?

Paisaia surrealista bat osatu gura nuen lehenik, iraganeko sentimendu nahasiak azaltzeko. Amodioa eta borroka nahasten dituzu haietan.

Bi gai horiek desmitifikatu egiten dira liburuan. Protagonistak ez daki zergatik maite izan duen iraultza, kontraesankorra da. Antiheroiak interesatzen zaizkit, eta hemen bada desertorearen eta traidorearen irudia. Poemotan bere gogoetak egiten agertzen den pertsonaia hori ez naiz ni, bere lekua zein den ez dakien gizaki hauskor bati hitza ematea izan da nire lana.

Liburu probokatzailea dela esan duenik ere bada...

Probokatzen dutenak gauza batetaz ideiarik izan ez eta kritikatzin dutenak dira. Nik liburuan azaltzen den mundua oso ondo ezagutzen dut, baina beste ikuspegi bat eman gura nion horrenbeste gurtu den gaiari, bere gordinean erakutsi Gaizki ulertua izatearen beldurrik ez al duzu?

Inondik ere ez. Ez dut inor mintzeko idatzi. Hitza eman diot bere iritzia emateko eskubide osoa duen norbaiti, eta zorionez edo zoritxarrez geurean mutututako milaka ahots daude. Hemen maiz esaten da ahotsik gabeko jendea babestu behar dela. Baina bada Euskal Herrian beste milaka lagun, beldurragatik ahotsa mututua duena. Horiei ere bidea eman behar zaie, nahiz eta haienaren kontrako iritzia izan.

Etsipen puntu bat daukazu gure errealtatearekin?

Ez dut uste irtenbide azkarrik duenik. Beti izan naiz eszeptikoa, geurean betiko formulak erabili direlako eta hor estankatu garelako, ahots berriei bidea ez zaielako ematen utzi akaso.

Asier Serranoren bigarren poema liburua

1997an kaleratu zuen Asier Serranok *Bada hiri gorri bat*, bere aurreneko poema liburua.

Eta handik gutxira hasi ei zen *Picassoren zaldia* osatzen, gero urte askoan bazterrerara utzita eduki bazuen ere, iaz idatzitakoa birpasatzeari ekin zion arte. Tarte luze horretan bi su-eten eza-gutu genituenez, kezka horrek bultzatuta idatzi zituen Serranok liburu-ko olerkiak. Amodioaren eta borrokaren hiztegiak nahasten dituzten ukitu surrealista nabar-meneko poemotan, aspaldiko maite batengana itzultzen da pertsonaia, lehengo sinesmen eta ekintzen autokritika egiteko. Asier Serranok badaki ezkerrean kokaturik daukan bihotzak gorria izaten jarraitzen duela halabeharrez; baina irmotasunez eskaintzen dizkie iraultza galduaren sinesmen eta ekintzei desertorea eta traidorea denaren gogo-

egileari galdezka

Picassoren
zaldia

Asier Serrano

ELKAR

80 orrialde

10,65 euro

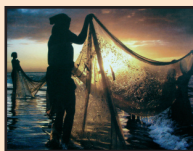
etak. Traidorea, baina inondik ere ez koldarra. Ahots hori ez da berea, baina Serrano pertsona kontraesankor eta ambigua ere bada. Zalantzei aurre egiteko idazten du, eta baztertuak izan diren pertsonak interesatzen zaizkio. Gainera uste du horrelako pertsonak plazaratzeko garaia dela. Elkar ulertzeko gai ez den herrian bizitzea gero eta gehiago gorrotatzen duelako. ■

Ezpalak

JON TORNER

Emilio Sagi asturiarra (Espainia) izango da hurrengo lau urteetan Bilboko Arriaga antzokiko zuzendari artistikoa. Sagik Luis Pasquali hartuko dio lekukoa eta Daniel Bianco Madrilgo Teatro Real antzokiko zuzendari teknikoaren laguntza izango du. Programazioaz ere arduratuko dira Sagi eta Bianco.

Juan Berraondo artista gipuzkoarra Donostiako Kutxa Boulevard I aretoan jarri ditu ikusgai bere marrazkiak. Leku berean, Benito Pajares palentziarraren argazkiez osatutako *Emakumea munduan* izeneko erakusketa ere topa dezakegu. Hilaren 30a arte izango dira biak zabalik.

Nestor Basterretxea artista bermeotarraren bizitza pertsonalari eta artistikolari buruzko *Erroen modernitatea* izeneko lana kaleratu du Pamiela argitaletxeak. DVD batek eta liburuxka batek osatzen dute lana, eta Jose Angel Irigarai eta Josu Zabalak egin dute. Ekoizpena, berriz, Arteolaren eskutik etorri da. Aurkezpenean jakinarazi zutenez, datorren urtearen hasieran Basterretxearen inguruko erakusketa jartzeko asmoa dute Donostiako Kursaallean.

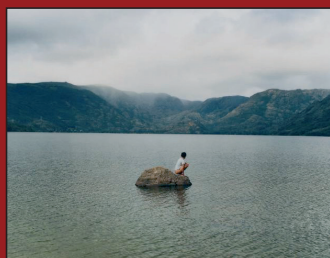
Woody Allen zinema zuzendari eta aktorearen azken liburua euskaraz kaleratu du Donostiako Meettok argitaletxeak, *Anarkia hutsa* izenburupean. Umore eta ironiaz beteriko hemezortzi narraziok osatzen dute Woody Allenen liburu berria. Jatorrizko bertsoia duela hiru hilabete argitaratu zuten.

Karmele Jaio idazle gasteiztarak *Zu bezain ahul* (Elkar) liburua argitaratu du. Hamabost narrazio labur bildu ditu Jaio bere hirugarren liburuan.

Guggenheim museoak jasoko du Eusko Jaurlaritzak eman ohi duen Euskaldun Unibertsalaren Saria. 1996az geroztik, "munduan Euskadiren izen ona" zabaltzen duten hainbat pertsona eta erakundek jaso dute sari hori.

Originalari eta kopiari buruzko hausnarketa

Gasteizko Artium museoan *Errep(l)ika Gaiak* argazki erakusketa izango da ikusgai 2008ko abuztua arte. Euskal Herriko eta nazioarteko 74 artista ezagunen 114 obra bildu dituzte bertan. Horien artean daude, besteak beste, Miguel Angel Gaueka (eskuineko obra berea da), Carmela Garcia (azpikoa), Pierre Gonnord, Peter Granser, Victoria Diehl, Spencer Tunick eta Txomin Badiola. Jatorrizko

artelaren eta kopien arteko harremanaz hausnartzera bultzatu nahi du erakusketak. Bestalde, Montehermoso kulturuneak argazkilaritza, bideogintza, pintura eta eskultura uztartzen dituzten zortzi erakusketa jaso ditu. *Sorkuntza 06* deialdian parte hartu zuten artisten obrak dira guztiak.

Bartokek eta Straussek eman diote hasiera OLBEren denboraldiari

OPERA LAGUNEN BILBOKO ELKARTEAK (OLBE) hilaren 22an eskaini zuen denboraldi berriko lehenengo emanaldia, Bilboko Euskalduna Jauregiko auditorioan. Bi obra interpretatu zituen OLBEk: Bela Bartoken *Bizarrurndinen gaztelua* (1911) eta Richard Straussen *Elektra* (1909). Irailaren 28an eta urriaren 1ean ere eskainiko ditu bi opera horiek. Azaroaren amaieran Verdiren *Aida* obra izango da ikusgai eta urtarrean Mozarten *Così fan tutte*.

Barbara Goenagak Euskoenews Gaztea web guncan: «Aktore lanaz bizitzea ez da inon erraza, baina geroz eta proiektu gehiago sortzen diren tokietan aukerak ere zabalagoak izaten dira. Hala, Euskal Herriatik aktore ugari ateratzen gara beste proiektu batzuen bila (...) Euskal Herrian lan gehiago egitea gustatuko litzaideke. Niretzat luxua da etxean lan egin ahal izatea».

Juanjo Mena Bilboko Orkestra Sinfonikoko zuzendariak Berrian: «Musika klasikoaren egoera ona da Euskal Herrian, baina kontserbatorioek eta musika eskolek instituzioen ardura handiagoa merezi dutela uste dut. Ardura serioa eta ez alderdikoa».

Iñaki Esnaola musika kazetariak Garan: «Heavy metala *underground* musika da, herri musika, eta ez du sekula harreman berorik izan hedabideetan. Rock gogorraren munduan ere gaizki ikusita zegoen hedabide komertzialetan ateratzea, baina hau hautsi egin da, adibidez Mago de Oz-ekin, batzuek justu horregatik gorrotatzen badute ere».

Aitzol Barandiaranek Noticias de Gipuzkoa egunkarian esanak: «Bertsolari gazteen eremuak, egun, gaztetxeak dira. Garbi daukagu ez garela antzoki handiak betetzeko erreklamoa, beraz, bakoitzak bere lekua aurkitu behar du. Eta, noski, ahalik eta etekin handiena ateratzen saiatu».

Postal bat Sail Ofizialaren marko paregabetik

Tinta baldeka paperera 55. Zinemaldia dela kari. Filmez hitz egin da batzuetan, kontu arrosagoez bestetan. Harrigarria, inork ez du Donostiako marko paregabea aipatu. Hortik titularra. Ez zaitut aspertu nahi. Labur ariko natzaizu igandera (23) bitartean ikusitakoez.

Hilak 20: David Cronenberg-en **Eastern promises** galdu (#*!!!) eta Iciar Bollaín-en **Mataharis**-ekin hasi zitzaidan Zinemaldia. Hiru emakume detektiberen istorioak aitzakia hartuta, Bollaínek bikote harremanetako inkomunikazioaz jardun du. Emaizta, balekoa, apur bat desorekatua agian.

Nota hobea Manuel Poirier-en **La maison** filmaren zat. Sergi Lópezen lana azpimarratzeko modukoa da. Uzta ona 21ekoa. Egun horretan ikusitako bestea, Nick Broomfield-en **Battle for Haditha**, zirraragarria da.

Telebistako albistegiek lortu ez dutena zineman ikusgai: Iraken zu eta ni lako zibilak bizi eta hiltzen dire-

la. Ez direla estatistikak. Errealista oso, ia dokumentalaren parekoa.

22an lehen lau egunetako onena: **Buda az sharm foru rikht**. Maisulana Hana Makhmalbaf-ena. Afganistango 6 urteko umeak eskolara joan nahi du, baina ezin, neska izaki; taliban izatera jolasten duten umeek bahitu eta harrika egin nahiko diote. Xaloe eta gordina. Krudela, umeak bakarrik izan daitezkeen eran. Urtu egin ninduen.

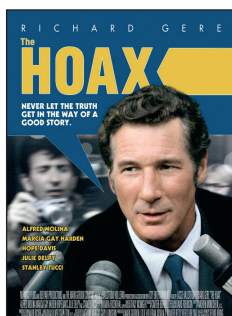
Gainontzekoak telegraman: Paul Austerren **The inner life of Martin Frost**. Nola esan... oso Auster STOP **Free Rainer** alemaniarra: planteamendu bitxia. Eszena antologikoak. Telezaborrari kritika ironiatsua. Oso ona STOP **Emotional arithmetic**: Gerra Handiaren biktimak, zauriak itxi nahian. Karga sentimental handikoa, beharrezko umore ukituarekin STOP **Earth**: ez ninduen une egokian harrapatu STOP.

GORKA BEREZIARTUA

Kosmonauta iruzurtiaren kronika Elah bailaratik

Sail Ofizialak izan ohi duen sakontasunetik at, era guztietako film bitxi eta interesgarrietarako saski-naskia izaten da normalean Zabaltegi. Aurten ere, lehenengo lau egunetan ikusi ditugun pelikuletan behintzat, oro har gozatzeko moduko ikuspegi eta istorioak aurkitu ditugu. Zuzendari Berrien atalean, esaterako, Felix Randau zuzendari alemaniarren **Air anruferin** (Dei jokoa) filmak aho bete hortz utzi gaitu. Bakardadeari buruzko kontakizunetan, dena asmatua zegoela uste genuen. Ezetz erakutsi digu leuzemia duen umea dela esanez kontsolamendu bila ezezagunei deitzen dien emakume protagonistak. Eguneroko etsipenetik ihes egiteko desirak gizakia noraino eraman dezakeen deskubritzea bel-durgarria eta zirraragarria izan da. Eta horrelako jaialdian hain eskertzekoa den aire fresko eta dibertigarria **Casual Day** pelikulak ekarri du. Enpresa handi bateko

lan harremanen barrenak atera ditu modu gordin bezain barregarrian Max Lomcke espainiarrak. Guk bederen gustura egin dugu barre. AEBetako filmen artean, nabarmentzeko bi: **The hoax** (Iruzurra), ezagutzen ez genuen eta ezagutzea merezi duen historia erreala kontatzeagatik. Dirutza handia jokoan duen gezurra asmatu ostean, protagonista iruzurra noiz arte mantentzeko gauza izango den ikusteak harrapatuta eduki gaitu. Eta **In the valley of Elah** (Elah bailaran), gerrari buruz ezer berrikeri esan ez arren, thriller interesgarria iruditu zaigulako.

Euskal zinematik ere izan du ordezkariarik Zabaltegin, baina Diego Fandon nafarraren **Cosmos**-ek hotz utzi gaitu. Kosmonauten antzera, espazioan, denboran, gidoian galdurik ibili gara. Izarrei eta itsasoari buruzko filosofia gehiegi, hainbeste istorio nahasiren artean.

MIKEL GARCIA

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

GAIA: LAPURDIKO KOSTALDEA

	EDALONTZI OINDUNA ELKARTE, ANAIARTE	ARDI HITZ- ELKARKETAN PELIKULA	1500 ATZAZAL	GAR NEURRI	
1 ONGI	ZEREGIN (ALD) 500	SUARI DARIO ITALIAR TELEBISTA (ALD)	ZIRKONIOA KATALUNIako ALDERDIA	ARREN, MESEDEZ SENDOTASUN	ADINA AKULU
GRAMOA HEIAGORAKA	NORI ATZIZKIA ATOMO KARGATU	2 URETAKO UGAZTUN	ZEREZ ATZIZKIA ... ATERA, SUMINDU	SEKULA 4	DAUDE OSPEA, HARRERA ONA
LO-EGOERAN UGAZTUN KARRASKARI	ESTATU BATUETAKO IBAIA ELKARTASUN	PERUKO HIRIBURUA PIEZA KUBIKO	HANTXE SATELITE	BI TONA	PLURAL MARKA
	3 ZAPALDUAK		4		

Sudokua

9 arteko zenbakiak jarri 3x3 lauki bakoitzean, koadro osoko lerroan errepikatu gabe.

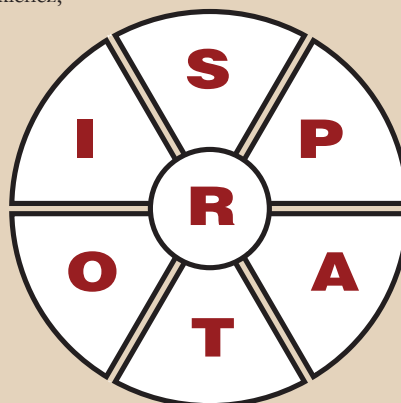
9				2		6	5
2	6	5	9	4			
1	7	3		5			9
7	5			9	6		
3	9	4			2	7	1
		6	7			9	4
6			4		1	5	2
			5	6	3	8	7
5	8		2				6

oso eraza

Pastela

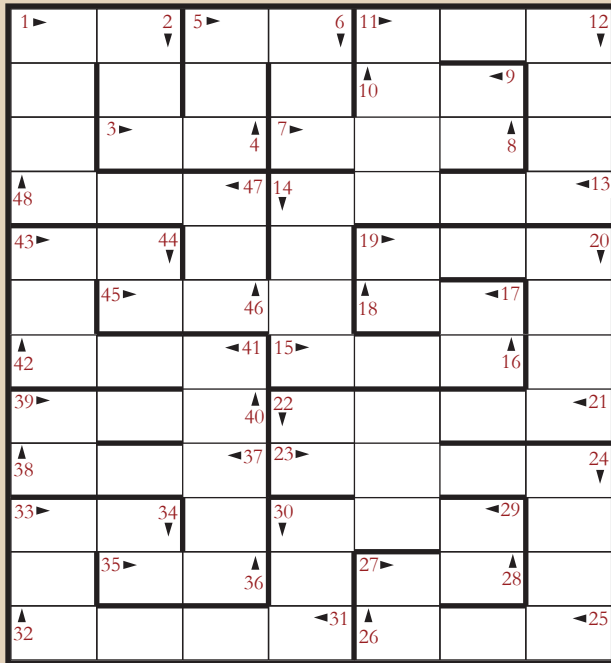
Pastelaren hizkiak erabiliz, aurki itzazu hogei hitz. Hitz bakoitzak lau hizki izan behar ditu gutxienez, horietako bat erdiko.

1. _____	11. _____
2. _____	12. _____
3. _____	13. _____
4. _____	14. _____
5. _____	15. _____
6. _____	16. _____
7. _____	17. _____
8. _____	18. _____
9. _____	19. _____
10. _____	20. _____

Hitz-labirintoa

Bete ezazu gurutzegrama hau zenbakidun laukitik hasita eta gezen norabidea jarraituz. Lauki bakoitzari silaba bat dagokio.

1. Toki. 2. Arkakuso. 3. Ospea. 4. Gurata. 5. Arto-irinez egindako opil. 6. Bi gauzak elkarri lotzen diren toki. 7. Negualdi. 8. Biltegi. 9. Liburu lagungarri. 10. Aditz forma. 11. Gogo, oroimena. 12. Itxuragabe. 13. Agian, akaso. 14. Dolu, garbai. 15. Hondatu, txikitu. 16. Hodi. 17. Karta-joko. 18. Ehuna. 19. Laburtasunez. 20. Hainbat kiroletan aritzeko eraikin. 21. Ezkutuko asmo. 22. Lekaima, serora. 23. Jazartzeko zio. 24. Aitzakia. 25. Sagasti. 26. Indar-unitatea. 27. Naiz. 28. Borragoma. 29. Gauzak garraiatzeko kutxa. 30. Edaritegia. 31. Ageria, nabaria. 32. Herabe ez dena. 33. Lehor. 34. Hainbat animaliaren ume. 35. Argal, estu. 36. Zurezko pieza lodi eta sendoa. 37. Eltze. 38. Ortografi zeinua. 39. Besoa estaltzen duen jantzi-zatia. 40. Bi etxe-lerrorren artean doan bide. 41. Legeria. 42. Aberats. 43. Ahoa oinarria baino estuagoa duen zintzarria. 44. Oihan. 45. Lokarri sendoa. 46. Marihuanaren landare. 47. Morrontza. 48. Oka egiteko gogo, botagale.

Aperitifa

Txinatarra eta euskalduna aperitifa hartzen ari dira. Xanpain kopa hartuz, euskaldunak:

– Txin-txin!

Eta txinatarrek:

– Eusk-eusk!

Totela

Unai lankideari entzundakoa behinola:

– Ba... ba... barkatu, non da... da... dago to... to... totelentzako esko... esko... eskola?

– Zertarako? Primeran egiten duzu eta!

Soluzioak

HITZ-LABIRINTOA:

1. Leku, 2. Kuluso, 3. Sona, 4. Nahia, 5. Talo, 6. Lotune, 7. Negute, 8. Tegs, 9. Gela, 10. Dago, 11. Gomuta, 12. Taxugabe, 13. Beharbad, 14. Damutasun, 15. Surtisitu, 16. Tutu, 17. Tute, 18. Tela, 19. Laburki, 20. Kiroldegi, 21. Gibelasmo, 22. Moja, 23. Jazartide, 24. Desenkusa, 25. Sagardi, 26. Dina, 27. Nago, 28. Goma, 29. Malera, 30. Taberna, 31. Nabarmena, 32. Nabasi, 33. Silu, 34. Kume, 35. Mehe, 36. Hesola, 37. Lapiko, 38. Korra, 39. Mahuka, 40. Kale, 41. Legedi, 42. Drudun, 43. Durba, 44. Baso, 45. Soka, 46. Kalamu, 47. Mutilgo, 48. Goragale.

PASTELA:

9	4	8	3	1	2	7	6	5
2	6	5	9	7	4	8	1	3
1	7	3	8	6	5	4	2	9
7	5	2	1	4	9	6	3	8
3	9	4	6	5	8	2	7	1
8	1	6	7	2	3	5	9	4
6	3	9	4	8	7	1	5	2
4	2	1	5	9	6	3	8	7
5	8	7	2	3	1	9	4	6

ZIENTZIA
IRAKURLE
ORORENTZAT

Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Zerbitzuak duela hiru urte abian jarritako ekimena da ZIO (Zientzia Irakurle Orentzat). Bizkaiko Foru Aldundiaren babesa duen bilduma honen xedea ezagutza edonoren esku jartzea da, liburu interesgarriak, entretenigarriak eta kalitatezkoak eskainiz. Oraingoz, bost dira bilduma osatzen duten lanak. Zientziara hurbiltzeko tresna fresko eta erabilgarriak ZIOk dakartzanak.

gure
arteak
euskaraz

Universidad
del País Vasco

BFA
DFB
Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
GORKA AZKARATE

Zeanuri (Bizkaia)

**Arratiako bihotzean,
erroten ibilbidea**

Azken hamarkadetan nekazal mundu tradizionalaren gainbeheraren eraginez ehunka errotarrik bira emateari utzi diote. Bada Zeanurin esaera zahar bat, norbaitek lan bat utziagatik lanbideak jarraituko duela adierazteko: “Gu hil eta gero be, zorroak errotara joango dira”. Zeanuriko errotari batek zioen beste esaera bat da, tamalez, denborarekin egia bihurtu dena: “Errotak eurak joango dira gu baino lehenago...”. Izan ere, ez dago egun Zeanurin ogibidez errotaria den inor. Zeanuriko erroten ibilaldiko urrats bakoitzak iragan ez hain urrunera garamatza.

XVIII. mende amaieran sei burdinola eta hamazortzi errota zeuden Zeanurin. XIX.aren bigarren zatian burdinolen beherakadak nekazaritzara bultzatu zuen jende asko, eta horrek uzta oparagoak ekarri zituen ezinbestean. Gorakada horrek, halaber, laboreak ehotzeko erroten premia ekarri zuen eta lehenago burdinola izandakoak errota bilakatu ziren, Zeanuriko Lanbreabe, Ibargutxi, Altziber eta Olabarriekin gertatu moduan.

Gero, XX. mendean, aurrerapen teknologikoez erroten errentagarritasuna kolokan jarri zuten. Duela berrogei urte hamaika errotak ziharduten lanean Zeanurin; 1979an, berriz, hiru geratzen ziren, eta eurentako bik etxerako baino ez zuten egiten lana. Bakarra da gaur egun lan egiten duena, eta bera, iragan dirdiratsuen testigantza historikoa emateko dabil: Olabarriko errota. Beste errota bat ere, Ibargutxikoa, jartzen dute martxan noizik behin.

Zeanuriko errotak hidraulikoak dira eta bertako lau erreka nagusien inguruan eraiki ziren: Arratia erreka (Lanbreabe, Ibargutxi, Alkiber, Errotabarri, Altziber, Olabarri), Beretxikorta erreka (Goiko errota, Erdikoa, Barrengoa eta Undurruga), Uribeko erreka (Atxiti, Intxaurbe, Axpe, Zulaibar) eta Asterriko erreka (Ibare, Landaburu, Akeuri, Uribiarte).

Zeanuritarrek, eta bisitariek, maiztzeke lehen domeka aukeratu ohi dute *Zeanuriko Erroten Ibilaldia* egiteko. Zeanuriko Joko Alai eta Ipizki taldea elkarteek antolatzen dute ibilbidea. Urteko edozein une da aproposa ordea, Barazarren oinean, Bizkaiko txokorik ezkutuenetako bat bisitatzeko. Ondare historiko itzela gordetzen du Zeanurik eta horren lekuko dira ibilaldi honetan ikusiko ditugun hamabi errotak.

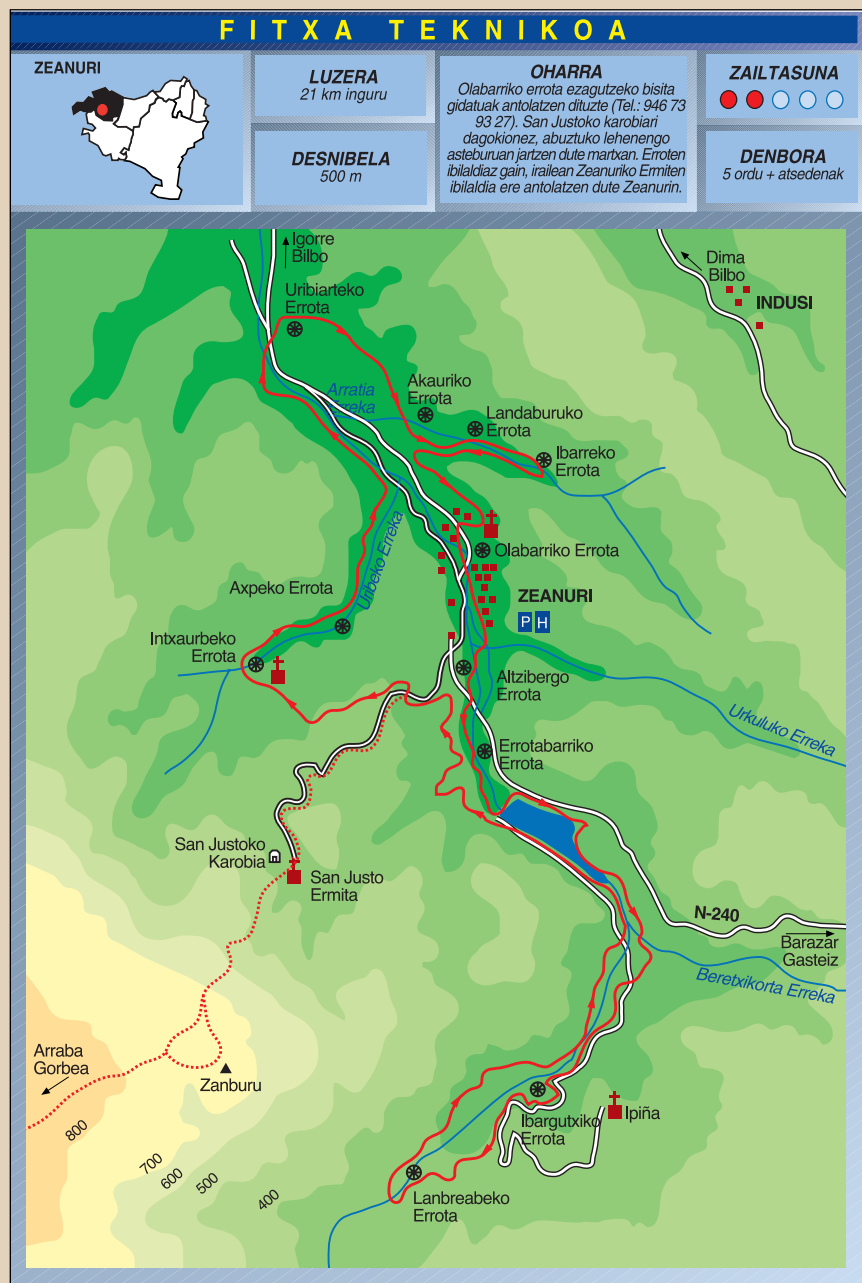
Errotari semea errota konpontzen

Fermin Pujanak, Benigno Pujana Olabarriko azken errotari ofiziala

izandakoaren semeak, ez du bakerik izango aitaren errota zaharberritu artean. Olabarrin itzulitxoa egiteko ez dira minutu asko behar. Horregatik, bisitaria nekez izaten da gai Pujanak —erreportaje hasierako argazkian Olabarriko antepararen konporta, edo ponportea, irekitzen— azalpene-

tan txertatu ohi dituen hitz tekniko guztiak bereganatzeko. Mundu propioa baita errotena, bere hiztegia ere baduena.

Zeanuriko plazatik bertatik ekingo diogu ibilbideari. Udaletxe paretik igaro eta Undurruga urtegira darman bideari lotuko gatzazkio, Altzi-

bergo errotaren albotik igaroz. Otsemendiko auzune edo kofradian kokaturik dago 1868ra arte burdinola izandako errota. 1965ean presa apurtu zitzaion arte egin zuen errotariak. Herrigunetik gertuen dagoena da errota hau eta Altzibergo dorretxearen esku izan zen.

Undurragako urtegiko euste hormatik gertu, Errotabarri topatuko dugu. Zeanuriko errotarik berriena da, 1785ean eraiki zuten arren. Hiru harriko mekanismoa baldintza egokietan dago, lanean jartzeko moduan, nahi izatera.

Undurragako urtegia ezkerretatik inguratuko dugu, kilometro gutxiaren buruan Arratia erreka urak eragindako beste errota bi ikuskatzeko: Ibargutxikoa eta Lanbreabekoa.

Ibargutxikoe, argindarra debalde

Ibargutxiko errota ikusgarria Ipiñaburuko kofradian dago. Egun harri bi baditu ere, hirurekin lan egin zuen garai batean; hirugarren harria garagara eta pentsuak ehotzeko erabiltzen zen. 1945ean turbina eta sorgailua jarri zizkioten azpiko aldean, eta 1978ra arte bertatik hartzen zuten argindarra

inguruko baserriek. Guztiz zaharbertuta dago eta garia eta artoa ehotzeaz gain, etxerako argindarra bertan sortzen jarraitzen dute bertakoek.

Arratia errekan gora segi eta Arimkortako mazelen babesean, eta Ion-diagorta urtegiaren, Lanbreabeko errota dago. Hori ere burdinola izan zen errota baino lehen. Eta horri ere sorgailu elektrikoa egokitu zion Joanes Egiluz orduko jabeak, 1920 urtearen bueltan. Etxerako zein kanporako ekoiztu zuen energia Mendizabaleko zentral elektrikoa martxan jarri zen arte. 1975ean gelditu zen betiko.

San Justoko Karobia

Julian Arana, Igor Intxaurrea eta Juan Arana. Karobiko iragana eta oraina elkarlanean.

Otsemendi auzunean dago San Justoko karobia, herrigunetik hiru kilometro ingurura, harizti zoragarri batean, Justo eta Pastor santuak eskainitako baselizaren ondoan. Hariztian mahaiz eta erretegiz hornituta dagoen landa eder bat zabaltzen da, iturria ere ez da urruti. Esan liteke, gainera, San Justoko ermitatik abiatzen dena dela, ehunka autok itsusturiko Pagomakurreko atsedene gune zalapartatsutik urrun eta haranean dezente beherago, Gorbeko gurutzeta helburu Arratiatik abiatzen den biderik mendizale eta jatorrena. Hala diote, behinik behin, *zeaniztarrek*.

San Justoko karobia bertan beharra utzia eta hondatuta egon zen harik

eta, 1996an, Zeanuriko Ipizki Taldeak (www.ipizki.com) karobia berreskuratzeko lanak hasi zituen arte. Abuztuko lehenengo asteburuan piztu ohi dute urtero, han bertan karea azkeneko egin zuen Juan Aranaren zuzendaritzapean.

Otsemendiko Goikuria eta Arana familiak –Kandido eta Felix Goikuria anaiak, bate-tik, eta Juan eta Julian Arana, bestetik– izan ziren 1950ean karobian azkeneko lan egin zutenak. Juan eta Felix labea zaintzeaz

eta karea egiteaz arduratu ohi ziren; Julianek eta Kandidok, berriz, idi pareak hartuta kareharria eta egurra garraiatzen zuten bertaraino. Garai hartan Arratiako soroak ongarritzeko erabili ziren 2.000 kintal (100.000 kilo) kare ekoiztu zituzten.

Tipologiari dagokionez, karobi frantzesak da San Justokoa, hau da, malda baliatuz eraikia. Goitik beherako hobi batek zulatzen du malda. San Justoko hobia lau metro luze eta metro eta erdi zabal da goiko aldean, eta behera egin ahala estutuz doa. Azpi-azpian 40 zentimetroko zabalera baino ez du.

Lana egin dezan egurrez bete behar da karobia eta gainean kareharri geruza jarri behar da. Karobia erabat bete

ondoren, beheko zulotik, labe ahotik, su emango zaio. Horrela, erregeia kiskaltzen den neurrian, kareharria erre eta kare bihurtzen da.

Karobiak beheko labe ahotik jaurtitzeko du kare bizia; berau pizturik mantentzeak hainbat lagun beharra eskatzen zuen, sarritan auzolanean egin ohi zen.

Antzinako zibilizazio ugari zuten karearen onuren berri. Egiptoarrek, esaterako, gorpuak baltsamatzeko erabili ohi zuten. Erromatar garaiko eraikuntzetan ere erabiltzen zuten kare oreka. K.o. Igo mendekoa den Lodosa-ko akueduktuan, esaterako.

XVII. mendearen erditik aurrera hedatu ziren Euskal Herrian karobiak, artoaren landaketak indarra hartzearekin batera. Erabilera asko du kareak: eraikuntzan lurra eta uraz nahastuz, hormak egiteko mortairua lortzen zen; uraz bakarrik nahastuz, berriz, baserrietako hormak zuritzeko *letxera* deritzen oreka; nekazaritzan, soroetako ongarririk gisa eta harren kontrak; abeltzaintzan kortak desinfektatu eta ganaduen apatxetako gaixotasunak sendatzeko; arrautzak kontserbatzeko ere erabiltzen zen...

XX. mendeak aurrera egin ahala ordea, ongarririk kimikoen eta porlanaren industria ekoizpenarekin lehiatu ezinik, karobiak bertan behera uzten hasi ziren, mendearen erdi aldera guztiz desagertu ziren arte. Urtean behin jartzen dute lanean San Justoko karobia, alde guztietatik historia darion herri paregabe honetara gerturatzen diren guztien gozamenerako.

Olabarriko errotapea goian; eskuman, Olabarriko errotako toberak eta harriak.

Lanbreabetik Undurraga urtegi-
ritzuliko gara, bestaldeko erreka
bazterretik; urtegi euste horma
baino ehun metro aurrerago dago-
en bidegurutzean ezkererantz joko
dugu, Otsemendi kofradia-
rantz. Ortuzar eta Jauregi baserriak atzean
utzi eta San Justo baseliza bisitatu-
ko dugu. Bertatik bertara, harizti
ederrean, San Justo baselizarekin
egingo dugu topo, inguruan
mahaiak, erretegiak, iturria eta
karobi zaharberritua aurkituz.

San Justotik gertu, San Lorenzo
ermitan egingo dugu bat oster-
a ere erroten ibilbidearekin. Hurrena
Intxaurbeko errota ezagutuko
dugu, Uribe-ko kofradia-
n. Gero, erre-
pide nagusirantz zuzenduz,
Zulaibarkoa dator. 1976an gelditu
zen eta etxebizitza izateko bir-
moldatu dute orain gutxi. Jose
Barrenetxea, *Jose Errota*, izan zen
bertako azken errotaria.

Areatzarantz zuzentzen den
erre-
pidea kilometro batez jarraituz,
Karpoko zubia gurutzatu eta
Asterriko kofradia-
n sartuko gara; lau errota daude bertan,
oso distantzia txikian, eta laurak,
tamalez, bertan behera utzita
edo hondatuta: Uribiarte, Akauri,
Landaburu eta Ibarre.

Olabarri, Pujanatarren bitxia

Zeanuriko Andra Mari parrokia
atzean utzita azken kilometroan
sartuko gara. Ibilaldia amaitu
aurretik, ordea, Iburguen kofra-
dia-
n kokaturiko Olabarriko erro-
ta ederra bisitatzeko aukera
dugu. Bisita gidatuak ere antola-
tzen dituzte hemen (tel: 946739327). Arriolatarrena
(Zeanuriko patroiak) zen errota,
eta Manterola familiak ustiatzen
zuen, XIX. mende amaieran Isi-

dro Pujanak bere gain hartu zuen
arte. XX. mende erdi aldera, Benigno
Pujanak (Isidroren semeak) errota
erosi zion Arriola familiari eta ordu-
tik Pujanatarren esku egon da.

Badira urte batzuk Fermin Puja-
na errota zaharberritzen hasi zela
eta lan erraldoi horretan dihardu
egun, poliki baina etengabe. Hiru
harrikoa da errota eta, mineri arra-
zoiak tarteko, betiko bezeroen eska-
riak erantzuteko lanean darraien
bakarra da. Benigno Pujana desa-
gertu ostean –ogibidez errotari
izandako azken zeanuritarra–, bere
alaba Ana Marik hartu zuen leku-

koa, tradizioz familiaren langintza
izandakoari eusteko.

Olabarrikoa ere burdinola izan
zen; horren lekuko bertan gordetzen
dituzten ola zaharreko lanabesak.
Errotaren albo-
ko burdinolaren hor-
mak ere ari da eraberritzen Fermin
Pujana.

Hasitako leku berean amaituko
dugu ibilaldia: Zeanuriko erdigu-
nean, Iburguen kofradia-
n. Bihotzean barrena ibili eta bertako
ondare historikoa apur bat ezagutu
ostean kosta egingo zaigu orainaldi-
ra itzultzea. Baliteke, itzuli nahi ez
izatea ere. ■

BEKADUN ENTZAKO DEIALDIA

**Kazetaritzaren mundua atsegin baduzu, ARGIAko
erredakzioan ikas dezakezu**

Komunikazio arloko edo kazetaritzako 3. edo 4. mailako
ikaslea bazara, ARGIAk erredakzio lanetan bekadun moduan
aritzeko aukera ematen dizu.

Eskaintzen dizuguna:

- Euskarazko kazetaritza edukietan trebatzea.
- Teknologia berrietan eta Interneten aritzea.
- Lan-talde gazte batekin lanean aritzea.

Gurekin lanean aritu nahi baduzu, bidali zure datuak
“**Erredaktore-bekaduna**” erreferentzia adieraziz:

142 Posta Kutxa
20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa)
curriculum@argia.com

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

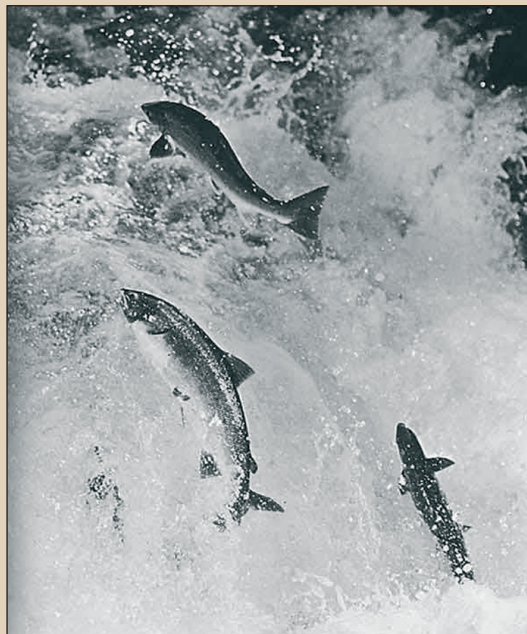
ZOOLOGIA

Gurasoak izokin, kumeak amuarrain

TOKIOKO UNIBERTSITATEAN Goro Yoshizakik zuzentzen duen lan-taldeak izokin bikote batetik amuarraina sortu duela iragarri berri du. Saiakera horren helburua hainbat izokin espezie zaintzea izan da.

Arrainen ugaltze-zelulak ezin dira izotzetan kontserbatu, lodiegiak eta gantz ugarikoak direlako. Ugalketa hibridoek ere, *Oncorhynchus mykiss* espezieko amuarrainaren eta *Oncorhynchus mason* espezieko izokinaren artekoek adibidez, ez dute emaitza onik izaten.

Yoshizakik eta haren lankideek izokin antzuak erabili zituzten guraso

Izokin ala amuarrain?

modura. Horretarako, espermatozoi-deen aitzindariak) txertatu zituzten izokin arren enbrioetan. Hogeita bederatziretzi txertaketetan, hamar amuarrain-espermatozoide ekoizteko gai izan ziren. Horiek, gero, izokin eme helduei txertatu zizkieten, eta haiengandik *Oncorhynchus mykiss* espezieko amuarrainak—amuarrain ostadar deitutakoak—jaio ziren. Amuarrain horiek ugalkorrak zirenez, espezie kopurua handitzeko modua zuten gainera.

Teknika horren bidez, desagertze arduraren belaunaldi berriak sortzeko aukera dago. ■

O sasuna

JABIER AGIRRE

Bihotz artifizialari esker bizirik

JOAN DEN EKAINAREN 5EAN, Bartzelonako Bellvitge erietxeke mediku talde batek bihotz artifizial bat ezarri zion, aurreneko aldiz Espainiako Estatuan, 48 urteko emakume bati. Gaixoa bi hilabete zeramatzan ospitaleratuta bihotz-gutxiegitasun terminal batengatik, eta ez zion tratamendu farmakologikoari erantzuten. Aste gutxiko bizi-itxaropena besterik ez zuenez, eta transplantea ezinezkoa zenez, medikuek ez zuten beste irtenbiderik izan.

Emakumeari ezarri dioten bihotz artifizialak INCOR du izena, eta hamabi zentimetroko luzera eta hiru zentimetroko diametroa dituen gailua da. Larruazal azpitik doan kable baten bidez lotzen da, korrante elektrikoa sortzen duten kanpoko lau bateriarekin. Aparatuak bihotzaren ezkerreko bentrikulutik aorta arteriara bultzatzen du odola, kasu honetan emakumearen ezker bentrikulua baitzen ondo funtzionatzen ez zuena.

Mundu osoan horrelako 300en bat ebakuntza egin dira, eta bihotz artifizial bati esker bizi diren gaixoen artean, duela zazpi urte operatutako estatubatuar bat da "zaharrena". Oraingoan, Bellvitge ospitaleko espezialistek ezin izan dute kalkulatu zenbat denbora bizi ahal izango den emakumea bihotz artifizialarekin, baina baikor agertu dira. Esan dutenez, emakumearen gaitza (transplantea

eragozten duena) desagertu egin daiteke datozen hilabeteetan. Era horretan, emakumeak transplante bat hartzeko aukera izango luke.

Ospitaleko Bihotz-Kirurgiako zerbitzuek, Eduard Castells doktoreak, esan du "sistema berria zubi modura onartu eta erabil daitekeela agian, gaixoa bihotz-transplante bat hartzeko moduan egon arte", baina nahiko garestizat jo du sistema hori: emakumeari jarri dioten gailuak 90.000 euro balio du. Hala ere, Castellsek uste du zientzia gai dela aparatu sinpleagoak egiteko, ez tratamendu medikoarekin eta ezta transplantearekin ere sendabiderik ez duten gaixoen zatia. Helburua bizi-kalitate onargarria lortzea da, gaixoa bere etxean egon, paseatzera edo erosketak egitera atera, eta joan-etorri laburrak bere kasa egin ahal izan ditzan.

Gaixoa bihotz artifiziala jarri eta gero.

GARAPENA

Haur-hilkortasuna inoiz baino txikiagoa

UNICEFek jakinarazi berri duenez, bost urtetik behera hildako haur kopuruak ez du 10 milioien muga gainditu 2006an, 9,7 milioi izan baitira. 1990 urtean 13 milioi hil ziren, eta 60ko hamarkadan, berriz, 20 milioi.

Horren arrazoiak barizelaren aurkako txertoa, titi-ematea orokortzea, paludismoaren aurkako borroka eta sistema immunologikoa indartzen duen A bitaminaren zabalkundea dira, UNICEFen arabera.

Afrika beltzean hiltzen da haur gehien.

Batez ere, Asian gutxitu da hilkortasun-tasa. Txinan, 1990ean jaiotako 1.000 haurreko 45 hiltzen ziren, baina 2005ean 25era jaitsi zen kopuru hori. Indian 115etik 76rako izan da jaitsiera, eta antzera gertatu da Kariben, Hego Amerikan eta ekialdeko Europan.

Egun, heriotzen %50 Saharatik hegoalderago herrialdeetan ematen da, nahiz eta Etiopian, Ruandan, Tanzanian, Nigerren eta Namibian egoera hobetuz doan. Bost urte barru, hurrengo txostena. |

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Esterpikurtsorea

PIRINIO KATALANEKO Boi haraneko erbinudeez gain besteren batek ere erabiliko zuen sugeen pozoia ren aurka armika (*Eryngium campestre*), izan ere beste hogeitaka izenez gain "quita-veneno" (pozoia kentzen duena) ere badu gazteleraz eta ingelesez beste batzuen artean "snakeroot" (suge sustrai).

Korrikalaria ere bada armika: behinolako loreetatik sortutako haziak behin heldu direnean, lur berriak kolonizatu asmoz, zain lodikotearen lepotik lur gainean hazi den landare ia esferikoa oso-osorik bereizten da. Ordurako hostoetan-eta zituen elikagai gutiak zainean zaindu, metatu ditu eta landarea zaildua, ihar-tua da. Landarearen ipurdia eta zainaren lepoa elkar jareginda, esfera-pilota harroa haizeari kateatzen da eta haziak askatuz han-hor sakabanatu asmoz hara-horako bideari ekiten dio; hau dela eta katalanek "cardo corredor", espainolek "cardo ventero", "cardo volador" eta "cardo corredor", frantsesek "chardon roulant", galego eta portugesez "cardo corredor" eta italiarrek "spino rotolante" deitzen diote. Hitzetara grinatuta, haziak zabaltzeko era horri ester-pikurtsorea deritzo; harrapazank!

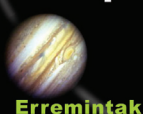
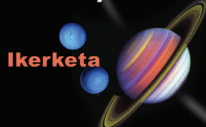
Armikak badu bestelako sona-iturrik ere: garduziza (*Pleurotus eryngii*) perretxiko ezagunak bere mizelioak haren sustraiekin batu eta mikorriza sortzen dute bien onerako sinbiosian beharrezko dituzten elikagaiak elkar eman eta hartzeko. Beraz perretxiko estimatu hau bildu nahi baduzu armikaren magalean begiratu beharko duzu, esnegorria edo niskaloea topatzekotan pinupean arakatu beste aukerarik ez duzun antza. Bide batez, gazteleraren "seta de cardo" izenaren garduziza itzulpenagaria utzi eta perretxiko honi armika-ziza deitu beharko geniokeela ez al zaizu iruditzen?

Armika-zizetara joan eta ez bada, armika bera bildu, sustraia mehe-mehe xerratu eta entsalada osatu, edo pureari erantsi. Europako erregeen inguru mokofin-uste txoroetara Asiatik zetorren jengibre garestiaren ordezkot gisa erabili zuen Nostradamusek XVI. mendean. Inor ordezkatu beharrik gabe ederra da eta dasta, ea aho-sabaiak zer dizun...

Eryngium campestre.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Burua galduta

METAURO, ITALIA, K.A. 207. Anibal handiaren anaia Asdrubal Barkak Eszipionen aurkako gatazka galdu zuen eta etsaiak burua moztu zion. Erromatarrek anaia burua eman zioten opari kartagotarrari; horrela jakin zuen Anibalek Asdrubalen heriotzaren berri.

Burua moztuta hildakoen artean hainbat santu topa daiteke. Ziliziako Kosme eta Damian bikiek Dioklezianoren aginduz galdu zuten burua. Santa Barbarari, aldiz, aitak egin zion ebakia zintzurrean. San Albano britainiarra ere buruaren truke lortu zuen santutasuna. Beste aldean, buru-moztaileen artean, agintariak dira nagusi. Genghis Khanek agindutakoa betetzen ez zuenak lepotik gorakoa galduko zuen; Selim otomandar sultanak, aldiz, bere agindupeko bisirren buruak biltzeko grina zuela dirudi.

Baina burua mozteko zaletasunagatik inor ezagun egin bada, horixe Tudor familia da; eta senitarteko guztien artean, zehazki, Enrike VIII.a Ingalaterrako errege gizona. Edozein arrazoi erabiltzen zuen edozeinen burua eta gorputza bereizteko. Sir Thomas More-k, esaterako, ez zuen onartu erregea eliza anglikano-buru espiritual gisa eta horregatik bere buruari agur esan behar izan zion. *Utopiaren* egilearen burua, gainera, luzaz egon zen herritarren bistan. Hori bai, ziurrenik kasu honetan ere burua galtzeak bultzadatxo bat emango zion Thomas Moreri santutasuna lortzeko orduan.

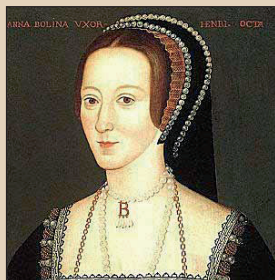
Ana Bolena Enrikeren bigarren emazteak ez zion luzaroan eutsi titulu horri, ezta buruari ere; traizioa leporatu eta lepoa moztu zioten. Laugarren emazte Ana de Clèves ez omen zen erregearen gustukoa, eta horregatik ezkontza bultza-

tu zuen Sir Thomas Cromwelli galdu arazi zion burua. Bosgarren emazte Katherine Howarden eta honen amorante Thomas Culpepperren buruak ere laster ziren lurrean bueltaka.

Zaletasun genetikoa ote? Maria Tudor alabak ez zuen alferrik *"Bloody Mary"* (Mary Odoltsua) ezizena jaso. Neba Eduardo VI.a gazte hil zen, baina aurretik Lady Jane Grey eta Lord Guildford Dudley aukeratu zituen erregeorde izateko. Haiek oztopo izan ez zitezen, Mariak bururik gabe utzi zituen biak.

Mariaren ahizpa Elizabethek ere zerrenda polita osatu zuen: bere lehengusina eta Eskoziako erregina Mary Stuart burugabetezko agindua eman zuen; Lord Robert Devereux-entzat ere agindu berdina eman zuen, "erregina birjina"rekin harreman estuak izan arren. Lord Thomas Seymour, Enrike VIII.aren alargunarekin ezkondu zen gizona, erreginaren aginduz hil zuten. Agindua exekutatu zuena, gainera, Seymouren anaia Edward izan zen. Edward bera ere urte batzuk geroago hil zuten... burua moztuta, noski.

Baina Ingalaterratik Frantziara salto egin behar da, han asmatu baitzuten, XVIII. mende amaieran, buru-moztaileen historia erabat aldatuko zuen tramankulua. Joseph-Ignace Guillotin izeneko mediku batek egin zuen, heriotza zigorrera kondenatutakoen sufrimendua arindu nahian. Eta Frantziako biztanle kopurua arindu zuen. Besteak beste, Luis XVI.ak eta emazte Marie Antoinettek probatu zuten Guillotinen xafra zorrotza. Robespierrek, aldiz, marka guztiak hautsi zituen bere alderdikideei gillotina erretatzeko orduan eta, nola ez, azkenean berak ere burua eskaini behar izan zion iraultzari. ■

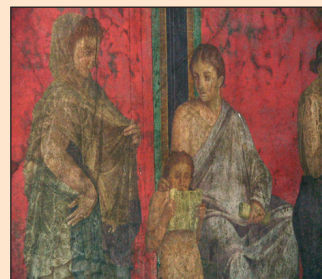

Robespierrek denetik probatu zuen: lagun asko bidali zituen gillotinari eta bera ere tramankulu hark hil zuen. Ana Bolena, berriz, senar Enrike VIII.aren aginduz galdu zuen burua.

ARRASTOAK

BRASILEN artelanak lapurtzea erraza da. Azken hamar urtetan 12.000 obra desagertu dira Brasilgo museoetatik. Besteak beste Picassoren *La danse* edo Salvador Daliren *Los dos balcones* koadro garrantzitsuak lapurtu dituzte. Horrez gain, 8.523 argazki historiko, eta 1.310 artelan sakratu eraman dituzte.

PONPEIAN ere artelan garrantzitsuak desagertzeko arriskua dago, lapurretarik egon ez arren. Hango freskoak ez daude batere zainduta, eta edozeinek egin ditzake pinturentzat hain kaltegarriak diren argazkiak. Misterioen Etxean, esaterako, ez dago zaintzaile bat ere. Atean dagoen postal saltzaileak soilik gogorarazten du debekua, negozioari eutsi nahian.

Misterioen Etxea, Pompeian.

«Imazi galdera: zer da zehazki abertzaleok diskurtsoa berritzea?»

Caracas; 1972. 1936ko gerra ondoko erbestea ezagutu zuen Irujo familiaren seme. Hiru hilabeterekin etorri zen Euskal Herrira. Manuel Irujo jeltzalearen anaia, aitona izan zuen. Aita, berriz, EAJko NBBko buru eta EAKo lehen presidentea izan zen Nafarroan. Politikarako sena etxetik dator kio beraz. Zuzenbidean lizentziatua da eta Europako enpresen kudeaketan aditua. Nafarroako EAKo Batzorde Eragilearen Antolakuntza idazkaria da. Ekainaz geroztik Europako Parlamentuko diputatua da, ERCko Bernat Joan i Mari eurodiputatuaren tokia hartu ondoren.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

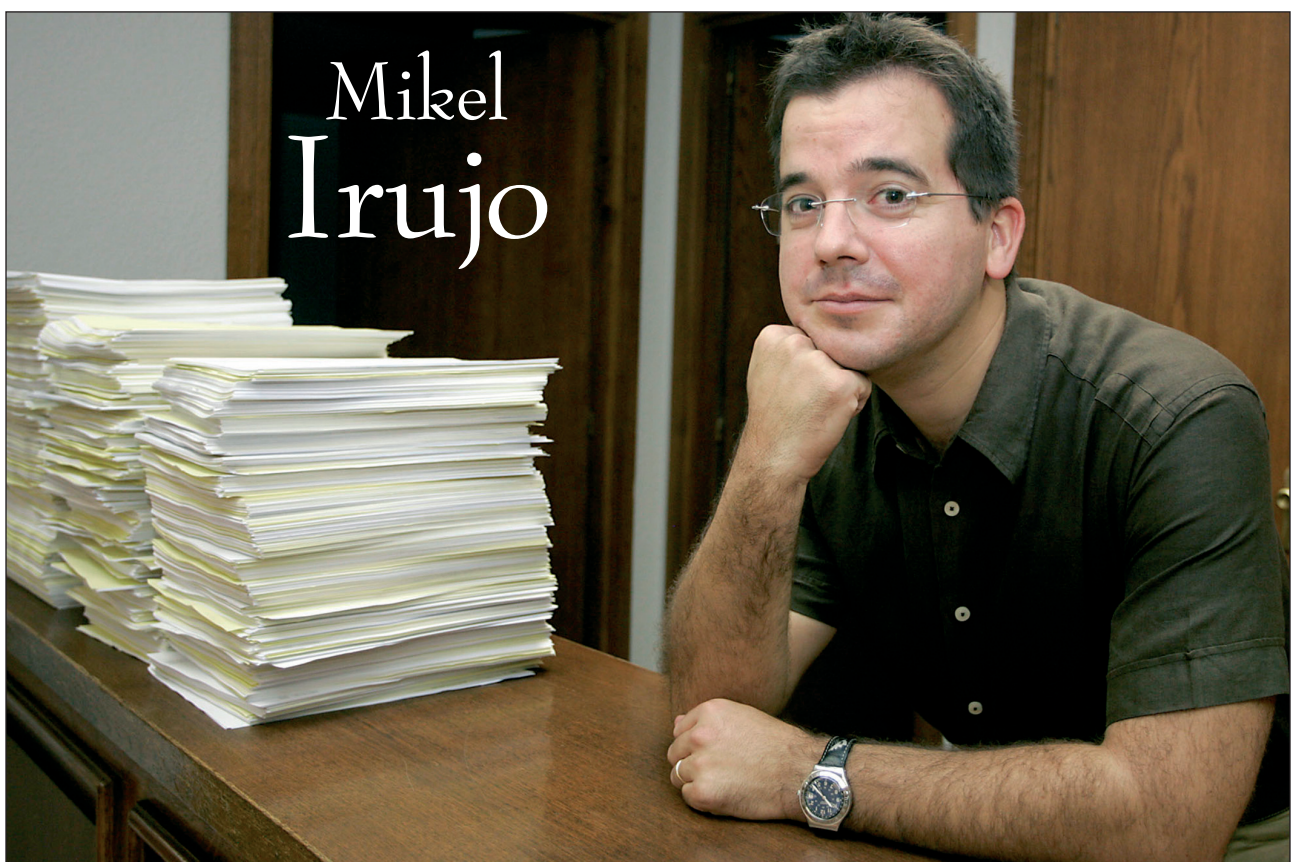
Europako Parlamentuko Hezkuntza, Kultura eta Garapen komisioetan dihardu Mikel Irujok. Munduan gandi dabil usu. Aireportuetako segurtasun neurriak hurbiletik ezagutzen ditu. Europako aireportuetan likidoen kontrolak malgutzeko ebazpen bat bideratu du berriki Parlamentuan: "Aireportuetako segurtasuna itxura besterik ez da, bidaiariok denbora pila galtzen dugu segurtasunaren aitzakian. Nik, adibidez, Miarritze-Lyon/Lyon-Stras-

burgo egin ohi dut eta Miarritzeko eta Strasburgoko kontrolez gain Lyonekoa ere pasa behar dut".

Parlamentuko komisiok burutzen dituzten lanekin pozik dago EAKo eurodiputatu. Erabakiak Europar Batasunaren estatu kideetako beste erakundeekin batera hartzen dira, eta batez beste, egokiak direla esan digu: "Europako Kontseilua eta komisiok burutzen ari diren lana balio handikoa da".

Abuztuan Sierra Leonan izan zinen hauteskundeetako behatzaile lanetan. Zer-nolako esperientzia bizi izan zenuen?

Ona. Horrelako misioen garrantziaz ohartu naiz. Europako Batasunaren garapen politika ona da, hobetu daiteke noski. AEBetako politika zapaltzailearen aldean hobea da, ordea. Sierra Leonan eskolatik eskolara ibili gara, hauteslekuak behatu ditugu. Bertako arduradun politikoek esperantzaz

Mikel Irujo

hartu gaituzte. 80 pertsona aritu gara segimendu lanetan. Hauteskunde egunaren aurretik eta ondoren zazpi diputatu egon ginen. Agintariek zeregina eskertu dute biziki: “Orain ziur gaude hauteskunde baliotza” adierazi digute. Hauteskundeak ordaindu egin zaizkie, dirurik ez baitute berauek antolatzeke. Zazpi milioi euroren kostua izan du misioak. EBk AEBk baino diru gehiago jarri du eta ondo erabilia. Komision gustura ari gara, harro eta europar sentitzeko moduan.

Euskal Herrira etorri, nola baloratu duzu Imazek politika uzteko erabakia?

Josu Jon Imazek politika uzteko iragarpena EAJn dauden tentsioen ondorioa da. EA, adibidez, antzeko tentsioen ondorioz sortu zen. Espainiaren harremanetan eta politika gauzatzeko moduan ikuspegi diferenteak genituelako. Berriz ere, auzi horrek berak eraman du Imaz erabaki hori hartzera. Imazek bere agurreko artikuluan esan duenez, aurrera egingo badugu, abertzaleok gure diskurtsoa berritu behar dugu. Nik ez dut jokabide hori sekula ulertu eta Imazi nahiz EAJri nire galde-

“PSNk diputatu bat galduko du, ziur, eta biak ere galtzea merezi du. Hutsan geratzea litzateke egokiena, zer Nafarroa nahi duten adierazi dezan behingoz”

ra da: zer da zehazki abertzaleok diskurtsoa berritzea?

Nola ikusten du EAKo eurodiputatu batek EAJko krisia?

Europako mugak ez dira lehengokoak, ados. Adibidez, orain gutxi, nekazaritza merkatuaren erreforma dela-eta, Europako parlamentuko hiru kide gonbidatu ditugu Euskal Herrira bertako mahastizain eta ardogileekin egotera. Bruselatik etorri dira, bertako komisioren bidez garatu baita ekimena. Eta konturatzen zara komisiok ez zeukala ideiarik Arabako Errioxan edota Nafarroan mahastiak daudela. Ez zekiten estatu mailan bigarren ekoizleak direla, ez zekiten zenbat ardogle diren eta zenbat ekoizten den.

Beste adibide bat: Nafarroako funtzionarioen soldatari-ekin arazoak izan genituen. Auzia Madrilerara joan zen lehenik, Bruselara gero. Hori ez da gure burujabetasuna lortzeko bidea...

(...)

Alegia, diskurtsoa berritu behar dela dio Imazek. Zer dela-eta? Nola? Sabino Arnanen eskakizunak bizirik daude gaur egun. Eskakizunak moldatu behar direla? Noski. Arnanen garaian estatu bat sortzea zen abertzaleen asmoa: geure moneta eta gudarostea sortzea, besteak beste. Hori aldatu da, bistan da. Baina abertzaleok egun eskatzen

“Merkatu liberalaren ideia gero eta indartsuagoa da Europan, liberalismoa nagusitu da. Hitz hori dogma bihurtu da, moda dela pentsatu nahi dut, pasako dela”.

duguna eta Sabinoren garaian eskatzen zutena, funtsean, bera da. Nik ez dut muga berriak eraiki nahi, baina gure arazoez ari garenean ordezkari zuzenak nahi ditut.

ERCKo Bernat Joan i Mariren tokia hartu zenuen ekainean Europako Parlamentuan. Nola joan da bere jarduerak? Bernat Joan i Marí linguista da, filologoa. Multilinguismoa gaia landu du bereziki azken bi urteotan. Txosten ona aurkeztu zuen, baina bere gogoaren aurka testua aldatu zioten. Pentsa, Europako Parlamentuan hamabi diputatu katalan daude eta denak katalan hiztunak dira. Katalan hizkuntza gutxitua izan arren zazpigarren hizkuntza da Europan. Hala ere, ez dute lortu katalana osoko bilkuren aktan jasotzea, ezta Josep Borrell –katalan hiztuna– presidente zenean ere. Geure hizkuntzan hitz egitea badaukagu, baina ez da aintzakotzat hartzen.

Eusko Alkartasunak ezetza eman zion Europako Konstituzioari. Eskubide sozialen berme eskasa izan zen ezetza emateko arrazoietako bat. Nola ikusten duzu merkatu ekonomikoa?

Merkatu liberalaren ideia gero eta indartsuagoa da Europan, liberalismoa nagusitu da. Hitz hori dogma bihurtu da, moda dela pentsatu nahi dut, pasako dela. Alderdi sozialistak ere moda bezala darabil. Nekazaritza babestu beharrean, nekazaritza liberalizatzeko joera handia du, konpetentzia librearen aldekoa da europar alderdi sozialista bera ere. Nekazaritzaren merkatua berezia da eta inoiz baino gehiago babestu beharra ikusten dut. Ez da adibide bakarra gainera. Hezkuntza eta osasun eremuak liberalizatzeko joera indartzen ari da, Nafarroan oso agerikoa da hori.

Nafarroara etorri, Eusko Jaurlaritzako Hizkuntz Politikarako sailburuorde Patxi Baztarrikak euskara sustatzeko organo komun iraunkorra sortzea proposatu dio Sanzen Gobernuari. Zer iritzi duzu CDNko Carlos Perez-Nieves Hezkuntza kontseilariaren erantzun gogorraz?

Iritzi bi daukat: batetik, Perez-Nievesek arrazoia du proposamena egiteko unea ez dela politikoki egokia esatean, ez dela modua. Patxi Baztarrikaren jokabidea okerra iruditu zait. Gaia, antza, hedabideetara eraman nahi izan

du bazterrak une batez astintzeko. Nik, noski, bi gobernuen elkarlana sustatzea nahi dut, baina gaia prentsatik pasa gabe, hobe da diskretuki hastea. Bestetik, Perez-Nievasi esan behar zaio ez garela hain inozoak. Urte asko daramate Gobernuan eta elkarlanari uko egin ez ezik, beste eragileengandik guztiz urrundu dira. Eta ez bakarrik Eusko Jaurlaritzarengandik, EAEn nahiz Nafarroako euskalgintzako erakunde guztiengandik, baita sindikatuengandik ere. Izan ere, LAB eta ELA berriz ere Nafarroako mahai sindikaletik baztertuak izan dira.

UPNk bere lerro politikoa aldatuko duen esperantza gutxi duzu, beraz. Gustatuko litzaidake aldatzea.

UPN oso profesionala da eta legealdia hastean badaki hitz politikak erabiltzen. Hedabideetan —iturazko— hitz berriak agertzeko joera du UPNk, baina gero adio! Nafar guztion presidentea izango dela dio Sanzek, nahi nuke hola izatea. Ez dut deus espero ordea. Diskurtsoa beharbada aldatzera behartuta daude NaBaik izan duen arrakasta dela-eta. Euskararen kasuan diskurtsoa aldatu beharko dute, baina funtsezkoan ez dut deus berririk ikusten. Eusko Jaurlaritzako edozein sailek Nafarroako Gobernuarekin harremanak landu nahi izatea logikoa da, baina komunikazioa hutsaren hurrengoa da. Aldiz, Errioxa edo Aragoi erkidegoen administrazioarekin harreman normala dute.

UPNk tinko jarraituko du beraz.

Bai, baina UPN abertzaletasunetik urrundu nahian espainiar sutsua bihurtu da. Honezkero foruak zer diren ez

NIZAKO ITUNA

“Ituna berritzeak luze joko du”

“2000 urtean itunaren erreforma sakona egin zen. Nizako Itunarekin Europarako itun sendo bat gauzatzeko benetako aukera galdu zen ordea. Hasieran Europako Batasuna (EB) hamabi estatuk osatuta zegoen, gero hamabostek... Egun, berriz, hogeita zazpi gara. Egitura erraldoi honek izugarri moteldu du eguneroko zeregina eta asko zaildu Batasunaren kudeaketa. Bestalde, Ekialdeko Europako estatuak bestelako dinamika batean daude, iraganeko beste marko politikoetan aritu direlako. Batzuk, estatu berriak izaki, Bruselara doaz eta ez dute ondo ulertzen EBko kudeaketa. Ituna berritzeak luze joko du, gero eta zailagoa da, ituna berritzeko estatu guztien baimena eta adostasuna behar delako. Estatu nagusiak tinko eta eroso daude bere egoeran”.

dio gizarteari helarazten. UPNk “edo gu edo ez dago Nafarroarik ez nafartasunik” helarazten dio gizarteari. Dena da Espainia. Beren burua foralistatzat dute, baina ez da egia, nafar foraltasuna galbidean ezarri dute. Gainerakoak deabruak gara, lapurrak. Gobernu batek hori egitea... UPNk gizartearen zatiketa bilatzen du, gizartean ez da gertatzen haiek irudikatzen dutena, euren fikzioa asmatu eta bizi dute.

Nola bizi duzu Gobernu aldaketa ez gertatzea Nafarroan?

Nafarroako beste behin ere aukera historikoa galdu du. Ez Nafarroak nahi zuelako, baizik eta PSOEk dena gaizki egin duelako. Nafarroa moneta trukea bihurtu dute Madril, nafarroak bereziki normaltasuna behar dugularik. Na-Bai, berriz, normaltasuna behar dugulako, hila-bete luzez aritu da lanean, PSNrekin

mahaian eserita, aukera posible guztiak aztertuz.

PSN nola ikusten duzu etorkizunari begira? Sektore kritikoa dela...

Pentsa ezazu zenbat argudio genuen lehenago ez esertzeko mahaian, hala ere, eseri ginen akordioa lortzeko. Gogoan daut Javier Otanorekin gertatu zena, PSN, CDN eta EAren arteko gobernu akordioa gauzatu zenean. Oraingoan PSNk meritu guztiak egin ditu berarekin ez esertzeko berriz ere. Datorren martxoko Espainiako Kongresurako hauteskundeetan ordezkariak ez izatea merezi dute. Diputatu bat galduko dute, ziur, eta biak ere galtzea merezi dute. Ez dut mendeku gisa esaten,

benetan, baina hutsean geratzea litzateke egokiena, zer Nafarroa nahi duten adierazi dezaten behingoz. Sektore kritikoa dela ez dela... Hasteko, senataria UPNrekin hitzartu dute, duintasun apurra erakutsi duen bakarra Fernando Puras da, bere taldeko beste laurekin batera. Talde parlamentario sozialista, horren kritikoa zena, hor dago hamaika eserlekuak betetz.

NaBaik datozen hauteskundeetan berretsiko ote du lortutako emaitza?

Hori da gure erronka. Noski koalizio guztietan bezala, NaBain ere antolaketa lan handia egin behar da, bakoitzak bere dinamika dauka. Baina gizarteak zabaldu digun bideari eutsi behar diogu, eutsiko diogu.

Bigarren diputatua lortuko al du agian?

Hori da helburu. ■

Mikeletegi pasealekua 53 • DONOSTIA
943308220 • www.arbelaitz.com

Arbelaitz Jatetxea

Herri nortasunen arteko lankidetzak berria

Hutsune bat, horixe Garabide proiektuaren abiapuntua: euskal kooperazioa ohiko kooperazio bihurtu eta euskal izaera eskaintzen ez jakitea. Eta behar bat: degradazio sozioekonomikoa, herrien nortasunaren gainbehera eta naturaren suntsipena elkarrekin ulertu eta kooperazioa gai sozioekonomikoetatik beste alorretara ere hedatzea. Are gehiago, munduko komunitate askotan nortasun galeraren une erabakiorra bizi dugunean.

LIERNI ALKORTA

Une honetan kinka larrian dauden herri indigenei ekarpena egiteko asmoarekin sortu da Garabide Elkartea.

EUSKARA ETA EUSKAL esperientzia hartu ditu ardatz Garabide Elkartek “une honetan desagertzearen eta garatzearen arteko amildegian dauden herri indigenei” ekarpena egiteko asmoarekin. Kooperazio sozioekonomikotik harago herrien nortasunaren eremua laguntzeko xedea du. Elkartearen arabera herri

horiek funtsean jokatzten ari direna ez da kooperatiba bat gehiago edo gutxiago, eskola bat gehiago edo gutxiago, euren herrien eta komunitateen nortasunaren eta hizkuntza-
ren biziraupena baizik.

Idea horretatik abiatuta, oraindik
eraikitzen hasteke dagoen zubiaren
lehen harria jarri du euskalgintzan

eta garapenerako lankidetzan –Mon-
dragon Unibertsitateko HUHEZI
fakultatean, Mundukiden, Ikastole-
tan eta Arrasateko mugimendu koo-
peratibistan– dabilzan hainbat eragi-
lek sustaturiko Garabide Elkarateak.
Euskalgintza deritzon mugimenduak
lan ugari egin eta aurrerapauso anitz
eman ditu, batez ere, azken 40 urteot-

Hurbiletik ezagutu eta harremanak estutzeko, azaroan Euskal Herrira

Azaro aldera egingen da proiektuaren punturik erakargarriena izango den Esperientzien Truke Programa. Elkarren aberasgarri eta elkarrengandik hurbil, Euskal Herrian bertan, hegoaldeko herri indigenek beraien hizkuntzarekiko eta identitatearekiko dituzten bizipenak geureratuko dituzte, eta aldi berean Euskal Herriko esperientziatik edan. Horretarako, komunitate maia, kitxua, aimara eta bubietatik heldutako bederatz bi-tari jasoko dituzte Garabidekoek.

Debagoienan (Gipuzkoa) igaroko dituzten hiru asteetan, jarduera ugari izango dituzte bisitariak. Formakuntzari loturik, Garabideren eskutik, gai bakoitzeko adituek formazio saioak emango dizkiete, besteak beste, soziolinguistika, hizkuntza ekologia, prozesu identitario, hezkuntza eredu eta hizkuntza normalizazioari buruzko saioak. Era berean euskalgintzaren errealitatearen eta antolaketa-aren ezagutza jasoko dute, bisita, elkarriketa eta materialen azterketaren bidez. Sail horretan, eta oraindik guztia zehazteke badago ere, besteak

beste, Goiena, EKT, Emun, Elgetako Kafe Antzokia, EITB, Euskaltzaindia, Ikastolen Federazioa eta AEK bisitatu dituzte.

Horrez gain, partehartzaileek, batez ere Mondragon Unibertsitateko ikasleei eta euskalgintzako eragileei hitzaldiak eskainiko dizkiete, baina baita herritarrei ere. Era berean, proiektu posibleak sortu daitezkeen euskalgintzako eragileekin harremanak sortu eta etorkizuneko truke bideak topatzen ere saiaturiko da alde bakoitza. "Elkarlan eredu hau bultzatzeko inork arrazoi eta aukerarik badauka, horiek gu gara. Zer eskainia daukagulako eta ikasteko beharra daukagulako. Horretan ahaleginduko gara", diote Garabideko ordezkariak.

Asteburuetan, Euskal Herriko txoko eta bazterrak ezagutzeko parada ere izango dute gainera. Bidenabar, ikasleen nahiz unibertsitateko kideen eta bisitarien arteko harremanak estutu eta truke programa beste eremu batzuetara ere hedatu ahal izango dute.

tan. Oraindik bizirik daude garai hartako hainbat erakunde eta protagonista eta "altxor" hori baliatzea dute asmo.

Hiru helburu nagusi finkatu ditu Garabidek. Lehenik, garapen bidean dauden herrietako hizkuntza komunitate minorizatuekin lankidetz bideratzea, euskara eta euskal kulturaren garapen esperientzien trukean oinarrituta. Bigarrenik, munduko hego hemisferioko hizkuntza komunitate minorizatuak eragileekin lankidetz proiektuak garatzea. Lankidetz proiektu hauek hizkuntza-

ren, kulturaren eta nortasunaren garapen-alor desberdinetan gauzatu-ko dira, hezkuntzaren alorrean indar berezia jarritz. Eta, azkenik, euskaren eta euskal kulturaren garapenean lanean ari diren erakundeek Hegoaldeko hizkuntza komunitate minorizatuak lankidetzarako beren esperientzia eskain dezaten sustatzea, horretarako markoa eta bideak eskainiz.

Helburuak ez dira, ordea, berez betetzen, eta hori dela eta zenbait proiektu ditu eskuarte Garabidek. Formazio eta kapacitazio proiektu-

Hegoaldeko herri indigenetako eragileak ditu lankide Garabidek, bereziki euren nortasuna garatzeko proiektuetan dabilzanak

tuak, esperientzien truke-programak, aholkularitza proiektuak, tutorizazio proiektuak eta interkooperazio sistema propio honen ikerketa eta garapena. Aurrez, euskalgintzaren esperientziaren ikerketa, didaktifikazioa eta zabalkundea gauzatuta, noski.

Maiekin, kitxuekin eta uruekin

Hegoaldeko herri indigenetako eragileak ditu lankide Garabidek, bereziki euren nortasuna garatzeko proiektu zehatzetan dabilzan bitartekari kolektiboak. Direla herri indigenetako hezkuntza erakundeak, gizarte nahiz kultur erakundeak, erakunde publikoak eta baita erakunde politiko propioak ere. Oraingoz, dena den, Hego eta Erdialdeko Amerikako herri indigenekin dihardute batez ere lanean, maiekin, kitxuekin, aimarekin eta uruekin bereziki. Hizkuntza gisara gaztelania konpartitza eta lanerako eskaera gehien bertatik jaso izana dira horren arrazoi. Dena den, Afrikara ere begiratzen dute eta bertako bubien komunitatearekin ere lankidetzan ari da Garabide.

Baina lankidetzarik ez da Euskal Herrian bertan kooperaziorako prest dagoen eragilerik ez bada. Horrenbestez, besteak beste, hezkuntza sareak, estrategia mailako eragileak, hedabideak eta kulturagintzako erakundeak ere lankide izango ditu Garabidek. Zubia eraikitzen hasita dago dagoeneko, gero eta luzeago eta zabalago egin behar orain ■

Babeslea: Emun

HIZKUNTZA AHOALKULARITZA ETA EUSKARAZKO ZERBITZUAK:

- Enpresa eta erakundearen premiei egokituak euskara planen kudeaketa
- Itzulpenak
- Euskara formazioa

Uriburu, 9 behea 20500 Arrasate Tel. 943 711 847 • Martin Ugalde Kultur Parkea 20.140 Andoain Tel.943 300 978
emun@emun.com • www.emun.com

Garabiderekin lankidetzan arituko

AMERIKA

AFRIKA

Kitxeera

Kokapena: Guatemala.

Hiztun kopurua: Milioi bat hiztun inguru.

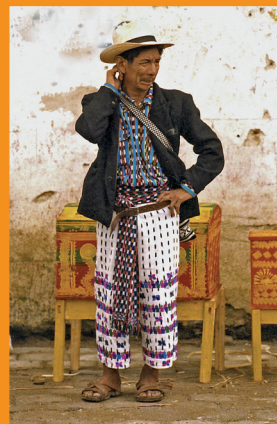
Hedabideak: Ez dago komunikabiderik.

Hezkuntza: Azken urteetan eskoletan irakasten hasi dira. Hala eta guztiz ere, alfabetizatutakoak oso gutxi dira.

Egungo egoera: Azken urteotan hiztun kopurua egonkortu egin da.

Ofizialtasuna: Ez du ofizialtasunik Guatemalan.

Transmisioa: Orain gutxi arte familia transmisioan oinarritu da hizkuntzaren biziraupena.

uko diren lau hizkuntz komunitate

Kitxua

Kokapena: Argentinako Salta de Jujuyko probintzietan, Boliviako mendebaldeko probintzietan, Kolonbiako hainbat gunetan, Ekuadorreko zenbait probintzietan eta Peruko 24 departamentuetatik 21etan.

Hiztun kopurua: 160.000 hiztun Argentinan, ia 2 milioi Bolivian, 11.000 bat hiztun Kolonbian, 2 milioi hiztun Ekuadorren eta 3 milioi eta erdi Perun.

Hedabideak: Bolivian 30 bat irratik osorik edo zatika kitxuaz emititzen dute. Aldiz, ez dago prentsa idatzirik. Hainbat web orrialde sortzen ari dira.

Hezkuntza: Ekuador, Bolivia eta Perun lehen hezkuntzako eskolak elebidunak dira azken urteotan. Unibertsitatean, ordea, presentzia urria du.

Egungo egoera: Erabilera beherantz doa Peru, Argentina eta Kolonbian. Bolivia eta Ekuadorren mantentze aldera egin du azken urteotan.

Ofizialtasuna: Ekuador, Bolivia eta Perun gaztelania da hizkuntza ofizial bakarra, eta kitxua hizkuntza nazionalizat hartzen da.

Transmisioa: Bolivia eta Ekuadorren familia transmisioa mantentzen da.

Dena den, gero eta gehiago dira ospe kontuagatik euren ondorengoei gaztelaniaz hitz egiten dieten gurasoak.

Aimara

Kokapena: Peru, Bolivia eta Txileko altiplanoan Titicaca lakuaren inguruan eta Peru eta Boliviako inguru amazonikoan.

Hiztun kopurua: Duela 30 urte 2 milioi hiztun zituen, egun aldiz, 1.300.000 hiztun dituela kalkulatzen da, horietatik gehienak Bolivian.

Hedabideak: Hainbat irratir daude eta baita telebista lokal bat ere. Ez dago prentsa idatzirik.

Hezkuntza: Lehen hezkuntzan irakasten dute 1980ko hamarkadaz geroztik.

Ofizialtasuna: Ez da ofiziala.

Transmisioa: Nekazari guneeetan oraindik familia transmisioari eusten bazaio ere, hiriguneetan aimara gaztelaniagatik ordezkatzen ari dira, kasu honetan ere, ospe kontuagatik.

Bubiera

Kokapena: Gineako golkoan, Kamerungo kostatik 32 kilometrora dagoen eta administratiboki Ekuatore Gineari dagokion Bioko irla.

Hiztun kopurua: 85.000 inguru. Horietatik ia erdiak erbestean.

Hedabideak: Ez dago hedabiderik. Ekuatore Gineako irratir nazionalak ordubeteko saioa egiten du egunero.

Hezkuntza: Ez da eskoletan irakasten eta ez dago material didaktikorik.

Egungo egoera: Gaur egun atzerantz doa.

Transmisioa: Belaunaldiz belaunaldiko transmisioan oinarritzen da oraingoz.

Itsasoko autopistak

Bilbo eta Flandesko Zeebrugge-ko portuak elkarrekin lotzen dituen lehenengo itsasoko autopista abian da dagoeneko. Astero joan-etorriko hiru zerbitzu eskaintzen ditu. Ekimen pribatu horrek Euskal Autonomia Erkidegoko eta Flandeseko Gobernuen babes du. Egunero Biriaturtik igarotzen diren ibilgailu pisutsuen %6a errepideetatik kentzea ahalbidetuko du eta 100.000 kamioi inguru izango dira urtero zerbitzu hori erabiliko dutenak. Gobernuak argudiatzen dute autopista horrekin garraio "jasangarriagoa, segurua goa eta eraginkorragoa" nahi dutela. Hiru, euskal garraiolaria autonomoen sindikatua, ez dator bat, ordea, iritzi horrekin. Proiektuaren jasangarritasuna eta eraginkortasuna zalantzan jartzen dituzte. Orain, kolapsoa Bilbora igaroko dela esaten dute. Autopista horretatik kanpo geratuko direlakoan daude, gainera. Ontzi-enpresa handientzat eta merkantzien garraioko enpresa pribatuentzat sortutakoa dela argudiatzen dute, eta aukera berri horrekin enpresa horien kostu soziolaboralak gutxituko direla. Testuinguru horretan, garraiolaria autonomoen etorkizuna ikusteke dago. Izan ere, erakunde publikoek enpresa-kontzentrazioaren alde egiten dute, eta ondorioz enpresa autonomo ugari ixtera behartuko dituzte. Ekimen horrek, Hiruren aburuz, gutxi batzuen interes ekonomikoak erantzuten die eta horregatik Gasteizko Gobernuak kritikatzeko dute ez duelako guztien interes publikoaren alde egin. Ba al dute arrazoirik garraiolaria autonomo horiek? Ikuspegi sindikaletik edukiko dute. Dena den, Gasteizko Gobernuak men egiten dion egungo eredu ekonomiko erabat kapitalista da gailentzen dena. Negozioa egitea nagusitzen da.

Juan Mari Arregi

Txortan hitzaren jatorriaren bila

JOXE ARANZABALI (www.goiena.net/blogak/faroa) anonimo bat iritsi zaio txortan hitzaren jatorri ingelesa azalduz. Egia den ezin jakin, baina Aranzabalek dioen moduan grazia badu. Anonimoak azaltzen du Euskal Herriko arrantzaleak urrutira joanda denbora askoan etxera etorri gabe nola ibiltzen ziren eta batzuk nola prostituzio etxetara joaten ziren; ondoren haxe: "Eta denpora gitxi eukelako alde batetik, eta diruaz be ezebizelako franko bestetik, hango emakumin oferti haxe zan: 'Short Time'. Hori gure gixonantzako 'txortan' zan".

Juan Luis Zabalak eta beste norbaitek diotenez berriz, Azkoitia alpagatak josteari deitzen zitzaion txortan egitea. Harrezkero hitz horrek izan duen eboluzioa, batek daki.

Anjel Lertxundik aldiz hari honi tira dio: xorta, edo ur-tanta, hazi-tanta. Sustatu.com-en dago informazio guztia.

Zine aretoetako euskarazko filmak egutegi bakarrean eta sarean

ARKADIA EUSKAL ONTZIA taldeak hartu du lan hori eta Google Calendar bidez, oraingo urte bukaera arte euskaraz ikusi ahal izango diren zinema emankizunen egutegia sortu du. Telebistako euskarazko filmeen zein bikoiztutako-en egutegia ere laster egingo dute.

Helbidea: <http://arkadiaeuskaiontzia.iespana.es>

Emun-ek 10 urte

1997AN, Eskoriatzako Irakasle Eskolaren eskutik sortu zen Emun, lana euskalduntzeko kooperatiba. Gaur egun 120 euskara plan ditu abian eta 91 pertsona ari da lan horretan, horietatik 77 hizkuntz teknikariak. Hamargarren urteurrena dela-eta egingo dituzten ekitaldien berri aste honetan eman go dute. Hala ere, hona aurrera dezakeguna:

✓ Urriak 9, Arantzazu (Oñati): *Motibazioa eta hizkuntza normalizazioa* izeneko jardunaldia izango da. Honakoak hizlariak: Peter Macintyre (Kanada), Ferrán Suay (Valentzia) eta Euskal Herrikoak Joxpi Irastortza, Alex Mungia, Xabier Elortza eta Iñaki Eizmendi.

✓ Urriak 24, Arrasate: 10. urteurrena ospatzeko ekitaldi nagusia egingo dute.

BAHEA

Miquel Gros i Lladosek Berrian esanak: "(...) Hamabost urteotan, euskaldunen kopurua %10etik %12ra igo da. Kanpotik begiratuta, gutxiegi ematen du, baina horrek esan nahi du bost mendeko joerarekin hautsi egin dela. Gazteen artean, gainera, %20koa da kopurua, eta lehen hezkuntzan dauden artean, %25ekoa. Ezerk ez du erakusten eboluzio hori geratu egingo dela. Are gehiago, uste dut gero eta jende gehiagok ikasiko duela euskaraz, ohartuko delako Nafarroako kultur ondare oinarritzak dela. Baina bakar-bakarrik oraingo erritmoari eutsita, 25 urte barru nafarren %35-40 euskaldunak izango dira".

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa) Tel.: 943 801684

e-posta: ondarre@hispanista.com www.acvmultimedia.com/ondarre

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Eskubide zibilen zampaketa integratu da

RAUL BOGAJO / ARGAZKI PRESS

ZIGOR ZEHATZEI buruz ez da aipamenik, baina 18/98 auzikoek aspaldian oso barneratua dute zigor gogorrak izango direla. Eskaerak hala ziren eta Auzitegi Nazionalen, halako espaletik halako enborra. Are gehiago bizi den ekintza-erantzun zurrumbilo geraezinean.

Udalbiltza auzian ere fiskalak 10 eta 15 urte bitarteko espetxe zigor eskaerak egin ditu, Udalbiltza ETak sortu zuela argudiatuz. Hemeroteka eta euskal politikaren jarraipen xumeena egiten duenak ere, orde, jakin badaki Lizarra-Garaziko Hitzarmenaren ondoren sortu zela alderdi abertzale guztien bultzadaz, 1999an.

Egia da orduko su-etenaren apurketaren ondoren, Udalbiltza zatitu egin zela eta ezker abertzalearen adarrak Udalbiden bildu zenak –nagusiki EAJ eta EAKo hautetsiak– baino protagonismo handiagoa eman ziola Udalbiltza izenari. Orduko ezker abertzalearen Udalbiltzak, gainera, begi bistako datu guztien aurrean publikoki ukatu egiten zuen Udalbiltzan zatiketarik zegoenik.

PPren agintaldian ETaren aurkako borroka aitzaki, ezker abertzalea bereziki, baina oro har abertzaletasun guztia kriminalizatu zenean, hasi zen apurkako aldaketa zitala: irudiaren ikuspegitik, gobernu totalitario baten agintaldiko neurriak zirenak zuzenbide estatuaren ohiko dinamikan integratzea lortu da. Ez du esan gura euskal herritarren gehiengoak onartzen dituenik, ikuspegi horren kontrako adierazle asko aipa baitaiteke, baina bai euskal politikaren zurrumbiloan laugarren edo bosgarren armailean geratu direla. Estatuak neurri totalitario asko bere ohikotasunean integratzeko duen ahalmena erakusten du;

Joan den igandean 18/98 auzikoek Altsasu eta Urdiain artean diren zelaietan antolatutako elkartasun festa.

errepresio ikusmolde horren aurka dauden gizarte taldeek, aldiz, unean uneko erantzun bateratuak eman ditzakete, baina ez kontrako erantzun iraunkorrik. Su-eten garaian negoziatioak irtenbidea lagunduko zuelakoan eta konfrontazio egoeran bakoitzak bere mastari eusten diolako.

EGUNKARIA AUZIAN Dignidad y Justicia ordezkatzen duen akusazioak 12 eta 14 urte bitarteko espetxe eskaera egin du. Fiskalak aurtan bertan auzia ixteko egin zuen eskaerarekin guztiz neurri kontrajarria, baina Auzitegi Nazionalak lasai bideratzen duena. Eskaera handia, fiskalaren eskari eza orekatzeko. Ondoren, epaiketaren hasierarekin bat, presio mediatikoa dator eta, azkenik, epaia. Beste auzi ospetsu askotan errepikatu den eskema da, eta badira salbuespenak, baina zigor sare horrek normalean beti harrapatzen du jendea bere baitan.

Euskal Herrian izan den erantzun zabal eta handienetakoa ekarri zuen *Egunkaria*-ren itxiera operazioak. Auzi erraldoi hauetako bakoitzak bere ezaugarriak ditu eta guztietan ardatza eskubide zibilen zampaketa bada ere, bakoitzak bere sinbologia biltzen du bere baitan. Nagusiki sinbologia horregatik –euskarazko

egunkaria eta pertsonak– lortu zuen erantzun maila hura *Egunkaria*-ren itxierak. Estatuak sinbologia horren guztiaren epaiketa nola kudeatzen duen ikusiko dugu datozen hilabeteetan.

GARA-REN su-etenari buruzko argitalpenak ezaguna zen bertsioa txukundu eta ordenatu du, ENAMen ikusmoldea ezagutzeko beharrezko

dokumentua osatuz. Jarreretan oso posible da esaten diren asko egiak izatea, bere garaian askotan ikusi genituen bake prozesu batekin bateraezinak diren keinu eta neurriak Espainiako Gobernuan. Baina ez du lortzen apurketari buruzko bertsio zehatza eskaintzea, behintzat edukien alorrari dagokionez.

Adibide bat: Loiolako elkarriketen apurketaren kontaketa oso laburra da eta ez die erantzuten ez EAJtik ezta Espainiako Gobernutik –*El Pais*-en orrietatik– ez ofizialki eman diren arrazoiei. Hauen esanetan, lurraldetasunaren gainean behin-behineko akordioa erdietsi ondoren, Nafarroan egin beharreko erreferenduma dela eta, PSNk Hegoaldeko autonomia bakararen aldeko jarrera defendatzeko konpromisoa hartzea nahi zuen Batasunak. Hor ahipa ei zen akordio aukera.

Gara-k azaltzen duenez, Euskal Herriaren erabaki ahalmena eta lurralde egituraketari buruzko bi borradore idaztea lortu zen, baina akordioa hobeto lotu asmoz, Batasuneko ordezkariak zehaztasun handiagoko dokumentua eskatu zutenean, EAJk eta PSOEek uko egin zioten. Nola baloratu egoera borradoreen edukia ezagutzeko aukera izan gabe eta Batasunak eskatzen zituen zehaztasunak zeintzuk ziren ezagutu gabe?

Haitiren zorrak “Bébé-Doc” en altxorrean daude

Abuztuaren 22an Suitzako Gobernuak urtebeterako luzatu du Jean-Claude Duvalier “Bébé-Doc” Haitiko diktadorearen kontuen blokeoa, bere herritarrei ostuak direlakoan. Adituen ustez Duvaliertarrek munduko bankuetan daukate gorderik Haitiren kanpo zor osoa adinako dirutza.

“FONDATION BROUILLY” BATENAK ei dira Union des Banques Suisses-en (UBS) dauden 7,6 milioi franko suitzarrak (4,6 milioi euro). Baina denek dakite 1971tik 1986ra Haitiko diktadore izandako Jean-Claude Duvalier-enak direla. Diruok Duvaliertarrek berreskuratu behar zituzten ekainaren 3an, baina Bernako agintariek kontu horren blokeatzea luzatu dute.

Aginte federalak erabakia Suitzako Konstituzioaren 184-3 artikuluan oinarritu du: atal honek gobernuari agintzen dio herrialdearen interesak zaintzea, bereziki nazioarteko bere izen ona arriskuan dagoenean. Blokeoa eskatzen duten errepresaliatu haitiarrei ez zaie Suitzaren izen ona axola, beren helburua baita Miami auzitegi batek haientzako 1988an Duvaliertarrei ezarri 1,75 milioi dolarreko kalte-ordainak eskuratzea. Haitiren kanpo zorrarekin kezkatuta dauden militanteek, berriz, begiratzeko diote Miami sententzia hartan haitiarrei aitortzen zitzaizkien 504 milioi dolarrek berreskuratzeko bidea garbitzeari.

Ataka gaitza gaingitu beharko dute diktadorearen familiak ebatsirikoak benetako jabea itzultzea nahi dutenek. Suitzak sistema berezia dauka beste herrialdeetako epaileekin elkarlanean aritzeko, hori batetik. Eta bigarrenik, suitzarren banku-sekretu ospetsua dago. Bi giltzarrapo irekitzen zailak.

1986an eskatu zuen Haitik Duvaliertarren diruak blokeatzea Suitzan. Bi urte geroago onartu zuten agintari helvetiarrek. Eta epaileen arteko elkarlana abiatu zen. Baina diruok diktadore ohiaren familiari kentzeko Haitiko auzitegiak frogak erakutsi behar ditu –1996ko lege suitzar batek ezarritako baldintzengatik– eta hori oso nekez lortuko da.

Estatu baten egitura osoa kontrolatu duen agintariak bere lapurreten arrastoak lausotzeko denbora eta indarra eduki ditu. Baina gainera, diktadoreek egitura judiziala arras ahulduta utzi dute. François “Papa-Doc” eta Jean-Claude “Bébé-Doc” Duvalier aita-semeen artean, Haitin gobernatu zuten hasi 1957tik eta 1986raino.

Ez da harrigarri Port-au-Princeko epaileek nazioarteko gai baten kudeaketan taxu gutxi erakustea. Diktadura jasandako beste herrialdeekin ere antzekoa gertatu da, hala nola Kongoko Errepublika Demokratikoarekin. Informazio honetarako iturri erabili dugun *Afrikara* webgunean hala idatzi dute: “2008an bukatzen da Mobutu diktadore ohi zairetarren diruen blokaketa, eta Kongok ere ez du diruok berreskuratzeko elkarlan judizialaren eskaria bete oraindik”.

Oztopo horiek aski ez balira, hona hirugarren maratila: Suitzako legedian laguntza judizialik ez da onartzen zerga-ordainketen saihestea baldin

bada diruon jatorria. Iruzur fiskalak zigor penala eta administraziokoa jaso ditzake, baina saihesteak administraziokoa bakarrik. Nabardurak? Oztopo larregi, Duvalierren sosak noizbait Haitira itzuliko direla amesteko.

Osasun publikoak falta dituenak

Duvaliertarrek ebatsi eta atzerrian ezkutuan dauzkaten diruak 4,6 milioi euro horiek besterik ez izatekotan, interes pitina lukete gaurko haitiarrrentzako. Baina *L’or des dictatures* liburuan Philippe Madelin-ek dio Suitzan bertan ehun milioi dolarrez goiti dauzkatela gorderik.

Beste informazio iturri ona Comité Catholique contre la Faim et pour le Développement (Gosearen kontrako eta Garapenaren aldeko Batzorde Katolikoa, CCFD) da. Honek diktadoreek lapurtutako diruen kalkulua plazaratu du 2007ko martxoan, eta bertan “Bébé-Doc” en altxorraz bi zifra aipatzen ditu. Transparence International erakundearena bata: 300 eta 800 milioi dolar arteko kopurua ebatsi eta atzerriaratu zutela. Nazio Batuen drogaren eta kriminalitatearen kontrako bulegoak aldiz kopuruak 500 eta 2.000 milioi dolar artean finkatu ditu.

Nola ostu liteke hainbeste diru miseriak itotako Haiti batean? CCFD erakunde katolikoak deskribatu du Duvaliertarren sistema: “Haitiko

Haiti Nazioarteko Diru Funttsaren arabera munduko herriak txiroenetakoa da. Bere per capita errenta 1.835 dolarrekoa da –Espainiarena 28.000koa eta Frantziarena 31.000 dolarrekoa dira–. Haitiarrek hauteskundeetan aukeratutako presidente Jean-Bertrand Aristide Mendebaldeko potentziek bortxaz kendu zutenetik are nahasiagoa da bertako egoera politikoa, eta ekonomikoa berdin.

Aristideren aurretik François Duvalier “Papa-Doc” izan zen bertako jaun eta jabe, 1957an hasi eta 1971n hil arte. Urte horretan bere seme Jean-Claude Duvalier “Bébé-Doc” (argazki txikian) bihurtu zen bizitarako presidente, 1986an herritarren matxinada batek exiliara bidali zuen arte. Munduko diktadore basati eta ustelen paradigma da Duvalier izena oraindik. Haitiren patua kanpo zorrari lotuta dago 1804an erdietsi zuenean frantsesengandiko independentzia, ondorengo mende luzean Frantziarekiko zorrak ito zuen. Orain osasungintza –argazki handikoa ospitalea da, gezurra dirudien arren– gastatzen duena halako bi balditzen du atzerrira interes eta amortizazioak ordaintzeko.

banku zentralari agintzen zioten dirutza handiak sartzeko familiak zorrotz kontrolatutako eta itxuraz ongintzarako ziren erakundeetan. Horretaz gain, herrialde aberatsek Haitiko jendeentzako bidaltzen zituzten irin zaku guztiei zerga ordainarazten zieten. Gero, diru horiek denak atzerriko bankuetako kontuetara igortzen zituzten”.

1986an, haitiarren errebolta agintetik egotzitakoan, Jean-Claude Duvalier Frantzia babestu zen. Port-au-Princeko agintari berriek Frantziako justiziaren laguntza eskatu zuten 120 milioi dolar berreskuratzeko. 1988an Aix-en-Provenceko epaitegiak bere gain hartu zuen gaia iker-tzea, baina Duvaliertarrek apelazioa egin eta geldiaraztea lortu zuten.

Frantziako legediak debekatzen du atzerriko estatuburu bat auzitegi frantsesetan pertsegitzea Frantziatik kanpo egindako gaiztakeriengatik.

Geroztik Frantzia egoera aldatu da, zeren eta nazioartean ustelkeriaren eta diru-zuriketaren kontra erabaki diren hitzarmenak onartu baititu. Horien artean, ustelkeriaren kontrako Nazio Batuen 2003ko hitzarmena, nazioarteko legedian sartzen duena ostutako ondasunak beren biktimei itzularaztea.

Herrialde txiroen kanpo zorraz okupatzen diren erakundeak eta giza eskubideen aldekoak ari dira antolatzen Frantzia Duvaliertarrek dauzkaten ondasunen berreskuratzeko. Afrikarak aipatu ditu ondasun horietako batzuk: Théméricourt herrian

jauregia, Pariseko Foch karrikan apartamendua, beste bat 240 metro karra-tukoa hiriburuan, beste bi Neuilly hirian, eta abar.

Suitzan, Frantzia, AEBetan, eta paradisu fiskaletan Duvalier familiak pilatutako ondasunak, aipatu erakundeon iritzian, ez dabilta urruti Haitik daukan kanpo zorraren kopuruetatik. 1986an, “Bébé-Doc”ek agintea galdu zuenean, Haitik 800 milioi dolar zor zituen eta gaur hori 1.400 milioitan dago. Duela bi urte Munduko Bankuari atzerapenak kitatzeko Haitik 52,6 milioi dolar pagatu behar izan dio. 1996tik 2003ra bitartean urtero atzerriko hartzekodunei ordaindu behar diena (interesak+ amortizazioa) bikoiztu egin da. Hona zifretatik harago ulertzeko konparazioa: urteotan zorra kitatzen Haitik erabiltzen du osasungintza publikoan gastatzen duenaren bi halako.

Jean-Claude Duvalierren kasua ez da bakarra, Nazio Batuen Erakundeak joan den astean gogorarazi duen moduan. Baina Duvaliertarren lorraz ikertzen ari direnek nahiko lukete Ameriketako herrialderik txiroena den Haitiko diktadorearena konpontzea, beste guztien lapurretak argitu ditzazkeen langa irekitzeko.

Ez daukate lan erraza. Suitzan bankuko sekretua daukate oztopo. CCF-Dren ikerketetako batean –*La fortune des dictateurs*– Antoine Dulin-ek dio Suitzan atzerritarrek dauzkaten diruen erdiak legez kontra atereak direla. Eta Frantzia, Jean-Claude Duvalier diktadorea urrezko “sans-papier” babestua da. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Karmelo Landa

Estatu arrotzaren zerbitzariak

E

raikuntza historikoak dira Estatuak, eta ez ideia edo teoria abstraktuen gauzatzea edo haragitzea; hori dela eta gertatzen da, hain zuzen ere, Zuzenbide Estatu edota Ongizatearen Estatu bezalako kontzeptu edor orokorren azpian, aldiz, zuzenbidearekin zerikusi gutxi duten Estatu baldar, arrotz eta zapaltzaileak jasan behar izatea. Estatu jakobino frantziarrak eta Estatu inkisidore espainiarrak gutxi dute zuzenbidetik eta demokraziatik, euskal herritarren begietatik begira behintzat. Hala eta guztiz ere, abstrakzioarako eta metafisikarako joera nabarmena duen kultura eta pentsamendu ofizial europarrak errazegi kontsideratuko ditu *canon* demokratikoaren barruan, egiten dutena egiten dutela ere.

Estatu espainiarrari kostatu egin zaio, hala eta guztiz, *label* demokratiko ofizial hori eskuratzeko, eta berandu samar dabil denbora historikoetan. Hasteko, jaiotza ilun eta makabroa izan zuen, judu eta arabiarren aurkako eraso luzea tartean, baita Ameriketako lurralde zabalen konkista odoltsua eta ondorengo inperioko lurren galera progresiboa, penintsula iberiarren eremura murriztuta gelditu eta honi eusteko ere inkisizioa, gerrak eta herrien aurkako sarraskiak etengabe antolatuz, mendeak joan eta mende berriak etorri. Estatu espainiarrak ez du bere eraketa historikoan iraultza berri-tzailerik ezagutu; aitzitik, erreakzio-rik bel-tzena suertatu da beti garaile eta Estatu-kudeatzaile; Estatuaren gobernu-arako kasta meneratzaileak beti sortu dira transakzio eta txikimainen bidetik, eta horrela, garai historiko berri bakoitzeko, Estatu berri-ru ordez, aurreko instituzio, gobernatzeko modu, ideologia eta usadiorik ilun eta atzerakoie-nak betikotu egin ditu. Prozesu historiko zehatz horretatik sortu eta gaur ezagutzen dugun Estatu espainiarra halakoa da, beraz, bere aginte-erakunde guzti-guztiak ideolo-gia eta jarrera benetan atzerakoi, zaharkitu, itxi eta anakronikoa nabarmentzen dutela.

INIGO AZKONA

Bestelako itxura eman beharrez, egia da Zuzenbide Estatuaren titulua eskuratu zuela Europako eta nazioarteko erakunde ofizialen eskutik, horretarako egokia zen Konstituzioaren testua moldatuz eta abar. Baina Europarako balio izan ziona ez zaio, aldiz, Euskal Herrirako baliagarri gertatu: Konstituzioa bera kuestionatua da euskal-dunon artean, eta are okerrago, orain arte Estatu espainiarraren euskarri nagusia izan duen oligarkia bizkaitarra ere –garai bateko neguritikoek ordezkatzen zutena–, neurri handi batean disolbatu egin zaio eta eragin soziala galdu du ia erabat, frankismoaren aldeko apustu sutua egin eta gero, erregimen frankistarekin batera desakreditatu ondoren.

Baina Estatu horrek ezinbestean behar du gure artean bere zerbitzura jarriko den klase berri hori, eta aurrekoa galtzean, non eta agintari jeltzale bizkaitar batzuen artean aurkitu berri du errelebo preziatua. Paradoxa badirudi ere, jeltzaleen agintaritza bizkaitarraren inguruan sortu den talde faktikoak eskaintzen dio gaur Estatu espainiarrari euskarria. Talde honek, Imazen edo Urkulluren ordezkaritza publikoaren azpitik, bermatzen du Estatuarekiko ituna

Paradoxa badirudi ere, jeltzaleen agintaritza bizkaitarraren inguruan sortu den talde faktikoak eskaintzen dio gaur Estatu espainiarrari euskarria. Talde honek, Imazen edo Urkulluren ordezkaritza publikoaren azpitik, bermatzen du Estatuarekiko ituna

Estatu osoaren batasun politikoa. Horregatik, Imaz erretiratuta ere, kokatu nahi dute talde horretako partaide den Urkullu zuzendaritzan; horregatik adostu dute txosten politiko berria, erabakitzeko eskubidea desnaturalizatu eta Estatuarekin berarekin adostutako karrikatura bihurtuz; horretarako deitu zuen Imazek, krisiaren erdian, Erregearen etxera, Zapateroren telefonora eta enpresari espainiarren agintaritzara, lasaitasuna eskainiz. Hemen jokoan dagoena ez da, beraz, alderdi baten zuzendaritzaren osaketa. Beste hau da alternatiba: ala Estatu espainiar ilun hori lagundu, edo geure Estatu propiora doan bide historikoari hasera praktikoa eman. ■

diseinu grafiko eta editoriala

webguneak eta cd multimedia

inprimategia

produktu eta zerbitzuak

- irudi korporatiboa
- logotipoak
- papeleria
- katalogoak
- publizitate foiletoak
- aldizkariak
- buletinak
- liburuak
- kartelak
- panelak
- webguneen diseinua
- web ostatua
- aplikazio interaktiboak
- joku hezitzaileak

antza
komunikazio grafikoa

Zirkuitu Ibilbidea, 2 / 2. pabilioia · 20160 Lasarte-Oria_Gipuzkoa
© 943 370 738 · Faxa: 943 372 226 · info@antza.com
www.antza.com

komunikatu_nahi?

KILOMETROAK

gizarte ekintza

kultura

Pausoz pauso,
kilometroaz kilometro,
euskararen alde.

zer nahi duzu bihar?

www.kutxa.net

 kutxa